

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 15 Σεπτεμβρίου 2021, με την εξής σύνθεση: Ιωάννης Σαρμάς, Πρόεδρος, Σωτηρία Ντούνη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου και Ασημίνα Σαντοριναίου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκευή, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Κωνσταντίνος Κρέπτης, Νεκταρία Δουλιανάκη, Βασιλική Πέππα και Γρηγόριος Βαλληνδράς, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας: Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένης της Γενικής Επιτροπής της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, Χρυσούλας Καραμαδούκη.

Για να αποφανθεί, κατ' εφαρμογή του άρθρου 162 παρ. 1 του ν. 4700/2020, επί των ακόλουθων τριών προδικαστικών ερωτημάτων που παρέπεμψε το Τέταρτο Τμήμα του Δικαστηρίου, με την 957/2021 απόφασή του: (1^{ov}) Αν οι διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 και 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012, με τις οποίες επιβλήθηκαν διαδοχικές μειώσεις στις συντάξεις του Δημοσίου, αντίκεινται ή όχι προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες δικαίου. (2^{ov}) Αν, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 14 του ν. 4387/2016, ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων κατά την 31.12.2014 νοούνται οι συντάξεις στο ύψος που ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία ή αν η ανωτέρω διάταξη, ερμηνευόμενη υπό το φως κανόνων υπερνομοθετικής ισχύος, έχει την έννοια ότι αναφέρεται σε ύψος συντάξεων χωρίς να συνυπολογίζονται περικοπές που έχουν ήδη κριθεί ως αντισυνταγματικές. Στον βαθμό δε που η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016 έχει την έννοια ότι ως βάση υπολογισμού των συντάξεων στις 31.12.2014 νοείται το ύψος των

συντάξεων που καταβάλλονταν, ανεξάρτητα από τη συνταγματικότητα των περικοπών που είχαν υποστεί οι συντάξεις, αν, υπό την ισχύ του ν. 4387/2016, το ύψος των συντάξεων με τον συνυπολογισμό των εν λόγω περικοπών είναι συμβατό με υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες. (3^{ov}) Αν οι διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, με τις οποίες προβλέφθηκε η καταβολή στους συνταξιούχους των ποσών που αντιστοιχούν σε μερική συμμόρφωση προς τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, επιδρούν επί των δικών που εκκρεμούσαν κατά τη θέση αυτών σε ισχύ, καθώς και αν η απόσβεση, με την ως άνω μερική μόνον ικανοποίηση των συνταξιούχων, όλων εν γένει των απαιτήσεών τους από τον ν. 4093/2012 συνάδει ή όχι προς το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ. Τα ως άνω ερωτήματα ανέκυψαν κατά την εκδίκαση της από 26.8.2020 (με αριθμό βιβλίου δικογράφων 1283/2020) αγωγής των α) ... , κατοίκου Καλαμάτας (οδός ..., ΤΚ ...), β) ... του ..., κατοίκου ... (οδός ..., ΤΚ ...), γ) ... του ..., κατοίκου ... (οδός ..., ΤΚ ...), και δ) ..., κατοίκου ... (οδός ...), οι οποίοι παραστάθηκαν διά δηλώσεως, κατ' άρθρο 231 παρ. 1 του ν. 4700/2020, του πληρεξουσίου τους δικηγόρου Ξενοφώντα Κοντιάδη (ΑΜ/ΔΣΑ16381), ο οποίος κατέθεσε στις 30.9.2021 το από 28.9.2021 υπόμνημα,

κατά του Ελληνικού Δημοσίου, νομίμως εκπροσωπούμενου από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε διά του Αντιπροέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Γεωργίου Κανελλόπουλου και των Νομικών Συμβούλων του Κράτους Χαράλαμπου Μπρισκόλα και Νικολάου Καραγιώργη.

Το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ)», που εδρεύει στην Αθήνα (οδός Αγίου Κωνσταντίνου αρ. 8), και εκπροσωπείται νομίμως από τον Διοικητή του, παραστάθηκε, ομοίως, διά του Αντιπροέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Γεωργίου Κανελλόπουλου και του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη.

Ο Υπουργός Δικαιοσύνης, που κλητεύθηκε κατ' άρθρο 1 παρ. 1 περ. α' του ν. 2479/1997, παραστάθηκε ομοίως διά του Αντιπροέδρου του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Γεωργίου Κανελλόπουλου και των Νομικών Συμβούλων του Κράτους Χαράλαμπου Μπρισκόλα και Νικολάου Καραγιώργη.

Οι ως άνω παραστάτες για το Ελληνικό Δημόσιο, που εκπροσωπείται νομίμως από τον Υπουργό Οικονομικών, για το νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία «Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ)», που εκπροσωπείται νομίμως από τον Διοικητή του, και για τον Υπουργό Δικαιοσύνης, κατέθεσαν στις 30.9.2021 τα από 29.9.2021 και 30.9.2021 υπομνήματα.

Στη δίκη παρεμβαίνουν υπέρ των αρχικώς εναγόντων οι: 1) ..., ο οποίος παραστάθηκε μετά της πληρεξουσίας του δικηγόρου Αναστασίας Καρανίσα (ΑΜ/ΔΣΑ 32449), 2) ..., ο οποίος παραστάθηκε αυτοπροσώπως με την ιδιότητα του δικηγόρου (ΑΜ/ΔΣΑ 35527), κατέθεσε δε στις 30.9.2021, μαζί με την ως άνω πληρεξουσία δικηγόρο του πρώτου παρεμβαίνοντος, το από 29.9.2021 υπόμνημα, και 3) ..., ο οποίος παραστάθηκε αυτοπροσώπως με την ιδιότητα του δικηγόρου (ΑΜ/ΔΣΑ 31034).

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Τους εκπροσώπους του Ελληνικού Δημοσίου, του νπδδ με την επωνυμία «Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-EΦΚΑ)» και του Υπουργού Δικαιοσύνης, οι οποίοι ζήτησαν την απόρριψη της αγωγής, άλλως να εφαρμοστούν οι διατάξεις του άρθρου 301 ν. 4700/2020.

Την πληρεξούσια δικηγόρο του υπό στοιχείο (α) παρεμβαίνοντος, η οποία ζήτησε την παραδοχή της παρεμβάσεώς του.

Τον υπό στοιχείο (β) παρεμβαίνοντα, με την ιδιότητα του δικηγόρου, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της παρεμβάσεώς του.

Τον υπό στοιχείο (γ) παρεμβαίνοντα, με την ιδιότητα του δικηγόρου, ο οποίος ζήτησε την παραδοχή της παρεμβάσεώς του.

Τον Επίτροπο της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ο οποίος ανέπτυξε προφορικά την από 15.9.2021 γνώμη του κατά τα αναφερόμενα στη συνημμένη έγγραφη πρότασή του και πρότεινε: α) επί του 1ου προδικαστικού ερωτήματος, ότι οι επίμαχες ρυθμίσεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 και 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 δεν θίγουν τον πυρήνα του περιουσιακού δικαιώματος των εναγόντων συνταξιούχων και, ως εκ τούτου, δεν συντρέχει περίπτωση παραβίασεως του προστατευόμενου την ιδιοκτησία άρθρου 17 του Συντάγματος, αλλά και του άρθρου 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, οι διατάξεις δε αυτές δεν παραβιάζουν ούτε την απορρέουσα από τα άρθρα 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ. β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος, αρχή της εύλογης αναλογίας αποδοχών ενέργειας και συντάξεων όσων εντάσσονται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, β) επί του 2^{ου} προδικαστικού ερωτήματος, ότι η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, ερμηνευόμενη υπό το φως του Συντάγματος και της αρχής του κράτους δικαίου, έχει την έννοια ότι παραπέμπει μόνον σε όσες από τις διατάξεις αυτές ήταν συνταγματικές κατά τη θέσπισή τους, δηλαδή συνάδουν προς τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1, 17 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, προς τις διατάξεις των άρθρων 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ. β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25

παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος και προς το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, και γ) επί του 3^{ου} προδικαστικού ερωτήματος, ότι, εφόσον η καταβολή των ποσών που αντιστοιχούν στην περικοπή της υποπαραγράφου Β3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016 προβλέφθηκε στις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 και της κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσας κοινής υπουργικής απόφασης, τεκμαίρεται ότι τα οικεία ποσά έχουν καταβληθεί στους δικαιούχους, μετά την καταβολή τους διατηρείται η αξίωση για την καταβολή των τόκων επιδικίας, το δε δεδικασμένο που παράγεται από την εκδιδόμενη απόφαση σχετικά με την καταβολή των ανωτέρω ποσών δεν ασκεί επιρροή επί τυχόν επόμενης δίκης με αντικείμενο άλλες απαιτήσεις του ίδιου ενάγοντος από την εφαρμογή του ν. 4093/2012.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους Δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υποθέσεως, εκτός από τη Σύμβουλο Δέσποινα Τζούμα που είχε κώλυμα (άρθρο 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020) και τον Σύμβουλο Γρηγόριο Βαλληνδρά που αποχώρησε από τη διάσκεψη σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 338 παρ. 3 και 293 παρ. 3 του ν. 4700/2020.

Άκουσε την εισήγηση των Συμβούλων Θεολογίας Γναρδέλλη, Βιργινίας Σκεύη και Κωνσταντίνου Εφεντάκη, που ορίστηκαν από τον Πρόεδρο ως εισηγητές, η πρώτη επί των προκαταρκτικών ζητημάτων και του δεύτερου προδικαστικού ερωτήματος, η δεύτερη επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος και ο τρίτος επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, και αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα.

Σκέφθηκε κατά τον νόμο

1. Με την με αριθμό βιβλίου δικογράφων 1283/28.8.2020 αγωγή, οι ενάγοντες, πολιτικοί συνταξιούχοι του Δημοσίου, ο πρώτος πρώην εκπαιδευτικός, η δεύτερη, η τρίτη και ο τέταρτος από αυτούς πρώην ιατροί του Εθνικού Συστήματος Υγείας (ΕΣΥ), ζήτησαν, κατ' εκτίμηση του περιεχομένου της αγωγής τους και με βάση το άρθρο 105 του Εισαγωγικού Νόμου του Αστικού Κώδικα (ΕισΝΑΚ), επικουρικός δε με βάση τις διατάξεις του άρθρου 904 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ), να υποχρεωθεί το Δημόσιο, εντόκως με το εκάστοτε ισχύον επιτόκιο υπερημερίας αφότου κάθε απαίτησή τους κατέστη ληξιπρόθεσμη, άλλως νομιμοτόκως από την επίδοση της αγωγής τους, να καταβάλει σε αυτούς τα ποσά που αναφέρουν στην αγωγή τους.

2. Ο πρώτος από τους ενάγοντες ζήτησε το ποσό των 15.566,35 ευρώ, που φέρεται να αντιστοιχεί στις διαφορές συντάξεων που προκύπτουν από την επιβολή μειώσεων στην κύρια σύνταξή του από τον Νοέμβριο του έτους 2016 έως και τον Αύγουστο του έτους 2020, κατ' εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και των υποπαραγράφων Β.3 και Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.

3. Η δεύτερη από τους ενάγοντες ζήτησε το ποσό των 70.419,76 ευρώ, που φέρεται να αντιστοιχεί στην παρακράτηση από την κύρια σύνταξή της, κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο του έτους 2015 έως και τον Αύγουστο του έτους 2020, της Εισφοράς Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ), με βάση τις διατάξεις των άρθρων 38 του ν. 3863/2010 και 11 του ν. 3865/2020, όπως αυτές τροποποιήθηκαν και ίσχυαν διαδοχικώς, καθώς και των περικοπών του άρθρου 1 του ν. 4024/2011, του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και των υποπαραγράφων Β.3 και Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.

4. Η τρίτη από τους ενάγοντες ζήτησε αφενός το ποσό των 31.996,72 ευρώ, που φέρεται να αντιστοιχεί στις περικοπές που επιβλήθηκαν στην κατά μεταβίβαση σύνταξή της από το Ταμείο Συντάξεων και Εργοληπτών Δημοσίων Έργων (ΤΣΜΕΔΕ) για το χρονικό διάστημα από 1.1.2015 έως και 31.8.2020, με βάση τις διατάξεις των άρθρων 38 του ν. 3863/2020, 6 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και της υποπαραγράφου ΙΑ της παραγράφου Ι του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, και αφετέρου το ποσό των 38.060,60 ευρώ, που φέρεται να αντιστοιχεί στην παρακράτηση από την κύρια εξ ιδίου δικαιώματος σύνταξή της από το Δημόσιο, κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο του έτους 2015 έως και τον Αύγουστο του έτους 2020, της ΕΑΣ με βάση τις διατάξεις των άρθρων 38 του ν. 3863/2010 και 11 του ν. 3865/2020, όπως ίσχυαν διαδοχικώς, καθώς και των μειώσεων του άρθρου 1 του ν. 4024/2011, του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και των υποπαραγράφων Β.3 και Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 από την ίδια κύρια σύνταξη.

5. Τέλος, ο τέταρτος από τους ενάγοντες ζήτησε το ποσό των 6.451,08 ευρώ, που φέρεται να αντιστοιχεί στα ποσά της ΕΑΣ που παρακρατήθηκαν από την κύρια σύνταξή του, κατά το διάστημα από τον Ιανουάριο του έτους 2015 έως και τον Αύγουστο του έτους 2020, με βάση τις διατάξεις των άρθρων 38 του ν. 3863/2010 και 11 του ν. 3865/2020, όπως ίσχυσαν διαδοχικώς, καθώς και των περικοπών που διενεργήθηκαν από την ίδια σύνταξη βάσει της υποπαραγράφου Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012.

6. Με την 957/2021 απόφασή του το Τέταρτο Τμήμα του Δικαστηρίου, δικάζον την ως άνω αγωγή, παρέπεμψε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου τρία προδικαστικά ερωτήματα, των οποίων η απάντηση, κατά την κρίση του, είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς που ήχθη ενώπιόν του.

7. Οι ενάγοντες προέβαλαν, όπως κατ' εκτίμηση του περιεχομένου της αγωγής τους έκρινε το Τμήμα, ότι οι διατάξεις, κατ' εφαρμογή των οποίων επιβλήθηκαν η επίδικη παρακράτηση και οι λοιπές περικοπές, τόσο κατά τη θεσμοθέτησή τους από τον Νομοθέτη όσο και κατά την εφαρμογή τους από τη συνταξιοδοτική Διοίκηση, αντίκεινται σε κανόνες υπέρτερης τυπικής ισχύος και δη στις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 17, 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος και τις συνταγματικές αρχές που απορρέουν από τα άρθρα αυτά, καθώς και τη συνταγματική αρχή της εύλογης αναλογίας συντάξεων και μισθών ενεργείας, ενώ αντιβαίνουν και προς τις διατάξεις του άρθρου 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (ΕΣΔΑ).

8. Τα προδικαστικά ερωτήματα που παραπέμφθηκαν από το Τμήμα στην Ολομέλεια είναι τα ακόλουθα: (1^{ov}) Αν οι διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 και 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012, με τις οποίες επιβλήθηκαν διαδοχικές μειώσεις στις συντάξεις του Δημοσίου, αντίκεινται ή όχι προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες δικαίου. (2^{ov}) Αν, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 14 του ν. 4387/2016, ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων κατά την 31.12.2014 νοούνται οι συντάξεις στο ύψος που ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία ή αν η ανωτέρω διάταξη, ερμηνευόμενη υπό το φως κανόνων υπερνομοθετικής ισχύος, έχει την έννοια ότι αναφέρεται σε ύψος συντάξεων χωρίς αντισυνταγματικές περικοπές. Στον δε βαθμό που η διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016 έχει την έννοια ότι ως βάση υπολογισμού των συντάξεων στις 31.12.2014 νοείται το ύψος των συντάξεων που καταβάλλονταν ανεξάρτητα από τη συνταγματικότητα των περικοπών που είχαν υποστεί οι συντάξεις, αν, υπό την ισχύ του ν. 4387/2016, το ύψος των συντάξεων με τον συνυπολογισμό των εν λόγω περικοπών είναι συμβατό με υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες. (3^{ov}) Αν οι διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, με τις οποίες προβλέφθηκε η καταβολή στους συνταξιούχους των ποσών που αντιστοιχούν σε μερική συμμόρφωση προς τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, επιδρούν επί των δικών που εκκρεμούσαν κατά τη θέση αυτών σε ισχύ, καθώς και αν η απόσβεση, με την ως άνω μερική μόνον ικανοποίηση των συνταξιούχων, όλων εν γένει των απαιτήσεών τους από τον ν. 4093/2012 συνάδει ή όχι προς το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ.

Ζητήματα παραδεκτού και οριοθέτηση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου

9. Στο άρθρο 162 του ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο (...)» (Α' 127) ορίζεται: «1. Τμήμα του Δικαστηρίου, όταν επιλαμβάνεται υπόθεσης στην οποία ανακύπτει ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων ή κρίνει ότι διάταξη τυπικού νόμου αντίκειται σε διάταξη υπέρτερης τυπικής ισχύος, χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας, μπορεί, με απόφασή του που δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στην Ολομέλεια. (...)». Με τη διάταξη αυτή (βλ. και άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος) προβλέπεται η δυνατότητα υποβολής προδικαστικού ερωτήματος στην Ολομέλεια, όταν στις δίκες ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανακύπτει ζήτημα που έχει γενικότερο ενδιαφέρον και αναμένεται να προκαλέσει σημαντικό αριθμό διαφορών, χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί προηγουμένως από την Ολομέλεια. Τούτο δε, ώστε η Ολομέλεια αποφαινόμενη επί του ζητήματος να προβαίνει σε επίκαιρη επίλυσή του, συμβάλλοντας στην ενότητα της νομολογίας και την ασφάλεια του δικαίου.

10. Από τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη παρέπεται ότι, όταν η Ολομέλεια του Δικαστηρίου επιλαμβάνεται υποθέσεως ύστερα από προδικαστικό ερώτημα υπό την ως άνω έννοια, κύριο μέλημα αυτής οφείλει να είναι η κατά το δυνατόν οριστική επίλυση του ζητήματος που τίθεται ενώπιον αυτής, κατά τρόπο που στο εξής όλοι οι σχηματισμοί του Δικαστηρίου να γνωρίζουν τη θέση της τόσο επί της ισχύος αμφισβητούμενου κανόνα δικαίου, αν τίθεται ζήτημα συμβατότητάς του με υπερνομοθετικού επιπέδου ρυθμίσεις, όσο και επί της ερμηνείας του, αν το τιθέμενο ερώτημα περιορίζεται στην έννοια αυτού και τον εν γένει τρόπο εφαρμογής του. Συνεπώς, στη διαδικασία ενώπιον της Ολομέλειας επί προδικαστικού κατά την ανωτέρω έννοια ερωτήματος, προέχον είναι να τεθεί ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, χωρίς τις δικονομικής φύσεως εμπλοκές που εμφανίζονται επί εκδικάσεως αιτήσεως αναιρέσεως, όλη η κρίσιμη επιχειρηματολογία και όλα τα νομοθετικά και νομολογιακά δεδομένα, έστω και νεότερα του χρόνου εξετάσεως της υποθέσεως στο ακροατήριο, δεδομένου ότι, διαφορετικά, η Ολομέλεια θα κινδύνευε να δώσει λύση επί του προδικαστικού ερωτήματος που της τίθεται είτε ανεπίκαιρη λόγω εξελίξεως των δεδομένων που συνθέτουν την έννομη τάξη στο σύνολό της είτε νομικώς αδύναμη, διότι, μη επιλαμβανόμενη κρίσιμων επιχειρημάτων, δεν θα παρείχε τη δέουσα σε δημοκρατική κοινωνία πειστικότητα (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 5).

11. Εν όψει όσων έγιναν δεκτά στις σκέψεις 9 και 10, η Ολομέλεια κατά την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων που ετέθησαν ενώπιόν της στην παρούσα διαδικασία, όπου τίθενται ζητήματα συνταγματικότητας νομοθετικών ρυθμίσεων, θα λάβει υπόψη της κάθε νεότερο δεδομένο, ώστε να αποφανθεί σύμφωνα με τις κατά τα ανωτέρω απαιτήσεις του θεσμικού της ρόλου.

12. Όριο πάντως στα ανωτέρω στοιχειοθετεί η φύση της δίκης ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία, ανεξαρτήτως της αποσχίσεως προδικαστικού ερωτήματος προς επίλυση αυτού από την Ολομέλεια, παραμένει σε κάθε περίπτωση δίκη επί συγκεκριμένης κατά τα στοιχεία του πραγματικού αυτής υποθέσεως. Υπό την έννοια αυτή η Ολομέλεια, αποφαινόμενη επί προδικαστικού ερωτήματος, δεν έχει εξουσία να εξετάσει το σύνολο του νομοθετήματος ως προς το οποίο εγείρονται ζητήματα ισχύος ή ερμηνείας του, όπως θα εξεταζόταν από ένα συνταγματικό δικαστήριο που ασκεί προληπτικό έλεγχο συνταγματικότητας, αλλά η εξουσία αυτής περιορίζεται στην επίλυση λυσιτελών ζητημάτων υπό το φως του πραγματικού της υποθέσεως εντός της οποίας ηγέρθησαν ή δύνανται να εγερθούν (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 8). Τα ανωτέρω δεν εμποδίζουν την Ολομέλεια, επί απαντήσεως σε προδικαστικά ερωτήματα που τίθενται ενώπιόν της, να ενσωματώσει στη συλλογιστική της κάθε λυσιτελή επιχειρηματολογία, της οποίας η επεξεργασία θα συντελούσε, κατά την κρίση της, στην πειστικότητα της αποφάσεώς της, και εντεύθεν, στην ενότητα της νομολογίας και την ασφάλεια του δικαίου, σκοπούς στους οποίους απέβλεψε ο Νομοθέτης όταν θέσπιζε την προδικαστική παραπομπή (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 50).

13. Με βάση όσα αναφέρθηκαν στις προηγούμενες σκέψεις, η Ολομέλεια κρίνει ότι οφείλει στην παρούσα διαδικασία να μην επιλύσει ζητήματα που έχουν ήδη επιλυθεί με προηγούμενες και δη πρόσφατες αποφάσεις αυτής, όπως είναι τα ζητήματα περί τη συμβατότητα ή μη με υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων και της καταργήσεως των επιδομάτων εορτών και αδείας, τα οποία επιλύθηκαν με προηγούμενες πρόσφατες αποφάσεις της (ΕλΣυν Ολ. 244/2017, 504/021, 1477/2021 και 1389/2021).

14. Επιβάλλεται να επισημανθεί ακόμη ότι οι υποθέσεις που δικάζονται από την Ολομέλεια, ναι μεν επιλύουν ζητήματα τιθέμενα από τα δεδομένα του πραγματικού κάθε υποθέσεως, όμως η δικαιοσύνη που απονέμεται έτσι δεν περιορίζει την εμβέλειά της στο συγκεκριμένο πραγματικό, αλλά εκτείνεται σε κάθε υπόθεση ως προς την οποία επίσης μπορεί να τεθεί όμοιο ζήτημα. Υπό την οπτική αυτή, η Ολομέλεια, και όταν ακόμη ως εν προκειμένω αποφαινεται επί προδικαστικού ερωτήματος, δεν

είναι κυρίαρχη να καθορίσει την κατεύθυνση που θα ακολουθήσει ως προς την ερμηνεία του Συντάγματος και των νόμων, αλλά οφείλει, ιδίως εδώ όπου η ενότητα της νομολογίας και η ασφάλεια του δικαίου αποτελούν τις βάσεις για τη θέσπιση της παρούσας διαδικασίας, να σεβασθεί, εκτός αν έχουν μεταβληθεί οι συνθήκες παραγωγής της (ΕλΣυν Ολ. 742/2020), τη νομολογία που ήδη έχει συγκροτηθεί από προηγούμενες αποφάσεις αυτής. Επισημαίνεται δε όλως ιδιαιτέρως ότι η ως άνω έννοια της νομολογίας περιλαμβάνει το σύνολο των αλληλοδιαδόχως εκδοθεισών αποφάσεων από τον ανώτατο σχηματισμό του Δικαστηρίου, όπως εντός της συνεχείας τους οι αποφάσεις αυτές συμπληρώνουν ή διευκρινίζουν τις προηγούμενες αυτών (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 67).

15. Περαιτέρω, το Ελεγκτικό Συνέδριο ως ανώτατο δικαστήριο ενταγμένο μαζί με άλλα, επίσης ανώτατα δικαστήρια, σε μια ενιαία έννομη τάξη, ως είναι η ελληνική, δεν δικαιούται να αγνοεί ό,τι τα άλλα ανώτατα δικαστήρια αποφασίζουν, στο πεδίο μεν της ίδιας αυτών δικαιοδοσίας, επί ζητημάτων όμως που μπορεί να θεωρηθούν ως ομοειδή προς αυτά που κρίνονται από το Δικαστήριο τούτο. Όσο και αν, υπό την επιφύλαξη των συνταγματικών ρυθμίσεων περί Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, έκαστο ανώτατο δικαστήριο είναι κατ' αρχήν κυρίαρχο να καθορίζει τη νομολογία του, σεβόμενο τις διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας, εν τούτοις η αναγκαία συνοχή της εννόμου τάξεως εντός της οποίας λειτουργούν εγείρει αξιώσεις εναρμονίσεως των νομολογιακών προσεγγίσεων, τις οποίες το Ελεγκτικό Συνέδριο θεωρεί ότι υποχρεούται να σέβεται. Υπό την έννοια αυτή, το Δικαστήριο τούτο, εφόσον, όπως θα εκτεθεί στη συνέχεια, υφίσταται νομολογία ετέρων ανωτάτων δικαστηρίων της χώρας, επί ομοίων ή συναφών ζητημάτων προς αυτά που τίθενται στην παρούσα διαδικασία, χωρίς να απεμπολεί την εκ του Συντάγματος χορηγηθείσα σ' αυτό ανεξαρτησία κρίσεως, πρέπει να κρίνει έτσι ώστε τελικώς η έννομη τάξη στο σύνολό της να μην εμφανίζει έλλειμμα συνοχής (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 91).

16. Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι οι ανάγκες συνοχής της έννομης τάξεως επιβάλλουν στο Ελεγκτικό Συνέδριο, όταν δικάζει υποθέσεις υπαγόμενες κατ' αρχήν στη δικαιοδοσία τού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος δικαστηρίου περιερχόμενες προς εκδίκαση στο Ελεγκτικό Συνέδριο κατόπιν επιλύσεως από το εν λόγω δικαστήριο ζητημάτων αφορώντων ευρύτερη κατηγορία προσώπων, να εκδικάζει αυτές σύμφωνα με τα νομολογηθέντα από το ειδικό αυτό δικαστήριο, χωρίς να δικαιούται να ελέγχει την ορθότητα των κρίσεων αυτού, εφόσον το δικαστήριο τούτο κινήθηκε εντός των ορίων της δικαιοδοσίας του. Τούτο όμως δεν συνεπάγεται και την υποχρέωση του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δικαστηρίου γενικής δικαιοδοσίας επί συνταξιοδοτικών διαφορών των δημοσίων

λειτουργιών και υπαλλήλων, να προσαρμόζει τη γενικότερη νομολογία αυτού επί των γενομένων δεκτών από το εν λόγω ειδικής δικαιοδοσίας δικαστήριο.

17. Εξ άλλου, από τις διατάξεις των άρθρων 42 παρ. 2, 43, 162 παρ. 1 και 163 παρ. 6 του ν. 4700/2020 συνάγεται ότι στην ενώπιον της Ολομέλειας δίκη επί προδικαστικού ερωτήματος που υποβάλλεται από Τμήμα του Δικαστηρίου δικαιούται να παρέμβει κάθε διάδικος σε εκκρεμή δίκη στην οποία τίθεται το ίδιο ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, ο δε παρεμβαίνων δεσμεύεται από την εκδιδόμενη από την Ολομέλεια απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος.

18. Στην παρούσα δίκη άσκησαν, υπέρ των εναγόντων και κατά του Δημοσίου και του Ηλεκτρονικού Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ), τις, από 6.9.2021 (με αριθμό βιβλίου δικογράφων 7824/8.9.2021 και 7820/8.9.2021, αντίστοιχα), παρεμβάσεις αφενός οι ... και ..., αφετέρου ο ..., άπαντες στρατιωτικοί συνταξιούχοι, προβάλλοντας ότι έχουν ασκήσει τις με αριθμό βιβλίου δικογράφων 5443/2019, 7795/2021 και 3881/2018, αντίστοιχα, αγωγές ενώπιον του Έκτου Τμήματος του Δικαστηρίου και συνεπώς είναι διάδικοι σε εκκρεμείς δίκες, στις οποίες τίθενται τα ίδια νομικά ζητήματα που τίθενται και στην παρούσα δίκη.

19. Υπό το φως του δικαιώματος παροχής πλήρους, αποτελεσματικής και ταχείας δικαστικής προστασίας, που κατοχυρώνεται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ και εν όψει των υπηρετούμενων με τον θεσμό του προδικαστικού ερωτήματος σκοπών, ο δικονομικός κανόνας που τίθεται στην παράγραφο 6 του άρθρου 163 του ν. 4700/2020 έχει την έννοια ότι παραδεκτός στην ενώπιον της Ολομέλειας δίκη επί του προδικαστικού ερωτήματος παρεμβαίνουν όσοι είναι διάδικοι σε εκκρεμείς δίκες ενώπιον οποιουδήποτε Τμήματος του Δικαστηρίου, και όχι μόνο του Τμήματος που υπέβαλε το προδικαστικό ερώτημα. Προϋπόθεση, πάντως, τούτου είναι ότι και σε αυτές τις εκκρεμείς δίκες ανακύπτει το ίδιο ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος, η επίλυση του οποίου χρήζει ενιαίας αντιμετώπισης, ώστε να καθίσταται αδιάφορη για την επίλυσή του η συγκεκριμένη ιδιότητα που φέρει ο διάδικος ένεκα της οποίας η υπόθεσή του εκκρεμεί σε άλλο Τμήμα του Δικαστηρίου.

20. Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, οι ασκηθείσες στην παρούσα δίκη παρεμβάσεις έχουν ασκηθεί με έννομο συμφέρον και εν γένει παραδεκτός. Και τούτο διότι, όπως προκύπτει από την επισκόπηση των ανωτέρω (με αριθμό βιβλίου δικογράφων 5443/2019, 7795/2021 και 3881/2018) αγωγών, σε αυτές τίθενται, μεταξύ άλλων, ζητήματα όμοια με

τα τιθέμενα (με την 957/2021 απόφαση του Τετάρτου Τμήματος) ενώπιον της Ολομέλειας, η δε ιδιότητα των παρεμβαινόντων ως στρατιωτικών συνταξιούχων, δεν διαφοροποιεί την απάντηση που θα δοθεί επί των προδικαστικών ερωτημάτων, αφού αυτά αφορούν όλες εν γένει τις καταβαλλόμενες πολιτικές και στρατιωτικές συντάξεις, με αποτέλεσμα να επιδέχονται για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου της αυτής απαντήσεως.

Υπενθύμιση της νομολογίας του Δικαστηρίου επί των ζητημάτων στα οποία αναφέρονται τα παραπεμφθέντα προδικαστικά ερωτήματα

21. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όταν ψηφίσθηκαν οι διατάξεις του Συντάγματος στις οποίες χρησιμοποιείται ο όρος «σύνταξη» (άρθρα 73 παρ. 2 και 3, 80 παρ. 1, 98 παρ. 1δ και στ), ως σύνταξη νοείται, κατά κύριο λόγο, η μηνιαία παροχή που καταβαλλόταν, μετά την αποχώρησή του από την υπηρεσία, σε δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο, στους οποίους περιλαμβάνονταν και οι στρατιωτικοί, και της οποίας το βάρος αναλαμβάνονταν από τον κρατικό προϋπολογισμό. Συντάξεις καταβάλλονταν επίσης και στους παθόντες από πολεμικά γεγονότα ή στην υπηρεσία ή εκ λόγων τιμητικών, όμως οι κατηγορίες αυτές συνταξιούχων στοιχειοθετούσαν, και στοιχειοθετούν ακόμη, ειδικές και μάλιστα έκτακτου χαρακτήρα περιπτώσεις έναντι των βασικών δικαιούχων συντάξεως, κατά την ανωτέρω έννοια, δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 121).

22. Κατά την κρίση της Ολομέλειας, εν όψει της διαπιστώσεως που εκτέθηκε στην προηγούμενη σκέψη, ανακύπτει το ερμηνευτικό του Συντάγματος ζήτημα αν αυτό, χρησιμοποιώντας το έτος 1975, όταν ψηφίσθηκε, τον όρο «σύνταξη», περιέλαβε στην κανονιστική του εμβέλεια, ως υποκείμενο θεσμό ενσωματωμένο στον όρο «σύνταξη» των ως άνω συνταγματικών διατάξεων, τη σύνταξη προς τους δημοσίους λειτουργούς και υπαλλήλους με τα βασικά της, ιστορικά, χαρακτηριστικά, δοθέντος ότι αυτοί ήσαν κατά τρόπο τακτικό και όχι έκτακτο οι βασικοί δικαιούχοι τέτοιας συντάξεως. Άλλως, αν η έννοια των συνταγματικών διατάξεων που παρατέθηκαν είναι απλώς ότι, εφόσον ο κοινός Νομοθέτης αποφασίσει να χορηγήσει σύνταξη από τον κρατικό προϋπολογισμό, τότε μόνον εφαρμόζονται οι διατάξεις αυτές, οπότε, κατά συνεκδοχή, δεν υφίσταται υποκείμενος συνταγματικός θεσμός ενσωματωμένος στον όρο «σύνταξη», όπως ειδικότερα εκτέθηκε ανωτέρω (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 122).

23. Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι, όσο κι αν επιβάλλεται στο Δικαστήριο να ακολουθήσει κατά την ερμηνευτική του προσέγγιση των διατάξεων του Συντάγματος μια εξελικτική, άλλως δυναμική αντίληψη των

όρων που χρησιμοποιούνται σε αυτό, προκειμένου ιδίως να επιτρέψει, ως απαιτείται από τη φύση του, την προσαρμογή των ρυθμίσεών του στην εξελισσόμενη πραγματικότητα, εντούτοις δεν είναι δυνατόν να γίνει αποδεκτό στη γενικότητά του ότι, έστω και στον πυρήνα τους, όροι χρησιμοποιούμενοι στο Σύνταγμα, ως εν προκειμένω ο όρος «σύνταξη», στερούνται συνταγματικού κανονιστικού φορτίου. Αντιθέτως, η Ολομέλεια θεωρεί ότι η ιστορική αντίληψη του όρου που χρησιμοποίησε ο συνταγματικός Νομοθέτης αποτελεί τουλάχιστον ισχυρή ένδειξη περί του κανονιστικού φορτίου που του δόθηκε από το Σύνταγμα, εναπόκειται δε στον ερμηνευτή του Συντάγματος, αξιοποιώντας το σύνολο των δεδομένων που διαθέτει, να ενισχύσει ή να εξασθενήσει την κατά τα ανωτέρω έννοια (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 115, 123).

24. Η Ολομέλεια θεωρεί ότι το συνταξιοδοτικό δικαίωμα των επιφορτισμένων με την ευθύνη της ασκήσεως δημόσιας εξουσίας ή λειτουργίας υπηρεσιακών παραγόντων δεν είναι συνάρτηση μόνον ενός *minimum* επιπέδου αξιοπρεπούς διαβιώσεως για την περίοδο του βίου τους μετά την παύση ασκήσεως των καθηκόντων τους, αλλά επίσης συναρτάται, ως εγγενές στοιχείο της, με την υπηρεσιακή τους ιδιότητα, διασφαλίζοντας κατά την άσκηση αυτής, ως θεσμική εγγύηση, τη σύνταξη των ανωτέρω ως συνέχεια του μισθού τους με τήρηση της εύλογης αναλογίας, ώστε να αποφεύγεται η άσκηση επιρροής επ' αυτών από εξωγενείς στη δημόσια υπηρεσία παράγοντες (ΕλΣυν Ολ. 2020/2021, σκέψη 119). Η εύλογη αναλογία έχει ως αναφορά της τις αποδοχές ενέργειας και κρίνεται με βάση αυτές, ήτοι το «εύλογο» της αναλογίας είναι συνάρτηση της απομακρύνσεως από τις αποδοχές ενέργειας (ΕλΣυν Ολ. 2020/2021 σκέψη 144). Επ' αυτού, πρέπει, πάντως, να επισημανθεί ότι η εν λόγω θεσμική εγγύηση ως προς τις συγκεκριμένες κανονιστικές της συνέπειες δεν μπορεί να ταυτίζεται κατά τον ίδιο τρόπο σε όλες τις κατηγορίες δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, αλλά, ανάλογα με το διακυβευόμενο σε κάθε περίπτωση αγαθό, η ένταση της εγγυήσεως διαφοροποιείται (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 127).

25. Η συνταγματικότητα του συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων πρέπει να κρίνεται αυτοτελώς, υπό την έννοια ότι, αν το καθεστώς αυτό, αυτοτελώς εξεταζόμενο, ανταποκρίνεται στις ειδικές απαιτήσεις του Συντάγματος, τότε το εν λόγω καθεστώς, ακόμη και αν καταλήγει να παρέχει ομοίου επιπέδου συντάξεις με αυτές άλλων καθεστώτων, δεν εγείρει προβλήματα συνταγματικότητας (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 130).

26. Δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως εύλογη, η αναλογία όταν καταλήγει σε σύνταξη, κατά τον κανονισμό της και τη μετέπειτα πορεία

της, τέτοιου ύψους, ώστε καταδήλως να μην μπορεί να θεωρηθεί ως συνέχεια του μισθού ενεργείας, απαίτηση, που όπως έγινε ανωτέρω δεκτό (σκέψη 24 της παρούσας), είναι εξ εκείνων που συνοδεύουν αναγκαίως τον χαρακτήρα της συντάξεως των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων ως θεσμικής εγγυήσεως. Παύει δε να φέρει τον χαρακτήρα συνεχίσεως του μισθού μία σύνταξη το ύψος της οποίας συνεπάγεται για τον δικαιούχο την ανατροπή της προσδοκίας που θα μπορούσε να τρέφει ότι το επίπεδο ζωής του δεν θα μετεβάλλετο ουσιωδώς μετά τη συνταξιοδότηση αυτού (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 149).

27. Το εύλογο πάντως της αναλογίας δεν αποτελεί μόνο συνάρτηση της προσδοκίας που ο συνταξιοδοτούμενος μπορεί να τρέφει. Εξαρτάται ακόμη από τις απαιτήσεις βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος σε βάθος δεκαετιών και από την ανάγκη διασφάλισης της δημοσιονομικής βιωσιμότητας εν γένει, που καθιστά αναγκαία την προβλεψιμότητα των δημοσίων εξόδων. Εν όψει τούτων, να μεν η εν λόγω προσδοκία πιέζει ώστε, κατά τον πρώτο κανονισμό συντάξεως μετά την αποχώρηση του δημόσιου λειτουργού ή υπαλλήλου, το εύλογο της αναλογίας να προσεγγίσει κατά το δυνατόν τον μισθό ενεργείας, όμως οι ως άνω αρχές οικονομικής βιωσιμότητας πιέζουν από την αντίθετη πλευρά (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 45, 137, 138, 150).

28. Εξ άλλου, οι δημόσιοι πόροι διανέμονται, κατά την άσκηση της γενικής δημοσιονομικής, οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής (άρθρα 82 παρ. 1 του Συντάγματος περί της χαρασσόμενης από την Κυβέρνηση γενικής πολιτικής της Χώρας, 79 παρ. 8 του Συντάγματος περί της ψηφίσεως από την Ολομέλεια της Βουλής των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής αναπτύξεως και 106 του Συντάγματος περί του προγραμματισμού και συντονισμού της οικονομικής δραστηριότητας στη Χώρα), με γνώμονα την αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου, κατ' άρθρο 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, που περιλαμβάνει τις θεμελιώδεις συνταγματικές αρχές της προστασίας των ατομικών, κοινωνικών και πολιτικών δικαιωμάτων, της εθνικής, κοινωνικής, ενδογενεακής και διαγενεακής αλληλεγγύης αλλά και της διασφάλισης της υποστάσεως, της ασφάλειας, της κοινωνικής ευημερίας και της βιωσιμότητας του ίδιου του Κράτους. Οι αρχές αυτές συνθέτουν το συνταγματικό περίγραμμα της διανεμητικής δικαιοσύνης, εντός του οποίου ο Νομοθέτης διαθέτει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως κατά τη χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή ένα ευρύ φάσμα δικαστικά ανέλεγκτης πολιτικής εκτιμήσεως και επιλογής, εν όψει αφενός της προβλεπόμενης στην παράγραφο 1 του άρθρου 106 του Συντάγματος αρμοδιότητας του Κράτους επί του συντονισμού και προγραμματισμού της οικονομικής δραστηριότητας και

αφετέρου της θεσπιζόμενης στο άρθρο 26 του Συντάγματος αρχής της διακρίσεως των λειτουργιών (ΕλΣυν Ολ. 1277/2018, σκέψη 11).

29. Η εκ μέρους του Δημοσίου δυνατότητα καταβολής των οφειλόμενων από αυτό συντάξεων δεν εξαρτάται από τις αντοχές του κρατικού προϋπολογισμού κατά το κρίσιμο έτος της καταβολής, αλλά κυρίως από τη σε βάθος δεκαετιών βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος. Διαφορετικά, για την ως άνω κατηγορία συντάξεων, το ύψος αυτών θα εξηρτάτο αποκλειστικώς από τις αντοχές του κρατικού προϋπολογισμού του έτους της χορηγήσεώς τους και θα μεταβαλλόταν το ύψος αυτό, ανάλογα. Η σταθερότητα όμως της συνταξιοδοτικής παροχής, αναγκαίο προαπαιτούμενο της προστασίας κατά του κινδύνου γήρατος, προϋποθέτει τον προγραμματισμό της χρηματοδότησεως του συστήματος κατά τρόπο που να είναι βιώσιμο σε βάθος χρόνου, αποτρέποντας τις βίαιες ανατροπές των συνταξιοδοτικών προσδοκιών των ασφαλισμένων ή, έστω, την ανάγκη έκτακτων χρηματοδοτήσεων αυτού από το δημόσιο ταμείο με τις εντεύθεν συνέπειες στη δημοσιονομική ισορροπία (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 45, 137).

30. Αν και οι αρχές της δημοσιονομικής βιωσιμότητας εν γένει και της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος ειδικώς πείζουν ώστε η εύλογη αναλογία να απομακρύνεται από τη συνταξιοδοτική προσδοκία υψηλού ποσοστού αναπληρώσεως των αποδοχών του μισθού ενεργείας από τη σύνταξη, όμως αυτό δεν μπορεί να συμβαίνει παρά σε περιπτώσεις όπου, λόγω των υψηλών αποδοχών ενεργείας, υφίσταται όντως ευρύ περιθώριο μειώσεως, χωρίς να κινδυνεύει το επίπεδο διαβιώσεως που διασφαλιζόταν με τις αποδοχές ενεργείας για τον συγκεκριμένο λειτουργό ή υπάλληλο. Όταν όμως οι αποδοχές ενεργείας ήταν ήδη χαμηλές ή έστω μεσαίου μεγέθους, τότε επιβάλλεται όπως, στη μεν πρώτη περίπτωση, η εύλογη αναλογία γίνεται αντιληπτή ως απαίτηση συντάξεως ύψους όσο το δυνατόν εγγύτερου προς το ύψος των αποδοχών ενεργείας, στη δε δεύτερη περίπτωση, να μη διαπιστώνεται αισθητή απομάκρυνση από αυτό (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 151).

31. Επαφίεται στον κοινό Νομοθέτη να δώσει συγκεκριμένη αριθμητική αποτύπωση στις συνταγματικές απαιτήσεις που διατυπώθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, ήτοι της εύλογης αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενεργείας και συντάξεως. Όπως επίσης επαφίεται στον Νομοθέτη να διαρρυθμίσει περαιτέρω τις βάσεις υπολογισμού ανάλογα με τα έτη υπηρεσίας, την κατηγορία, τον βαθμό, την ηλικία κ.λπ. (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 152).

32. Τα ανωτέρω δεν συνεπάγονται την υποχρέωση εξατομικευμένης in concreto κρίσεως σε κάθε περίπτωση συνταξιούχου αν το ύψος της συντάξεώς του ανταποκρίνεται στην απαίτηση εύλογης αναλογίας. Η σύνταξη ως συνέχιση του μισθού δεν αποτελεί προνοιακή παροχή και, επομένως, το ύψος της καθορίζεται για κάθε συνταξιούχο με βάση αντικειμενικά δεδομένα που δεν μεταβάλλονται από τις μεταβολές στην εν γένει περιουσιακή κατάστασή του. Έχουν απλώς την έννοια ότι, όταν ο κοινός Νομοθέτης θεσπίζει κανόνες υπολογισμού της συντάξεως των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ακόμη και αν δεν προσδιορίζει ρητώς στον νόμο ως σταθερό ποσοστό την αναλογία μισθού ενεργείας και συντάξεως, πρέπει πάντως να έχει αντίληψη του ποσοστού αυτού (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 153).

33. Ο δικαστής δεν δικαιούται, σεβόμενος τη φύση του λειτουργήματός του όπου εν προκειμένω ασκεί οριακό έλεγχο της συνταγματικότητας του νόμου, να υποκαταστήσει τη δική του εκτίμηση περί την εύλογη αναλογία σε αυτήν που ο κοινός Νομοθέτης όφειλε να περιλάβει στον ελεγχόμενο κανόνα δικαίου. Καθώς, όπως αναφέρθηκε, ο δικαστικός έλεγχος είναι εν προκειμένω οριακός, ο δικαστής θα περιορισθεί να διαπιστώσει ένα ποσοστό αναλογίας, πέραν του οποίου, κατά τρόπο κατάδηλο, η αναλογία παύει να είναι εύλογη. Αυτό δε θα το πράξει, όχι in concreto εν όψει της συγκεκριμένης περιουσιακής καταστάσεως του δικαιούχου, αλλά σε επίπεδο μείζονος προτάσεως του δικανικού συλλογισμού, έτσι που, ό,τι κρίνεται καταδήλως ανεπαρκές να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις εύλογης αναλογίας για τον συγκεκριμένο διάδικο, να μπορεί να εφαρμοσθεί και σε όλες τις άλλες όμοιες περιπτώσεις διαδίκων (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 153, 155).

34. Ειδικότερα, η αρχή της εύλογης αναλογίας συντάξεως και αποδοχών ενεργείας επιβάλλει τα ακόλουθα: (α) Την τήρηση μιας αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενεργείας και συντάξεων, η πρακτική αποτελεσματικότητα της οποίας επιτάσσει τη διαμόρφωση του ύψους των συντάξεων, που για τους χαμηλούς μισθούς πρέπει να είναι «όσο το δυνατόν εγγύτερα», για τους μέσους «να μην απομακρύνονται αισθητά» και για τους υψηλούς μισθούς «να μη στοιχειοθετούν ανατροπή του επιπέδου ζωής» (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψη 152). (β) Τη διατήρηση της εύλογης αυτής αναλογίας με τη μη επιβολή επί των συντάξεων βαρών που την ανατρέπουν χωρίς συνάρτηση με τη βιωσιμότητα του συνταξιοδοτικού συστήματος (ΕλΣυν Ολ. 504 και 1477/2021). (γ) Την επιβολή βαρών κατά τρόπο συμβατό με τη λειτουργία της συντάξεως, λαμβάνοντας υπόψη την κλιμάκωση των συντάξεων, ανάλογα με το καθεστώς κάθε κατηγορίας, δηλαδή, τη σημασία του λειτουργήματος ή της υπηρεσίας, την ευθύνη που συνεπάγεται, τις υπηρεσιακές συνθήκες, τη θέση των δικαιούχων στην

ιεραρχία, εν όψει και της αρχής της αξιοκρατίας, καθώς και με τη διάρκεια της απασχολήσεως (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 124, 127, 145, 146, 149). (δ) Τη λήψη υπόψη για τον προσδιορισμό του ύψους της συντάξεως, σε περίπτωση περικοπής της λόγω δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, των αποδοχών ενεργείας και όχι του κατώτατου ορίου προστασίας του ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβιώσεως, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, ώστε το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων να μην αφίσταται ουσιωδώς από εκείνο που είχαν εξασφαλίσει κατά το τέλος του ενεργού υπηρεσιακού τους βίου και της καταληκτικής υπηρεσιακής και μισθολογικής τους εξέλιξης (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 119, 144). (ε) Την αιτιολόγηση του καθορισμού του ύψους των συντάξεων των εξελθόντων της υπηρεσίας σε σχέση με τους τρέχοντες μισθούς των αντίστοιχων εν ενεργεία δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, εν όψει των απαιτήσεων της εύλογης αναλογίας, όπως ανωτέρω εκτέθηκε, και των αρχών της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, ειδικότερη έκφανση των οποίων αποτελεί και η αρχή της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος (ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, σκέψεις 138, 150). Και (στ) την αιτιολόγηση του ύψους των μισθών και των συντάξεων σε σχέση με τρέχοντα δημοσιονομικά και οικονομικά δεδομένα (ΕλΣυν Ολ. 1277/2018, σκέψη 14).

Ως προς το πρώτο προδικαστικό ερώτημα

35. Το παραπέμπαν Τμήμα διαπίστωσε ότι η δικαιοδοτική Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν έχει αποφανθεί επί της συμβατότητας των διατάξεων των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 και 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 προς υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες δικαίου. Κατόπιν αυτών, το Τμήμα έκρινε ότι έπρεπε να υποβληθεί προδικαστικό ερώτημα στη δικαιοδοτική Ολομέλεια, κατ' εφαρμογή του άρθρου του 162 παρ. 1 του ν. 4700/2020, στον βαθμό που οι κρίσεις της Διοικητικής Ολομέλειας δεν ισοδυναμούν, εξ επόψεως εγγυήσεων και συνεπειών, με τις αναφερόμενες στο άρθρο αυτό αποφάσεις της δικαιοδοτικής Ολομέλειας.

36. Με το άρθρο 72 του ν. 4055/2012 (άρθρο 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ν. 4129/2013, Α' 52), εισήχθη ο θεσμός της «πρότυπης διαδικασίας» για την εξέταση από τη διοικητική Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου εκκρεμών ενώπιον του Κλιμακίου ενστάσεων κατά πράξεων ή παραλείψεων του Υπουργού Οικονομικών σχετικά με την εκτέλεση των πράξεων ή αποφάσεων κανονισμού συντάξεων, εφόσον σε αυτές ανακύπτουν ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, τα οποία αναμένεται να προκαλέσουν σημαντικό αριθμό διαφορών. Οι υποθέσεις αυτές εισάγονταν προς εξέταση στη διοικητική Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου ύστερα από αίτημα

ενός των ενδιαφερόμενων μερών (του ενισταμένου ή του Δημοσίου) ή του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με πράξη τριμελούς Επιτροπής, η οποία υπέκειτο σε διατυπώσεις δημοσιότητας και συνεπαγόταν την αναστολή εξετάσεως των εκκρεμών ενώπιον του Κλιμακίου υποθέσεων, στις οποίες ετίθετο το ίδιο ζήτημα. Στη διαδικασία ενώπιον της διοικητικής Ολομέλειας δικαιούτο να διατυπώσει απόψεις κάθε συνταξιούχος που είχε ήδη ασκήσει ένσταση ενώπιον του Κλιμακίου, με την οποία ετίθετο το ίδιο ζήτημα. Μετά την επίλυση του ζητήματος, η Ολομέλεια παρέπεμπε την ένσταση στο αρμόδιο Κλιμάκιο για περαιτέρω εξέταση, η δε κρίση της δέσμευε το Κλιμάκιο και τα μέρη που συμμετείχαν στη διαδικασία ενώπιόν της.

37. Η διαδικασία αυτή, κατά την οποία η διοικητική Ολομέλεια επέλυε νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος στο πλαίσιο συγκεκριμένης υποθέσεως εκκρεμούς ενώπιον του Κλιμακίου, όπως και η αντίστοιχη διαδικασία της πρότυπης δίκης (άρθρο 91 του ν. 4055/2012, με το οποίο προστέθηκε το άρθρο 108Α στο π.δ. 1225/2981), κατά την οποία η δικαιοδοτική Ολομέλεια επέλυε παρόμοια νομικά ζητήματα στο πλαίσιο εκκρεμών ενώπιον των Τμημάτων ένδικων βοηθημάτων, θεσμοθετήθηκε προκειμένου νομικά ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος, ως τέτοια δε νοούνται προεχόντως τα σχετικά με την αντίθεση ή μη διατάξεων τυπικών νόμων προς υπέρτερης ισχύος διατάξεις, να επιλύονται επίκαιρα από την Ολομέλεια χάριν της ενότητας της νομολογίας και της ασφάλειας του δικαίου. Πρακτική συνέπεια των διαδικασιών αυτών ήταν, περαιτέρω, η δυνατότητα ταχείας περατώσεως των υποθέσεων στις οποίες ετίθετο το ίδιο με το επιλυθέν από την Ολομέλεια νομικό ζήτημα, για μεν τις εκκρεμείς ενώπιον του Κλιμακίου ενστάσεις, με την έκδοση συνοπτικής πράξεως ή με την ενιαία εξέταση με την ίδια πράξη περισσότερων ενστάσεων (άρθρο 91 παρ. 3 του ν. 4129/2013), για δε τα εκκρεμή ενώπιον των Τμημάτων ένδικα βοηθήματα που αφορούσαν, ιδίως, συνταξιοδοτικές υποθέσεις, με την εισαγωγή τους σε εν συμβουλίω διαδικασία χωρίς δημόσια συνεδρίαση, κλήτευση των διαδίκων και απαγγελία της αποφάσεως σε δημόσια συνεδρίαση (άρθρο 108Α παρ. 3 του π.δ/τος 1225/1981).

38. Κατά τον χρόνο εισαγωγής των ανωτέρω διαδικασιών, διαφορές σχετικές με την καταβολή ήδη κανονισθείσας ή αναπροσαρμοσθείσας συντάξεως στον δικαιούχο, στις οποίες συμπεριλαμβάνονταν και όσες ανέκυπταν από την αύξηση ή μείωση του πληρωτέου στον συνταξιούχο ποσού συντάξεως, μπορούσαν να εισαχθούν στο Ελεγκτικό Συνέδριο, είτε μέσω της διαδικασίας των ενστάσεων ενώπιον του αρμοδίου Κλιμακίου, είτε μέσω του ενδίκου βοηθήματος της αγωγής ενώπιον των αρμοδίων Τμημάτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επομένως, για τις περικοπές επί των συντάξεων που καταβάλλονταν από το Δημόσιο, οι οποίες επιβλήθηκαν με

σειρά μνημονιακών νόμων, η ένσταση ενώπιον του Κλιμακίου συνιστούσε πρώτο στάδιο προσβάσεως στο Δικαστήριο για την επίλυση των σχετικών διαφορών και κατ' επέκταση το λειτουργικώς ισοδύναμο της εφέσεως για αυτήν την κατηγορία των διαφορών.

39. Κατά την προβλεπόμενη στο άρθρο 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο πρότυπη διαδικασία επί των ενστάσεων, η διοικητική Ολομέλεια, ασκώντας «οιονεί δικαιοδοτική αρμοδιότητα», επέλυε στο πλαίσιο συγκεκριμένης υποθέσεως το νομικό ζήτημα που αγόταν ενώπιόν της κατά τρόπο οριστικό για όλους τους σχηματισμούς του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τόσο, δηλαδή, για το ίδιο το Κλιμάκιο που θα επιλαμβανόταν αντίστοιχων υποθέσεων, όσο και για τα Τμήματα κατά την εκδίκαση αγωγών ή εφέσεων κατά των πράξεων του Κλιμακίου. Μόνον έτσι μπορούσε να επιτευχθεί ο σκοπός του Νομοθέτη που, όπως προαναφέρθηκε, ήταν η επίκαιρη απονομή δικαιοσύνης, η διασφάλιση της ενότητας της νομολογίας, η ασφάλεια δικαίου για τους αιτούντες δικαστική προστασία, η ίση μεταχείριση αυτών και, περαιτέρω, η ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης ως βασική πτυχή της δίκαιης δίκης με τη δυνατότητα εκδικάσεως των υποθέσεων αυτών σε συμβούλιο. Εξ άλλου, για την εκδίκαση των υποθέσεων σε συμβούλιο, προϋπόθεση ήταν να «τίθεται νομικό ζήτημα για το οποίο έχει ήδη αποφανθεί η Ολομέλεια» (άρθρο 108Α παρ. 3 του π.δ/τος 1225/1981), χωρίς διάκριση μεταξύ διοικητικής ή δικαιοδοτικής Ολομέλειας. Αντίθετη εκδοχή, σύμφωνα με την οποία τα πρακτικά της διοικητικής Ολομέλειας εξαντλούν τις συνέπειές τους μόνο στην ενώπιον του Κλιμακίου διαδικασία, θα είχε ως αποτέλεσμα να είναι δυνατή, επί εκκρεμών ενώπιον των Τμημάτων όμοιων υποθέσεων, η εκ νέου υποβολή του ίδιου ζητήματος προς επίλυση στη δικαιοδοτική πλέον Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, είτε μέσω της διαδικασίας της πρότυπης δίκης (άρθρο 108Α παρ. 1 του π.δ/τος 1225/1981), είτε μέσω προδικαστικής παραπομπής (άρθρο 108Α παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981), διακινδυνεύοντας την ασφάλεια δικαίου, την ενότητα της νομολογίας και την ίση μεταχείριση των διαδίκων, δεδομένου ότι για κάποιους εξ αυτών θα είχαν ήδη εκδοθεί πράξεις του Κλιμακίου σε συμμόρφωση με τα εκδοθέντα πρακτικά της Ολομέλειας.

40. Με τον ν. 4700/2020 «Ενιαίο Κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο» η σχετική αρμοδιότητα του Κλιμακίου απορροφήθηκε από τις αντίστοιχες αρμοδιότητες των Τμημάτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου και προβλέφθηκε ότι οι εκκρεμείς κατά το χρόνο ενάρξεως ισχύος του νόμου αυτού ενστάσεις λογίζονται πλέον ως εφέσεις εκδικαζόμενες από το αρμόδιο κατά περίπτωση Τμήμα του Δικαστηρίου (άρθρο 352). Συναφώς, καταργήθηκε και η προβλεπόμενη στο 91 του Κώδικα Νόμων για το

Ελεγκτικό Συνέδριο πρότυπη διαδικασία επί των ενστάσεων (άρθρο 353 του ν. 4700/2020), καθόσον εξέλιπε πλέον το πεδίο εφαρμογής της.

41. Η διάταξη του άρθρου 162 του ν. 4700/2020, βάσει της οποίας υποβάλλεται στην Ολομέλεια το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, προβλέπει ότι «[τ]μήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου που επιλαμβάνεται υπόθεσης στην οποία ανακύπτει ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων ή κρίνει ότι διάταξη τυπικού νόμου αντίκειται σε διάταξη υπέρτερης τυπικής ισχύος χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί με απόφαση της Ολομέλειας μπορεί να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα». Η διάταξη αυτή που αναφέρεται ρητώς σε «απόφαση της Ολομέλειας», συστηματικώς ερμηνευόμενη, έχει υπόψη της το εφεξής ισχύον σύστημα δικαστικής προστασίας, σύμφωνα με το οποίο, μετά την απορρόφηση των αρμοδιοτήτων του Κλιμακίου από τα Τμήματα του Δικαστηρίου, η επίλυση νομικών ζητημάτων γενικού ενδιαφέροντος μπορεί να γίνει μόνο με απόφαση της δικαιοδοτικής Ολομέλειας, και δεν αποβλέπει στην επανεξέταση από τη δικαιοδοτική Ολομέλεια θεμάτων που είχαν ήδη κριθεί στο πλαίσιο της κατά το άρθρο 91 του ν. 4129/2013 πρότυπης διαδικασίας ενστάσεων.

42. Ήδη με τη διάταξη του άρθρου 178 του ν. 4820/2021 «Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (...)» (Α' 130) προβλέπεται ότι όμοιες ως προς τη νομική τους επιχειρηματολογία και ως προς το πραγματικό τους υπόβαθρο συνταξιοδοτικές υποθέσεις εκδικάζονται από μονομελή σχηματισμό του Δικαστηρίου, αν το νομικό ζήτημα που τίθεται σε αυτές έχει κριθεί απορριπτικά από την «Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου». Η πλήρης Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, γνωμοδοτώντας επί του οικείου σχεδίου νόμου, δέχτηκε ότι «για την ουσιαστική ταυτότητα του νομικού λόγου, το κύριο νομικό ζήτημα πρέπει να έχει επιλυθεί από την Ολομέλεια τόσο με απόφαση που εκδίδεται στο πλαίσιο δικαιοδοτικής διαφοράς όσο και με πρακτικά που έχουν εκδοθεί επί οιονεί δικαιοδοτικής διαφοράς σύμφωνα με το προϊσχύον άρθρο 91 του ν. 4129/2013, δοθέντος ότι, εν όψει και των διατάξεων του άρθρου 352 του ν. 4700/2020, ζητήματα που ανακύπτουν σε πολλές από τις εκκρεμείς αυτές διαφορές και αφορούν κυρίως σε πράξεις ή παραλείψεις των συνταξιοδοτικών οργάνων αναφορικά με την εκτέλεση κανονισμένων ή αναπροσαρμοζόμενων συντάξεων δεν μπορούσαν υπό την προϊσχύουσα δικονομία (π.δ. 1225/1981, άρθρα 70 έως 91 του ν. 4129/2013) να επιλυθούν με δικαστικές αποφάσεις της Ολομέλειας».

43. Ο ν. 4024/2011 «Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις, ενιαίο μισθολόγιο - βαθμολόγιο, εργασιακή εφεδρεία και άλλες διατάξεις εφαρμογής του μεσοπρόθεσμου πλαισίου δημοσιονομικής στρατηγικής 2012-2015» (Α'

226), στην παράγραφο 10 του άρθρου 1, με τίτλο «Ρύθμιση συνταξιοδοτικών θεμάτων του Δημοσίου», ορίζει: «α. Από 1.11.2011 στους συνταξιούχους του Δημοσίου, οι οποίοι δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας, μειώνεται κατά 40% το ποσό της μηνιαίας κύριας συντάξεως που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ. Η κατά τα ανωτέρω μείωση διακόπτεται από την πρώτη του επόμενου μήνα από εκείνο κατά τον οποίο συμπληρώνεται το 55ο έτος της ηλικίας. Όσοι δεν εμπίπτουν στην ανωτέρω μείωση, μειώνεται κατά 20% το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξής τους που υπερβαίνει τα 1.200 ευρώ».

44. Ο ν. 4051/2012 «Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012» (Α' 40) ορίζει στο άρθρο 1: «1.α. Από 1.1.2012 για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, γενικά, αναπροσαρμόζεται με μείωση κατά 12% το ποσό της μηνιαίας κύριας σύνταξης που υπερβαίνει τα χίλια τριακόσια (1.300) ευρώ. β. Για τον προσδιορισμό του ποσού της σύνταξης της προηγούμενης περίπτωσης, λαμβάνεται υπόψη το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης, όπως αυτό είχε διαμορφωθεί κατά την 31.12.2011. Τα ανωτέρω έχουν ανάλογη εφαρμογή και για όσους συνταξιοδοτούνται μετά την ανωτέρω ημερομηνία. γ. Η ανωτέρω μείωση θα αρχίσει από τη σύνταξη μηνός Μαΐου 2012, τα δε οφειλόμενα ποσά για το χρονικό διάστημα από 1.1.2012 μέχρι 30.4.2012 θα παρακρατηθούν σε οκτώ (8) ισόποσες μηνιαίες δόσεις αρχής γενομένης από τη σύνταξη μηνός Μαΐου 2012».

45. Με τα πρακτικά της 10ης Γενικής Συνεδριάσεως της 3.6.2015, η διοικητική Ολομέλεια, επιληφθείσα ενστάσεως στρατιωτικής συνταξιούχου κατά πράξεως του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, με την κατ' άρθρο 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο πρότυπη διαδικασία επί ενστάσεων, έκρινε επί του εδαφίου α' της παραγράφου 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011, ήτοι για την περικοπή του 40% της συντάξεως που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ, σε όσους συνταξιούχους δεν είχαν συμπληρώσει τα 55 έτη, ότι είναι συμβατή με τις αρχές που απορρέουν από τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, καθώς και το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Και τούτο, μεταξύ άλλων, για τους εξής λόγους: (i) Η επίμαχη ρύθμιση, η οποία εντάσσεται σε ευρύτερο πλέγμα μέτρων και εμπίπτει στο ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως που διαθέτει ο Νομοθέτης για την επιλογή των κατάλληλων μέτρων διασφάλισης της δημοσιονομικής βιωσιμότητας και της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, εν όψει της περιορισμένης εντάσεως και διάρκειάς της (μείωση 40% στο ύψος της συντάξεως άνω των 1.000 ευρώ, διακοπή της μειώσεως με τη συμπλήρωση του ηλικιακού αυτού ορίου και εν συνεχεία περικοπή του 20% για το ποσό της συντάξεως άνω των 1.200 ευρώ), συνιστά επέμβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα των πληττομένων

από αυτή, η οποία ευλόγως επελέγη ως πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών δημοσίου συμφέροντος, ενώ τηρεί μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ αυτών και του σχετικού δικαιώματος. (ii) Η κρισιμότητα αυτοτελώς της καταστάσεως του ίδιου του συνταξιοδοτικού συστήματος και η ανάγκη περιστολής της συνταξιοδοτικής δαπάνης και αντιμετώπισης των στρεβλώσεων του συστήματος, μεταξύ των οποίων οι συνταξιοδοτήσεις σε μικρές ηλικίες, παρέχει επαρκή δικαιολογητικό λόγο για την επιβολή του επίμαχου πρόσθετου μέτρου σε βάρος μιας περισσότερο ευνοημένης κατηγορίας του συνταξιοδοτικού συστήματος, αυτής των συνταξιοδοτηθέντων σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, η οποία οριοθετείται στη λήψη συντάξεως σε ηλικία νεότερη των 55 ετών, με ταυτόχρονη μέριμνα για τους πιο ηλικιωμένους και χαμηλοσυνταξιούχους. Επομένως, η επιβολή του μέτρου αυτού δεν συνιστά δυσμενή διακριτική μεταχείριση, αλλά έκφραση της απαιτήσεως για αναλογική ισότητα κατά την επιβολή συνταξιοδοτικών περικοπών, με γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, όπως το συγκεκριμένο ηλικιακό όριο, τα οποία παρίστανται εύλογα και σε συνάφεια με το αντικείμενο της επίμαχης ρυθμίσεως. (iii) Το οικείο μέτρο εντάσσεται σε ένα σύνολο οικονομικών, δημοσιονομικών και διαρθρωτικών μέτρων, που έχουν επωμιστεί γενικώς οι πολίτες, για την αντιμετώπιση της δημοσιονομικής κρίσεως που μαστίζει τη Χώρα, στο πλαίσιο της οποίας αναδείχθηκε ιδιαιτέρως η ανάγκη περιστολής της συνταξιοδοτικής δαπάνης του Κράτους, καθώς και η απειλή της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος, εξαιτίας και προγενέστερων ενδογενών προβλημάτων και παθογενειών. Στο πλαίσιο αυτό και πέραν των λοιπών μέτρων που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση της κρίσεως και για τη μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, η επιβάρυνση με την επίμαχη διάταξη μιας περισσότερο ευνοημένης ομάδας, μεταξύ άλλων, στρατιωτικών συνταξιούχων που έλαβαν σύνταξη σε μικρή ή σχετικά μικρή ηλικία, περιορισμένης εντάξεως και διάρκειας, κατά τα ανωτέρω, κρίνεται εύλογη και σύμφωνη με το επιβαλλόμενο και σε αυτούς χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης, κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 4 του άρθρου 25 του Συντάγματος.

46. Η κρίση της Ολομέλειας ότι είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα η προβλεπόμενη στο εδάφιο α' της παραγράφου 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 μείωση κατά 40% του ποσού της μηνιαίας κύριας συντάξεως που υπερβαίνει τα 1.000 ευρώ για τους συνταξιούχους του δημοσίου που δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας τους, καταλαμβάνει, κατά μείζονα λόγο, δεδομένου και του σκεπτικού αυτής - αναφερομένου σε εξελθόντες από την υπηρεσία σε μικρή ή σχετικώς μικρή ηλικία - και την προβλεπόμενη στο εδάφιο β' της ίδιας ως άνω διατάξεως περικοπή κατά 20% της συντάξεως που υπερβαίνει τα 1.200 ευρώ για τους συνταξιούχους που έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας τους, δοθέντος μάλιστα ότι

συνιστά ηπιότερη επιβάρυνση της κατηγορίας αυτής των συνταξιούχων, σε σχέση με την κριθείσα ως συνταγματική περικοπή.

47. Με τα πρακτικά της 5ης Γενικής Συνεδρίασεως της 29.3.2017, η διοικητική Ολομέλεια, επιληφθείσα, με την ίδια ως άνω διαδικασία, ενστάσεως πολιτικού συνταξιούχου του δημοσίου, πρώην αναπληρωτή καθηγητή Ανώτατου Εκπαιδευτικού Ιδρύματος, έκρινε ότι η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 εδ. α' του ν. 4051/2012, βάσει του οποίου συντελέσθηκε η περικοπή της συντάξεως του ενισταμένου σε ποσοστό 12% κατά το μέρος που αυτή υπερέβαινε το ποσό των 1.300 ευρώ είναι συμβατή με τις αρχές που απορρέουν από τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, καθώς και το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Ειδικότερα, η Ολομέλεια συνεκτίμησε το ευρύτερο δημοσιονομικό πλαίσιο εντός του οποίου θεσπίστηκε η επίδικη περικοπή, τον σκοπό δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετεί, το σύνολο των μέτρων (δημόσια βάρη ή άλλης φύσεως μέτρα δημοσιονομικά, διαρθρωτικά και χρηματοπιστωτικά) που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση της οικονομικής υφέσεως με επιπτώσεις στο σύνολο του πληθυσμού, τμήμα μόνον των οποίων αποτελούν οι περικοπές στις κύριες συντάξεις, τα χαρακτηριστικά της διατάξεως και τα κριτήρια στα οποία βασίζεται η μείωση (περικοπή 12% στο ποσό συντάξεως που υπερβαίνει τα 1.300 ευρώ), καθώς και τα χαρακτηριστικά της συγκεκριμένης υποθέσεως. Με βάση τα ανωτέρω και λαμβάνοντας υπόψη ότι το Δικαστήριο στερείται της εξουσίας ελέγχου της ορθότητας των νομοθετικών επιλογών, εφόσον ο Νομοθέτης ενήργησε εντός του πλαισίου της διακριτικής ευχέρειας που του αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα, έκρινε ότι η ρύθμιση του άρθρου 1 του ν. 4051/2012 αιτιολογείται προσηκόντως, περαιτέρω δε, υπό το πρίσμα του σκοπού δημοσίου συμφέροντος για τον οποίο θεσπίστηκε, δεν συνιστά υπέρμετρη παρέμβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα, ούτε θίγει τον πυρήνα αυτού. Έκρινε επίσης ότι η επέμβαση στην περιουσία του ενισταμένου, που πράγματι επέρχεται με την αναδρομική μείωση της συντάξεώς του, δεν αντίκειται στο άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθόσον είναι κατ' αρχήν συμβατή με το εσωτερικό ελληνικό δίκαιο, δεν συνιστά υπέρμετρη επιβάρυνση της περιουσίας του ενισταμένου, ούτε με αυτήν ανατρέπεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και του συμφέροντος του ενισταμένου, εν όψει των σοβαρών λόγων δημοσίου συμφέροντος για τους οποίους έγινε, του περιορισμένου χρονικού διαστήματος στο οποίο ανατρέχει, της προβλέψεως επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών σε δόσεις, του ύψους της συντάξεως που τελικώς μετά τη μείωση καταβάλλεται στον ενιστάμενο, ενώ, τέλος, η επέμβαση στο συγκεκριμένο δικαίωμα ήταν πρόσφορη για την επίτευξη των προαναφερθέντων σκοπών δημοσίου συμφέροντος και δεν υπερέβη το μέτρο που απαιτείτο για την επίτευξή τους.

48. Κατόπιν των ανωτέρω και σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 36 έως 42, επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η Ολομέλεια αποφαινεται ότι, εν όψει της εμβέλειας των κριθέντων από τη διοικητική Ολομέλεια με τα πρακτικά της 10ης Γενικής Συνεδριάσεως της 3.6.2015 και της 5ης Γενικής Συνεδριάσεως της 29.3.2017, ο ανώτατος σχηματισμός του Δικαστηρίου έχει επιλύσει, με την επιβαλλόμενη από το Σύνταγμα ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία, και κατά τρόπο σύμφωνο με τις απαιτήσεις του κράτους δικαίου, το θέμα της συμβατότητας ή μη με το Σύνταγμα των διατάξεων της παραγράφου 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 στο σύνολό της και του άρθρου 1 παρ. 1 εδ. α' του ν. 4051/2012 (βλ. σκέψεις 45 έως 47), κρίνοντας ότι οι ανωτέρω διατάξεις είναι συμβατές με τις αρχές που απορρέουν από τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 α του Συντάγματος, καθώς και το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, χωρίς, περαιτέρω, η Ολομέλεια, εντός του πλαισίου του υποχρεωτικού αυτεπάγγελτου ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων στον οποίο όφειλε να προβεί προς πλήρη επίλυση κάθε αμφισβητήσεως περί την ισχύ των κρίσιμων ρυθμίσεων, να διαπιστώσει αντίθεση με άλλες συνταγματικές διατάξεις. Επομένως, το προδικαστικό ερώτημα έχει ήδη απαντηθεί πλήρως και κατά τη δέουσα διαδικασία, από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

49. Μειοψήφησαν ο Πρόεδρος Ιωάννης Σαρμάς, οι Αντιπρόεδροι Μαρία Βλαχάκη, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Μαρία Αθανασοπούλου και οι Σύμβουλοι Ελένη Λυκεσά, Θεολογία Γναρδέλλη, Βασιλική Σοφιανού και Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη:

49.1. Οι αποφάσεις της Ολομέλειας επί ζητημάτων αντισυνταγματικότητας τυπικού νόμου κατ' άρθρο 100 παρ. 5 του Συντάγματος, καθώς και επί προτύπων δικών και προδικαστικών ερωτημάτων, κατ' άρθρο 108Α του π.δ/τος 1225/1981 (βλ. ήδη και άρθρο 162 του ν. 4700/2020), παράγουν ευθέως νομικά δεσμευτικό αποτέλεσμα εν στενή εννοία μόνο στο πλαίσιο των δικών επί των οποίων εκδόθηκαν, ενώ στις δύο τελευταίες περιπτώσεις η δέσμευση εκτείνεται και στις δίκες που αφορούν στους ενώπιόν της παρεμβάντες και όχι στις υπόλοιπες όμοιες δίκες που εκκρεμούν ενώπιον των κατώτερων σχηματισμών του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ακόμη και αν η εκδίκαση αυτών έχει ανασταλεί μέχρι την έκδοση της αποφάσεως της Ολομέλειας. Στο ίδιο πλαίσιο, η εν στενή εννοία υποχρέωση συμμορφώσεως της Διοικήσεως, κατ' άρθρα 95 παρ. 5 του Συντάγματος και 1 έως και 3 του ν. 3068/2002, Α' 274, εκτείνεται μόνο μεταξύ των διαδίκων της δίκης που επιλύθηκε στο πλαίσιο της οικείας διαδικασίας (πρβλ. 33/2007, 92/2009, 52/2010, 105/2010, 22/2015, Ολ., 9, 10, 11, 12, 14/2016 Ολ., αποφάσεις του Τριμελούς Συμβουλίου Συμμόρφωσης του Συμβουλίου της Επικρατείας, καθώς και τα υπ' αριθμ. 28/2007, 20/2008, 70/2010,

6/2013, 1/2017 πρακτικά του ίδιου Συμβουλίου). **49.2.** Τόσο όμως η κρίση της Ολομέλειας επί του τεθέντος ενώπιόν της μείζονος σπουδαιότητας ζητήματος, όσο και η κρίση της για τη χρονική μετάθεση ή μη των αποτελεσμάτων της σχετικής αποφάσεως, παράγουν μία εν ευρεία εννοία νομική και πάντως σε κάθε περίπτωση πραγματική δέσμευση τόσο για τους κατώτερους σχηματισμούς όσο και για τα όργανα της Πολιτείας (βλ. ΕλΣυν Ολ. 244/2017 και ήδη απόφ. ΕΔΔΑ της 12.2.2019, Κ. Φραντζεσκάκη και λοιποί κατά Ελληνικού Δημοσίου, σκέψη 40), εν όψει των συνταγματικών αρχών του κράτους δικαίου, της ασφάλειας δικαίου (άρθρα 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 εδ. α΄ του Συντάγματος, πρβλ. ΑΕΔ 14/2013, ΣτΕ Ολ. 2034/2011), της αρχής της ισότητας των πολιτών κατά την παροχή δικαστικής προστασίας, που διατρέχουν και την ΕΣΔΑ (άρθρα 4 παρ. 1 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος, 6 και 14 της ΕΣΔΑ), αλλά και από θεσμική σκοπιά για την αποφυγή κλονισμού της αξιοπιστίας του ίδιου του Δικαστηρίου (πρβλ. Πρακτ 7.12.2010 Συν/σεως ΛΖ της Β΄ Συνόδου της Βουλής, σελ. 2268, για την ευρύτερη δεσμευτικότητα των αντίστοιχων διαδικασιών ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας κατά τον ν. 3900/2010, Α΄ 213, απόφ. Ειδ. Δικ. 127/2016, ΑΕΔ 14/2013, ΣτΕ 2034/2011, Ολ. και κατ' αναλογία αποφ. ΕΔΔΑ της 2.6.2016 Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας, σκέψη 41, της 2.11.2010 «Stefanica κατά Ρουμανίας», σκέψεις 37 και 38, της 24.3.2009 «Tudor Tudor κατά Ρουμανίας», σκέψη 29, της 1.12.2009 «Vinčić και λοιποί κατά Σερβίας», σκέψη 56), στον βαθμό που δεν μεταβλήθηκαν ούτε τα νομοθετικά δεδομένα επί των οποίων αυτή θεμελιώθηκε αλλά ούτε και οι συνθήκες παραγωγής της (βλ. ΕλΣυν Ολ. 504/2021, 2020, 742/2020). Για τον λόγο, άλλωστε, αυτόν, με την παράγραφο 3 του άρθρου 108 Α του π.δ/τος 1225/1981 (βλ. ήδη και άρθρα 90 περ. α και 91 του ν. 4700/2020) καθιερώθηκε, εν όψει της αρχής της δίκαιης δίκης, υπό την ειδικότερη έκφανση της αρχής της εύλογης διάρκειας αυτής (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1269/2018 και στο ίδιο πνεύμα ΕλΣυν Ολ. 1277/2018, αποφ. ΕΔΔΑ της 12.2.2019 Φραντζεσκάκη και λοιποί κατά Ελλάδας και της 2.6.2016 Παπαϊωάννου κατά Ελλάδας) και ταχεία διαδικασία περατώσεως των δικών επί υποθέσεων, στις οποίες τίθενται ήδη επιλυθέντα από την Ολομέλεια του Δικαστηρίου νομικά ζητήματα, στον βαθμό που δεν συντρέχει νομικός ή πραγματικός λόγος διαφορετικής κρίσεως, κατ' αρχήν χωρίς δημόσια συνεδρίαση, χωρίς κλήτευση των διαδίκων και απαγγελία της αποφάσεως του οικείου Τμήματος, σε δημόσια συνεδρίαση, ήτοι χωρίς την κατ' αρχήν τήρηση πλήρων διαδικαστικών εγγυήσεων των άρθρων 93 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, με την επιφύλαξη της υποβολής ειδικής αιτήσεως εκ μέρους των διαδίκων για την πρόκληση δίκης με πλήρεις διαδικαστικές εγγυήσεις και πρόσθετα οικονομικά βάρη (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1269/2018). **49.3.** Περαιτέρω, όπως συνάγεται από πλέγμα διαδικαστικών ρυθμίσεων (άρθρα 67 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, 90 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, άρθρα 2 παρ. 1 και 138 π.δ. 1225/1981, ν. 4448

της 24/29.12.1964 «Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως της κειμένης Συνταξιοδοτικής Νομοθεσίας», Α' 253, β.δ. 598 της 2/12.7.1965, Α' 130), όπως ίσχυαν κατά τον κρίσιμο χρόνο εκδόσεως των παρατιθέμενων στις σκέψεις 45 και 47 της παρούσας πρακτικών της διοικητικής Ολομέλειας, η εξέταση ενστάσεων ενώπιον του Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στο πλαίσιο της οποίας εντασσόταν και η πρότυπη διαδικασία ενώπιον της διοικητικής Ολομέλειας, κατ' άρθρο 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, συνιστούσε πρώτο στάδιο προσβάσεως στο Δικαστήριο για την επίλυση των σχετικών διαφορών, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 και 2 του π.δ/τος 1225/1981 (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1114/2007, Ι Τμ. 2647, 1749/2015, αποφ. ΕΔΔΑ της 22.7.2010 Τσουκαλάς κατά Ελλάδος, σκέψη 64, της 15.1.2009, Αργυρού κατά Ελλάδα, σκέψη 24, και κατ' αναλογία απόφ. ΕΔΔΑ της 12.4.2006 Martinie κατά Γαλλίας). Λειτουργούσε δε, με εγγυήσεις αμεροληψίας, ήτοι ανεξαρτησίας του από τη Διοίκηση και τα άλλα συντεταγμένα όργανα του Κράτους, έχοντας πάγιο και όχι περιστασιακό χαρακτήρα, εκδίδοντας δεσμευτικές για τη Διοίκηση πράξεις (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 21.9.2006, Moser κατά Αυστρίας, της 12.4.2006, Martinie κατά Γαλλίας, της 24.11.1997, Werner κ. Αυστρίας, της 23.6.1981, Le Compte, Van Leuven, De Meyere κατά Βελγίου κ.ά., πρβλ. ΣτΕ 1361/2013, 3319/2010), χωρίς, όμως, να προβλέπεται η διεξαγωγή δημόσιας συνεδριάσεως για την ακρόαση των διαδίκων, οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να προβάλλουν όλους τους νομικούς και πραγματικούς τους ισχυρισμούς μόνον εγγράφως (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 19.4.2007 Vilho Eskelinen κατά Φιλανδίας, σκέψεις 73-74, της 23.11.2006, Jussila κατά Φιλανδίας, σκέψεις 40-49). Η απουσία, άλλωστε, δημόσιας συζητήσεως κατ' αρχήν δικαιολογείτο από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ενώπιόν του διαδικασίας (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 29.10.1991, Andersson κατά Σουηδίας, σκέψη 27, της 29.10.1991, Fejhe κατά Σουηδίας, σκέψη 31, της 22.2.1996, Bulut κατά Αυστρίας, σκέψεις 40-41, της 5.6.2012, Keskinen and Veljekset Keskinen κατά Φιλανδίας, σκέψη 33, της 12.11.2002, Salomonsson κατά Σουηδίας, σκέψη 34, της 23.2.1994 Fredin κατά Σουηδίας, σκέψεις 21-22, της 26.4.1995, Fischer κατά Αυστρίας σκέψη 44, της 26.9.2006, Eio κ. Φιλανδίας, σκέψη 35), στον βαθμό που η εκδιδόμενη από αυτό πράξη μπορούσε να προσβληθεί με έφεση ενώπιον του οικείου Τμήματος, το οποίο έχει με πλήρεις εγγυήσεις δημοσιότητας και αντιμωλίας, ευρύτατη εξουσία ελέγχου της νομιμότητας και εξετάσεως της ουσίας της υποθέσεως [βλ. ΕλΣυν Ολ. 335/2021, 1114/2007, πρβλ. ΣτΕ 3453, 2579, 2235, 702/2015, 2310, 1522/2014, 212, 1361/2013, απόφ. ΕΔΔΑ της 21.7.2011, Sigma Radio Television LTD κατά Κύπρου, σκέψεις 156-157, και επί της ιδιοτυπίας της ενώπιον του Κλιμακίου διαδικασίας που υπαγόρευσε την κατάργησή του με τον ν. 4700/2020 και την υπαγωγή των σχετικών διαφορών στην αρμοδιότητα των Τμημάτων με το ένδικο μέσο της εφέσεως, βλ. τις διατάξεις των άρθρων 353 και 354 του νόμου αυτού, με

έναρξη ισχύος από 15.9.2020, κατ' άρθρο 357 του ίδιου νόμου, καθώς και την οικεία αιτιολογική έκθεση, στην οποία αναφέρεται ότι η κατάργηση κατέστη επιβεβλημένη, μεταξύ άλλων και λόγω της φύσεως του Κλιμακίου ως «λειτουργικώς διοικητικού οργάνου» και της διαδικαστικής του ιδιοτυπίας να μην περιβάλλεται από πλήρεις εγγυήσεις δημοσιότητας].

49.4. Περαιτέρω, δοθέντος ότι η διαδικασία ενώπιον της διοικητικής Ολομέλειας περιβαλλόταν με ελάχιστονες εγγυήσεις αντιμωλίας και δημοσιότητας, όπως και η αντίστοιχη ενώπιον του Κλιμακίου, κατά τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, δεν δύναται να συναχθεί ότι τα Πρακτικά που εκδίδονται στο πλαίσιο της πρότυπης εξετάσεως των ενστάσεων έχουν τις ίδιες συνέπειες για τους δικαιοδοτικούς σχηματισμούς με τις αποφάσεις της δικαιοδοτικής Ολομέλειας στο πλαίσιο της αντίστοιχης πρότυπης διαδικασίας του άρθρου 108Α του π.δ/τος 1225/1981, εν όψει και των εγγυήσεων των άρθρων 20 παρ. 1 και 93 του Συντάγματος, 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ και 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε υποθέσεις εμπίπτουσες στο πεδίο εφαρμογής του. Για τον λόγο, άλλωστε, αυτόν, σύμφωνα με τα άρθρα 90 και 91 του ν. 4700/2020, η εισαγωγή των υποθέσεων στην ταχεία δικαιοδοτική διαδικασία προϋποθέτει κατ' αρχήν επίλυση του νομικού ζητήματος με απόφαση της Ολομέλειας ή πάγια νομολογία του Τμήματος, χωρίς να αρκούν προς τούτο τα πρακτικά της διοικητικής Ολομέλειας, στο πλαίσιο των κατ' άρθρο 91 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο πρότυπων διαδικασιών επί ενστάσεων.

49.5. Η εκ των μειωηφούντων Βασιλική Σοφισανού διατύπωσε την ακόλουθη περαιτέρω ειδικότερη γνώμη: Επιπλέον των εκτιθέμενων στις σκέψεις 49 έως και 49.4, σημειώνεται ότι το ερωτών Τμήμα έχει ήδη διατυπώσει κρίση περί της μη δεσμεύσεως του από τα πρακτικά της διοικητικής Ολομέλειας επί της συνταγματικότητας των οικείων διατάξεων των νόμων 4024/2011 και 4051/2012. Επομένως, η παρούσα δικαιοδοτική Ολομέλεια, στο πλαίσιο της κατ' άρθρο 162 του ν. 4700/2020 αρμοδιότητάς της επί προδικαστικού ερωτήματος και εν όψει του σεβασμού των αρχών του νόμιμου δικαστή, της δίκαιης δίκης και δη των αρχών της ισότητας των όπλων και της αντιμωλίας, καθώς και της πλήρους και εμπειριστατωμένης αιτιολογίας των δικαστικών αποφάσεων (άρθρα 8, 20 παρ. 1 και 93 παρ. 3 του Συντάγματος, καθώς και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ), οφείλει να εισέλθει στην ουσιαστική έρευνα της πρώτης ενότητας των ερωτημάτων, να εξετάσει πλήρως τους ενώπιόν της προβληθέντες ισχυρισμούς εκ μέρους των παραγόντων της δίκης και να επιβεβαιώσει ή όχι τις περιλαμβανόμενες στα οικεία πρακτικά κρίσεις της, απαντώντας αιτιολογημένα στις αιτιάσεις των διαδίκων. Επειδή δε, οι παρατιθέμενες στη σκέψη 48 κρίσεις της πλειοψηφίας, ότι τα σχετικά ερωτήματα έχουν ήδη απαντηθεί με πρακτικά της διοικητικής Ολομέλειας, ερείδονται αποκλειστικά σε επιχειρήματα περί την οργάνωση των δικαστηρίων και την ενότητα της νομολογίας, χωρίς ουδεμία συνεκτίμηση των ως άνω

ουσιαστικών διαδικαστικών δικαιοκρατικών αρχών και προκειμένου το αποφαστικό ως προς απάντηση του ερωτήματος αποτέλεσμα να μην εκληφθεί ως παράλειψη του Δικαστηρίου να επιληφθεί κρίσιμου ζητήματος, επιβάλλεται να ερμηνευθεί από το Τμήμα της παραπομπής ότι οι σχετικές κρίσεις συνιστούν πρωτογενή εκ μέρους της Ολομέλειας επιβεβαίωση των νομικών παραδοχών που περιλαμβάνονται στα οικεία πρακτικά, με αντίστοιχη, έστω σιωπηρή, απόρριψη των αντίθετων ισχυρισμών των εναγόντων.

Ως προς το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα

50. Το παραπέμπαν Τμήμα κλιμάκωσε τα ζητήματα που περιέλαβε στο δεύτερο προδικαστικό του ερώτημα σε πλείονες «εκδοχές» αναφορικά με την υπαγωγή των ήδη συνταξιούχων στις ρυθμίσεις του ν. 4387/2016.

51. Εκθέτοντας ένα ζεύγος δύο εκδοχών περί την υπαγωγή των ήδη συνταξιούχων στον εν λόγω νόμο, το Τμήμα έθεσε αρχικώς το ζήτημα (α' εκδοχή του ζεύγους εκδοχών) αν σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου 14 του ν. 4387/2016, ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων κατά την 31.12.2014 νοούνται οι συντάξεις, στο αριθμητικό ύψος που ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία, ήτοι μετά: 1) την παρακράτηση υπέρ υγειονομικής περιθάλψεως του άρθρου 1 του ν. 4334/2015, για την οποία γίνεται ρητή αναφορά στην οικεία διάταξη, 2) την παρακράτηση της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων, κατ' άρθρα 38 του ν. 3863/2010 και 11 του ν. 3865/2010, η οποία εξακολούθησε να παρακρατείται από τις συντάξεις του Δημοσίου και υπό το καθεστώς του ν. 4387/2016, όπως συνάγεται από τις διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 4387/2016 και 27 του ν. 4585/2018 (Α' 216) [παρά το γεγονός ότι είχε κριθεί αντισυνταγματική με τη 244/2017 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, με εφεξής αποτελέσματα και για όσο διάστημα παρακρατείτο προς κάλυψη των ελλειμμάτων των ΦΚΑ, η οποία επιβεβαιώθηκε και με την 504/2021 απόφαση της Ολομέλειας για το διάστημα από 12.5.2016 έως και 31.12.2018] και 3) τις περικοπές που επήλθαν με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011, 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και τις υποπαραγράφους Β3 και Β4 της παραγράφου Β' του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους ή μη.

52. Στο ίδιο ζεύγος εκδοχών, το Τμήμα έθεσε όμως και το ζήτημα (β' εκδοχή του ζεύγους εκδοχών) αν η οικεία διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, ερμηνευόμενη υπό το φως του Συντάγματος και δη της αρχής του κράτους δικαίου, έχει την έννοια ότι παραπέμπει μόνον σε όσες από τις ως άνω διατάξεις συνάδουν προς τις απορρέουσες από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1, 17 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 4, αρχές

της προστασίας της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως προς την προστασία των νόμιμων περιουσιακών προσδοκιών των πολιτών, της ισότητας ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας, προς την απορρέουσα από τις διατάξεις των άρθρων 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ. β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 17 του Συντάγματος αρχή της εύλογης αναλογίας αποδοχών ενέργειας και συντάξεων στο πλαίσιο του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, και προς το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

53. Περαιτέρω το Τμήμα, στην περίπτωση που γίνει δεκτή η α' εκδοχή του ζεύγους εκδοχών, εγείρει το ζήτημα αν υπό την ισχύ του ν. 4387/2016, όπως το πλαίσιο αυτού αναδρομικά διευκρινίστηκε με τις διατάξεις του ν. 4670/2020, ήτοι από την ενσωμάτωση των εν λόγω περικοπών στο νέο νομοθέτημα και εντεύθεν, το ύψος των συντάξεων είναι πλέον συμβατό με τις ανωτέρω υπερνομοθετικής ισχύος αρχές, ως εκ του διαρθρωτικού χαρακτήρα των μεταβολών που επέφερε στο δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα, ή εάν, και υπό την ισχύ του ν. 4387/2016 εξακολουθούν οι σχετικές περικοπές, εφόσον εξ αρχής αντέβαιναν στις ως άνω υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και αρχές, να αντίκεινται σ' αυτές, στον βαθμό που δεν έχουν αρθεί ούτε υπό το καθεστώς του ν. 4387/2016 οι λόγοι αντιθέσεώς τους στις εν λόγω διατάξεις και αρχές.

54. Ακολουθώς, το Τμήμα έκρινε ότι, επειδή τα ανωτέρω ζητήματα είναι γενικότερου ενδιαφέροντος με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων, λαμβανομένου υπ' όψιν και του όγκου των εκκρεμών υποθέσεων με το εν λόγω αντικείμενο, και δεν έχουν επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας, πρέπει να υποβληθεί ενώπιόν της προδικαστικό ερώτημα, κατ' εφαρμογή του άρθρου του 162 παρ. 1 του ν. 4700/2020, προκειμένου να αποφανθεί επί των ζητημάτων αυτών. Το Τμήμα δεν έλαβε θέση επί των ζητημάτων αλλά αρκέστηκε για τους λόγους που εξήγησε αναλυτικά (σκέψη 179 της παραπεμπτικής) στην παράθεση τριών υποστηρίξιμων γενικών εκδοχών αντιμετώπισης των ζητημάτων, με επιμέρους νομικές θεμελιώσεις και επιχειρήματα.

55. Η πρώτη από τις τρεις υποστηρίξιμες εκδοχές περί την επίλυση των τιθεμένων ζητημάτων αναλύεται σε δύο επιμέρους σκέλη.

56. Σύμφωνα με το πρώτο σκέλος της πρώτης από τις τρεις υποστηρίξιμες εκδοχές, με τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, όπως αυτές διαδοχικώς ίσχυσαν, σε συνδυασμό με τις λοιπές ρυθμίσεις του ίδιου άρθρου 14, ιδίως των παραγράφων 1 και 3 αυτού,

καθορίστηκε το πλαίσιο για τη διαμόρφωση του ύψους των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων από τη θέση σε ισχύ του ν. 4387/2016 και εντεύθεν είτε ευθέως είτε με τον μηχανισμό της προσωπικής διαφοράς. Ειδικότερα, καθορίστηκε ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών το ύψος το οποίο είχαν κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις. Από τη γραμματική διατύπωση της οικείας διατάξεως προκύπτει ότι αυτή παραπέμπει στις διατάξεις της τότε ισχύουσας συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και δη του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως αυτός είχε τροποποιηθεί και ίσχυε, με τον οποίο καθοριζόταν το γενικό πλαίσιο υπολογισμού των απονεμόμενων συντάξεων, καθώς και στις διατάξεις εκείνες με τις οποίες περαιτέρω προσδιορίστηκε μειωτικά το ύψος τους (σκέψη 180 της παραπεμπτικής). Η διάταξη, όμως, αυτή, στον βαθμό που δεν παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις, ερμηνευόμενη υπό το φως του Συντάγματος και δη της αρχής του κράτους δικαίου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 599/2021), που διατρέχει και την ΕΣΔΑ (πρβλ. μεταξύ άλλων, απόφ. ΕΔΔΑ της 24.4.2008, CG κ.ά. κατά Βουλγαρίας, σκέψη 73), έχει την έννοια ότι παραπέμπει μόνον σε όσες από τις διατάξεις αυτές ήταν συνταγματικές κατά τη θέσπισή τους, δηλαδή συνάδουν προς τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως προς την προστασία των νόμιμων περιουσιακών προσδοκιών των πολιτών, της ισότητας ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας, προς την απορρέουσα από τις διατάξεις των άρθρων 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ. β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος, θεσμική εγγύηση της εύλογης αναλογίας αποδοχών ενέργειας και συντάξεων όσων εντάσσονται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, και προς το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ (σκέψεις 181 έως και 183 της παραπεμπτικής). Και τούτο, διότι μόνον υπό την προϋπόθεση αυτή μπορούσαν οι εν λόγω διατάξεις να προσδιορίσουν κατά τρόπο συμβατό με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ το ύψος των συντάξεων του Δημοσίου κατά την οικεία κρίσιμη ημερομηνία της 31.12.2014.

57. Σύμφωνα με το δεύτερο σκέλος της πρώτης από τις τρεις υποστηρίξιμες εκδοχές, με τις ρυθμίσεις του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, παρά την ασαφή τους διατύπωση, δεν γίνεται γνήσια παραπομπή στις ισχύουσες κατά την 31.12.2014 διατάξεις που καθόριζαν το ύψος των συντάξεων του Δημοσίου, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους ή μη, αλλά με τις διατάξεις αυτές συντελείται μία νέα εφεξής πρωτογενής ρύθμιση ως προς τον υπολογισμό των συντάξεων, χωρίς να θίγονται παρελθούσες απαιτήσεις των συνταξιούχων από τυχόν

αντισυνταγματικές περικοπές. Με τη ρύθμιση αυτή ενσωματώνεται ως αριθμητικό μέγεθος το ύψος στο οποίο αυτές ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία, μετά την εφαρμογή της γενικής συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και των ποσοστιαίων μειώσεων που προβλέφθηκαν διαδοχικώς, μεταξύ άλλων, και με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011, 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και τις υποπαραγράφους Β3 και Β4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (σκέψεις 184 έως 187 της παραπεμπτικής αποφάσεως).

58. Η δεύτερη από τις τρεις υποστηρίξιμες εκδοχές έχει ως ακολούθως: Στο πλαίσιο της σύμφωνης με το Σύνταγμα εντάξεως του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών στον νέο εθνικό δημόσιο ασφαλιστικό φορέα, με στόχο τη διασφάλιση της δημοσιονομικής του βιωσιμότητας και προκειμένου να επιτευχθούν οι βασικοί στόχοι συμπίεσεως της συνταξιοδοτικής δαπάνης το πολύ κατά 2,5% του ΑΕΠ του έτους 2009 μέχρι το έτος 2060, ο Νομοθέτης επέλεξε εντός του περιθωρίου εκτιμήσεως που διαθέτει, κατ' επίκληση των αρχών της διαγενεακής ισότητας και αλληλεγγύης, την άμεση εφαρμογή των νέων, ενιαίων κανόνων υπολογισμού των συντάξεων τόσο για όσους εξέρχονται της ενεργού υπηρεσίας μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, όσο και στους ήδη συνταξιούχους, μέσω του επανυπολογισμού των συντάξεών τους. Η σύσταση του ΕΦΚΑ και πλέον e-ΕΦΚΑ, ως ένα νέο σχήμα διανεμητικής δικαιοσύνης διαχείρισεως εισφορών, κατανομής ασφαλιστικών – συνταξιοδοτικών βαρών και απονομής ασφαλιστικών – συνταξιοδοτικών παροχών στο πεδίο του ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού δικαίου, στο οποίο εντάχθηκε ως ρυθμιστικά διακριτό και λειτουργικά αυτοτελές το ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, είχε ως νομικό της θεμέλιο τις ανειλημμένες δεσμεύσεις της Ελληνικής Δημοκρατίας με θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και δη της Συμφωνίας με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας, προς διασφάλιση της αρχής δημοσιονομικής βιωσιμότητας του εθνικού ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού συστήματος, η οποία αποκτά πλέον βαρύνουσα σημασία και επιβάλλει με μεγαλύτερη ένταση τη συμβολή όλων όσοι μετέχουν κατ' αρχήν στο προϊόν του Εθνικού Συνταξιοδοτικού Κεφαλαίου στο πλαίσιο μίας ευρύτερης μορφής αναδιανομής και κοινωνικής αλληλεγγύης, κατ' άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος. Τα αυτοτελή, μεμονωμένα, οριζόντια αμιγώς μέτρα που είχαν θεσπισθεί με τους νόμους 4024/2011, 4051/2012 και 4093/2012, ενσωματώνονται εφεξής στην ασφαλιστική μεταρρύθμιση και μετασχηματίζονται σε διαρθρωτικά, σηματοδοτούν δε τη μερική αντιστροφή της συνήθους ροής της αναδιανομής (από τον ενεργό πληθυσμό στους συνταξιούχους), αυτή τη φορά από τους παλαιούς συνταξιούχους στους νέους εν ενεργεία

ασφαλισμένους και τους νέους συνταξιούχους, ως αναγκαία διορθωτική παρέμβαση υπέρ των μελλοντικών γενεών και εν όψει των αρχών της διαγενεακής ισότητας, αλληλεγγύης και δίκαιης αποταμιεύσεως υπέρ αυτών. Η επίρριψη του κόστους εξισορροπήσεως του συστήματος και στους παλαιούς συνταξιούχους, με την αφομοίωση των επίμαχων περικοπών στο νέο σύστημα υπολογισμού των συντάξεων και τη διατήρηση της προσωπικής διαφοράς, παρίσταται κατ' αρχήν αιτιολογημένη από την άποψη της προσφορότητας, της καταλληλότητας και της αναγκαιότητας του μέτρου από τα υφιστάμενα στοιχεία και δη τις αιτιολογικές εκθέσεις των διαδοχικώς εκδοθέντων νόμων. Απαιτείται όμως εκ νέου έλεγχος της αιτιολογίας και των νομοθετικών γεγονότων που οδήγησαν στην εκ νέου επιβολή των περικοπών. Περαιτέρω, οι περικοπές είναι συναφείς με τη βαρυνόμενη κατηγορία, εν όψει της επιχειρούμενης μεταρρυθμίσεως, για λόγους κοινωνικής ισότητας και διαγενεακής αλληλεγγύης, αφού και οι παλαιοί επωφελούνται από τη βιωσιμότητα του ασφαλιστικού συστήματος, ενώ οι περικοπές ενσωματώνονται κατ' αρχήν κατά τρόπο διαφανή, συνεκτικό και συστηματικό στο νέο θεσμικό πλαίσιο. Έτσι, τηρείται η ισότητα ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών. Τέλος, απαιτείται έλεγχος της διασφαλίσεως της αρχής της εύλογης αναλογίας. Για την πραγμάτωση των ως άνω ελέγχων, απαιτείται η συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου με τα όσα αναφέρονται στις σκέψεις 190 και 192 της παραπεμπτικής αποφάσεως (όπως το σύνολο των μελετών που μνημονεύονται στην οικεία αιτιολογική έκθεση, κάθε άλλο πρόσφορο στοιχείο σχετικά με τη δημοσιονομική πορεία του εθνικού ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού συστήματος κατά τον χρόνο θεσπίσεως των οικείων διατάξεων, αλλά και στοιχεία που αφορούν το σύνολο των εισφορών που κατέβαλαν οι ενάγοντες, το μέσο ποσό συντάξεως στη Χώρα καθ' όλο το επίδικο χρονικό διάστημα, το όριο της φτώχειας κατά το ίδιο διάστημα).

59. Τέλος, με την τρίτη εκδοχή που το Τμήμα χαρακτήρισε ως υποστηρίξιμη, υιοθετούνται οι γενικές ερμηνευτικές παραδοχές που αναπτύσσονται στο πλαίσιο της δεύτερης υποστηρίξιμης εκδοχής, τόσο επί της ερμηνείας των διατάξεων του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016 για τη συμπερίληψη, στη βάση επανυπολογισμού των παλαιών συντάξεων του Δημοσίου και της οικείας προσωπικής διαφοράς, όλων των περικοπών που είχαν ήδη επέλθει σ' αυτές υπό το καθεστώς του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, περιλαμβανομένων και των μειώσεων των νόμων 4024/2011, 4051/2012 και 4093/2012, όσο και για τη διαφανή και συνεκτική ενσωμάτωση των περικοπών αυτών στη νέα συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του ν. 4387/2016, αλλά και στην επαρκή αιτιολόγηση αυτής, από την άποψη της προσφορότητας, της καταλληλότητας και της αναγκαιότητάς τους, βάσει των ήδη διαθέσιμων στοιχείων (αιτιολογική έκθεση του ν. 4387/2016, Πρακτ. Συζητ. Βουλής και Πρακτ. Συνεδρ. των Διαρκών Επιτροπών

Οικονομικών Υποθέσεων και Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής), εν όψει και του οριακού δικαστικού ελέγχου στο πεδίο της ασκήσεως της δημοσιονομικής πολιτικής. Σε ό,τι αφορά την τήρηση ή μη της συνταγματικής αρχής της εύλογης αναλογίας και δη των έξι κριτηρίων αυτής, όπως αυτά παρατίθενται στη σκέψη 32 της παραπεμπτικής αποφάσεως, είναι υποστηρίξιμο ότι τα κριτήρια αυτά πρέπει να εκτιμώνται συνολικά κατά τη διαμόρφωση του ύψους των συντάξεων και, αναλόγως του πλαισίου στο οποίο λαμβάνονται τα μέτρα επί των συνταξιοδοτικών παροχών, κάποια εξ αυτών να προσλαμβάνουν βαρύνουσα αξία σε σχέση με άλλα, επιβάλλοντας μία διαφορετικού τύπου στάθμιση και εσωτερική ιεράρχηση αυτών, προκειμένου να εξισορροπηθούν οι νόμιμες προσδοκίες των δικαιούχων με τη δημοσιονομική βιωσιμότητα κατά τη διανομή των δημοσίων πόρων. Το έκτο κριτήριο, δηλαδή τα τρέχοντα δημοσιονομικά και εισοδηματικά δεδομένα, δύναται υπό τις περιστάσεις να έχει βαρύνουσα σημασία αμβλύνοντας την ένταση των λοιπών κριτηρίων, δικαιολογώντας ακόμη και την επιβολή σωρευτικών βαρών επί των συντάξεων, εφόσον τούτο παρίσταται απολύτως αναγκαίο για την περίσωση του συνταξιοδοτικού συστήματος. Εν προκειμένω, ικανοποιούνται τα κριτήρια της αρχής της εύλογης αναλογίας, με βαρύνον εκείνο της συνεκτιμήσεως επίκαιρων δημοσιονομικών και εισοδηματικών δεδομένων, και συνεπώς οι περικοπές των συντάξεων, κατά την εκδοχή αυτή, παρίστανται νόμιμες.

60. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι με τον νόμο 4387/2016 (Α' 85), όπως αρχικώς ίσχυε, θεσπίστηκε κατά τις εξαγγελίες του «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας» και μεταρρυθμίστηκε το ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό σύστημα. Ο νόμος δε αυτός άρχισε να ισχύει, κατά το άρθρο 122 αυτού, από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (12.5.2016).

61. Στο άρθρο 6 του νόμου, με τίτλο «Ειδικές - Μεταβατικές συνταξιοδοτικές διατάξεις του Δημοσίου», ορίζονται τα εξής: «1.α. Οι συντάξεις όσων από τα πρόσωπα της περίπτωσης α' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 αποχωρούν από την Υπηρεσία τους λόγω συνταξιοδότησης, μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος, υπολογίζονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, όπως αυτές ίσχυαν κατά τις 31.12.2014, και καταβάλλονται με τον περιορισμό των διατάξεων του άρθρου 13. β. Η προηγούμενη παράγραφος δεν έχει εφαρμογή για όσα από τα προαναφερόμενα πρόσωπα δεν πληρούν, κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου, τις προϋποθέσεις άμεσης καταβολής της σύνταξής τους. Τα πρόσωπα αυτά υπάγονται στις διατάξεις του παρόντος νόμου. γ. Οι συντάξεις όσων από τα πρόσωπα της περίπτωσης α' της παραγράφου 1 του άρθρου 4 αποχωρούν από την Υπηρεσία τους από την έναρξη ισχύος του παρόντος κανονίζονται, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτού. Όσοι από τα

ανωτέρω πρόσωπα αποχωρούν από την έναρξη ισχύος του παρόντος και εντός του έτους 2016, σε περίπτωση κατά την οποία το ακαθάριστο ποσό της κανονιζόμενης σύνταξης υπολείπεται κατά ποσοστό άνω του 20%, του ποσού της σύνταξης που θα ελάμβαναν με βάση τις διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου, όπως αυτές ίσχυαν κατά την 31.12.2014, το ήμισυ της διαφοράς αυτής καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά, με ανάλογη εφαρμογή της παραγράφου 2 του άρθρου 14, ενώ για όσους θα αποχωρήσουν εντός του έτους 2017 ή εντός του έτους 2018, η κατά τα ανωτέρω προσωπική διαφορά ανέρχεται στο ένα τρίτο (1/3) της διαφοράς και στο ένα τέταρτο (1/4) αυτής, αντίστοιχα. Οι ανωτέρω προσωπικές διαφορές καταβάλλονται έως 31.12.2018. (Το τελευταίο εδάφιο της περιπτώσεως γ' προστέθηκε με την παράγραφο 3 του άρθρου 2 του ν. 4472/2017, Α' 74/19.5.2017.) δ. (...) 2. (...) 3. Οι συντάξεις των προηγούμενων παραγράφων αναπροσαρμόζονται, σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 3 του άρθρου 14 του παρόντος. 4. (...)».

62. Με το άρθρο 8 του ίδιου νόμου, με τίτλο «Ανταποδοτική σύνταξη», ως ίσχυε κατά την αρχική του διατύπωση, ορίστηκε: «1. Οι υπάλληλοι - λειτουργοί του Δημοσίου και οι στρατιωτικοί, οι οποίοι θεμελιώνουν δικαιώματα σύνταξης εξ ιδίου δικαιώματος, ανικανότητας ή κατά μεταβίβαση σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις, δικαιούνται ανταποδοτικό μέρος σύνταξης, που προκύπτει με βάση τις συντάξιμες αποδοχές της παραγράφου 2 του παρόντος άρθρου, το χρόνο ασφάλισης, όπως ορίζεται στο άρθρο 15 του παρόντος, και τα κατ' έτος ποσοστά αναπλήρωσης, όπως αυτά προκύπτουν από τον πίνακα ο οποίος ενσωματώνεται στην παράγραφο 4, σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων παραγράφων. 2.α. Ως συντάξιμες αποδοχές για τον υπολογισμό του ανταποδοτικού μέρους σύνταξης κύριας ασφάλισης εξ ιδίου δικαιώματος, ανικανότητας ή κατά μεταβίβαση λαμβάνεται υπόψη ο μέσος όρος των μηνιαίων αποδοχών του ασφαλισμένου καθ' όλη τη διάρκεια του ασφαλιστικού του βίου. Ο μέσος αυτός όρος υπολογίζεται ως το ημίχρονο της διάρκειας του συνόλου των μηνιαίων αποδοχών δια του συνολικού χρόνου ασφάλισής του. Ως σύνολο μηνιαίων αποδοχών που έλαβε ο ασφαλισμένος νοείται το άθροισμα των μηνιαίων αποδοχών που υπόκεινται σε εισφορές, καθ' όλη τη διάρκεια του ασφαλιστικού του βίου. (...) 3. (όπως η παράγραφος αυτή συμπληρώθηκε με το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 4488/2017, Α' 137/13.9.2017). Για τον υπολογισμό του ανταποδοτικού μέρους της σύνταξης των προσώπων των περιπτώσεων β' και γ' της παραγράφου 1 του άρθρου 6, ως συντάξιμες αποδοχές λαμβάνεται υπόψη, σύμφωνα με την περίπτωση α' της παραγράφου 2, ο μέσος όρος των μηνιαίων αποδοχών, όπως αυτές ισχύουν κατά περίπτωση με βάση τις διατάξεις της ίδιας παραγράφου, που προκύπτει από το ασφαλιστικό έτος 2002 και έως την

έναρξη καταβολής της σύνταξης του υπαλλήλου - λειτουργού του Δημοσίου ή του στρατιωτικού».

63. Με το άρθρο 14 του εν λόγω νόμου, με τίτλο «Αναπροσαρμογή συντάξεων - προστασία καταβαλλόμενων συντάξεων», όπως ίσχυε κατά την αρχική του διατύπωση, ορίστηκε: «1.α. Σε εφαρμογή των ενιαίων κανόνων του Ε.Φ.Κ.Α. και των θεμελιωδών αρχών του άρθρου 1, οι ήδη καταβαλλόμενες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος, κύριες συντάξεις αναπροσαρμόζονται, σύμφωνα με τα άρθρα 7, 8, 13 και 14, βάσει των διατάξεων των επόμενων παραγράφων. β. Για τον υπολογισμό του ανταποδοτικού μέρους των καταβαλλόμενων, έως την έναρξη ισχύος του παρόντος, συντάξεων, για τον προσδιορισμό των συντάξιμων αποδοχών λαμβάνεται υπόψη ο συντάξιμος μισθός επί του οποίου κανονίστηκε η ήδη χορηγηθείσα σύνταξη, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί πριν από την έναρξη ισχύος του παρόντος, με βάση τους κανόνες αναπροσαρμογής των συντάξιμων αποδοχών του Δημοσίου, που ίσχυαν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης καθορίζεται κάθε άλλο σχετικό θέμα για την εφαρμογή της διάταξης αυτής. 2.α. Μέχρι την 31.12.2018, οι συντάξεις της προηγούμενης παραγράφου συνεχίζουν να καταβάλλονται στο ύψος που είχαν διαμορφωθεί κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις. (...) β. Από 1.1.2019, εφόσον το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων αυτών είναι μεγαλύτερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους βάσει της παραγράφου 1, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του, με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει σε εφαρμογή της παραγράφου 3. (...) 3.α. (...) β. (...)». Η ανωτέρω περίπτωση β της παραγράφου 2 του άρθρου 14 αντικαταστάθηκε με την παράγραφο 2 του άρθρου 1 του ν. 4472/2017 (Α' 74/19.5.2017), ως εξής: «Από την 1.1.2019, αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων αυτών είναι μεγαλύτερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους βάσει της παραγράφου 1, το υπερβάλλον ποσό περικόπτεται. Το ποσό που περικόπτεται κατά τα ανωτέρω δεν μπορεί να υπερβαίνει το δεκαοκτώ τοις εκατό (18%) της καταβαλλόμενης κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος κύριας σύνταξης του δικαιούχου. Αν, μετά την εφαρμογή της ρύθμισης του ανωτέρω εδαφίου, το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων είναι μεγαλύτερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους βάσει της παραγράφου 1, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στο δικαιούχο ως προσωπική διαφορά, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψη του με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή της παραγράφου 3», ενώ το ίδιο εδάφιο αντικαταστάθηκε εκ νέου με την παράγραφο 1 του

άρθρου 1 του ν. 4583/2018, Α' 212, ως εξής: «β. Από 1.1.2019, αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων αυτών είναι μεγαλύτερο εκείνου που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με την παράγραφο 1, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του, με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή της παραγράφου 3, όπως ισχύει». Εν συνεχεία, στο εδάφιο γ', της ίδιας παραγράφου, όπως αυτό προστέθηκε με την παράγραφο 2 του άρθρου 1 του ν. 4472/2017, ορίζεται «γ. Αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων είναι μικρότερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους βάσει της παραγράφου 1, τότε αυτό προσαυξάνεται, από την 1.1.2019, κατά 1/5 της διαφοράς σταδιακά και ισόποσα εντός πέντε (5) ετών». Ακολούθως, στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου αρχικώς προβλεπόταν ότι «3. α. Το συνολικό ποσό της σύνταξης που καταβάλλεται μετά τη θέση σε ισχύ του παρόντος, αυξάνεται από την 1.1.2017 κατ' έτος με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης με βάση συντελεστή που διαμορφώνεται κατά 50% από τη μεταβολή του ΑΕΠ και κατά 50% από τη μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του προηγούμενου έτους και δεν υπερβαίνει την ετήσια μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή», μετά δε την τροποποίησή του με την παράγραφο 4 άρθρου 1 του ν. 4472/2017, ορίζει «3. α. Το συνολικό ποσό της σύνταξης που καταβάλλεται μετά τη θέση σε ισχύ του παρόντος αυξάνεται, από την 1.1.2022 κατ' έτος με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, με βάση συντελεστή που διαμορφώνεται κατά πενήντα τοις εκατό (50%) από τη μεταβολή του ΑΕΠ και κατά πενήντα τοις εκατό (50%) από τη μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή του προηγούμενου έτους και δεν υπερβαίνει την ετήσια μεταβολή του Δείκτη Τιμών Καταναλωτή», ενώ στο εδάφιο β' της ίδιας παραγράφου προβλέπεται ότι «β. Οι διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου με τις οποίες προβλέπεται αναπροσαρμογή ή αύξηση των συντάξεων που καταβάλλονται από αυτό, κατά τρόπο διαφορετικό από τον οριζόμενο στην περίπτωση α' ή με βάση τις ισχύουσες κάθε φορά μισθολογικές διατάξεις, καταργούνται» και στην παράγραφο 4 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι «Από την 1.1.2017 και ανά τριετία, η Εθνική Αναλογιστική Αρχή εκπονεί υποχρεωτικά αναλογιστικές μελέτες, οι οποίες επικυρώνονται από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο τη συνεχή παρακολούθηση της εξέλιξης της εθνικής συνταξιοδοτικής δαπάνης. Με ειδικό νόμο ανακαθορίζονται οι συντάξεις με στόχο τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος. Το ύψος των ανωτέρω δαπανών για την εθνική, την ανταποδοτική και την επικουρική σύνταξη, προβαλλόμενο έως το έτος 2060, δεν πρέπει να

υπερβαίνει το περιθώριο αύξησης των 2,5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, με έτος αναφοράς το 2009».

64. Σύμφωνα με το Γενικό Μέρος της αιτιολογικής εκθέσεως του νόμου «(...) Η αποκατάσταση της βιωσιμότητας, δηλαδή η διατήρηση της ικανότητας του συστήματος να χορηγεί συντάξεις στους τωρινούς και μελλοντικούς συνταξιούχους, δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά υπηρετεί το συμβόλαιο ανάμεσα στις γενεές που βρίσκεται στη βάση κάθε διανεμητικού συστήματος. Με το ισχύον σύστημα η σημερινή γενεά εργαζομένων θα πλήρωνε περισσότερα απ' όσα θα λάβει. Με τη μεταρρύθμιση η αναλογικότητα αποκαθίσταται πλήρως. Μόνον οι πιο αδύναμοι θα λάβουν περισσότερα από όσα έχουν δώσει μέσω των εισφορών τους στο σύστημα, λόγω της ύπαρξης της εθνικής σύνταξης και άλλων ειδικών προβλέψεων για αυτούς. Για τον προσδιορισμό των ποσοστών αναπλήρωσης. Για τον προσδιορισμό των ποσοστών αναπλήρωσης εισοδήματος της αναλογικής/ανταποδοτικής σύνταξης, επί του πραγματικού εισοδήματος, όπως και εν γένει για τον προσδιορισμό της οικονομικής ισορροπίας και βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος ελήφθησαν υπόψη, πέραν των υφιστάμενων κανονιστικών ρυθμίσεων, αναλογιστικές μελέτες-προβολές της Εθνικής Αναλογιστικής Αρχής, οι οποίες συντάχθηκαν με επιστημονική βοήθεια από την Διεθνή Οργάνωση Εργασίας και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (...)».

65. Περαιτέρω, ως προς τις ρυθμίσεις του άρθρου 14 περί αναπροσαρμογής των ήδη καταβαλλόμενων κατά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 συντάξεων, στην αιτιολογική έκθεση του νόμου αναφέρεται, μεταξύ άλλων: «Με βάση το άρθρο 14, επανυπολογίζονται οι συντάξεις που ήδη καταβάλλονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος νόμου. (...) Εντούτοις, ο νομοθέτης επιλέγει να εισάγει μία ευνοϊκή μεταχείριση για τους ήδη συνταξιούχους προβλέποντας ρητά ότι μέχρι την ολοκλήρωση του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής οι συντάξεις συνεχίζουν να καταβάλλονται στο ύψος που είχαν διαμορφωθεί κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες νομοθετικές διατάξεις, παρακρατούμενης της εισφοράς υπέρ υγειονομικής περίθαλψης (...) η συγκεκριμένη πρόβλεψη στοχεύει στο σεβασμό της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, όπως αυτή προστατεύεται, τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, σύμφωνα με την πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Στην περίπτωση που το ποσό της σύνταξης, όπως επανυπολογίζεται, είναι μεγαλύτερο από το ήδη καταβαλλόμενο, η διαφορά καταβάλλεται σταδιακά, σε βάθος πενταετίας. (...)». Εξ άλλου, στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4472/2017, με το άρθρο 1 παρ. 2 του οποίου προβλέφθηκε το πρώτον, κατά τα ήδη εκτεθέντα, περικοπή, από 1.1.2019, μέχρι ποσοστού 18%, του ποσού της ήδη καταβαλλόμενης συντάξεως, που,

μετά την αναπροσαρμογή, υπερβαίνει το προκύπτον βάσει των νέων, ενιαίων κανόνων υπολογισμού ποσό, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Η ρύθμιση αυτή κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να εξασφαλιστεί η επιτυχής ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης στο πλαίσιο του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής και να επιτευχθεί σταθερή και άμεση χρηματοδότηση της ελληνικής οικονομίας. Απαραίτητη προϋπόθεση προς τούτο είναι η περιστολή της συνταξιοδοτικής δαπάνης κατά ποσοστό 1% του ΑΕΠ για το έτος 2019, η οποία επιτρέπει την περιχαράκωση της βιωσιμότητας του συνταξιοδοτικού συστήματος. (...) Λαμβάνοντας δε υπόψη την αρχή της ίσης κατανομής των βαρών, προβλέπεται ότι η μείωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης θα επιτευχθεί μόνο μέσω της αναπροσαρμογής των συντάξεων εκείνων, το ποσό των οποίων είναι μεγαλύτερο από αυτό που προκύπτει σε εφαρμογή των ενιαίων κανόνων, ούτως ώστε να μην θίγεται η αλληλεγγύη μεταξύ παλαιών και νέων συνταξιούχων (...) [και] να μην διαταραχθεί σημαντικά και αιφνιδίως το επίπεδο διαβίωσης της συγκεκριμένης κατηγορίας συνταξιούχων».

66. Ακολούθως, θεσπίστηκε ο ν. 4670/2020 «Ασφαλιστική μεταρρύθμιση και ψηφιακός μετασχηματισμός Εθνικού Φορέα Κοινωνικής Ασφάλισης (e-Ε.Φ.Κ.Α.) και άλλες διατάξεις» (Α' 43). Στο άρθρο 25 του νόμου, με τίτλο «Τροποποίηση του άρθρου 14 του ν. 4387/2016», προβλέπονται τα εξής: «[Σ]το άρθρο 14 του ν. 4387/2016 προστίθεται νέα παράγραφος 3, η υφιστάμενη παράγραφος 3 του άρθρου 14 του ν. 4387/2016 αναριθμείται σε 4 και τροποποιείται, και η υφιστάμενη παράγραφος 4 αναριθμείται σε 5. Το άρθρο 14 του ν. 4387/2016 διαμορφώνεται ως εξής: «Άρθρο 14 Αναπροσαρμογή συντάξεων - προστασία καταβαλλόμενων συντάξεων 1. α. Σε εφαρμογή των ενιαίων κανόνων του Ε.Φ.Κ.Α. και των θεμελιωδών αρχών του άρθρου 1, οι ήδη καταβαλλόμενες κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος, κύριες συντάξεις αναπροσαρμόζονται, σύμφωνα με τα άρθρα 7, 8, 13 και 14, βάσει των διατάξεων των επόμενων παραγράφων. β. Για τον υπολογισμό του ανταποδοτικού μέρους των καταβαλλόμενων, έως την έναρξη ισχύος του παρόντος, συντάξεων, για τον προσδιορισμό των συντάξιμων αποδοχών λαμβάνεται υπόψη ο συντάξιμος μισθός επί του οποίου κανονίστηκε η ήδη χορηγηθείσα σύνταξη, όπως αυτός είχε διαμορφωθεί πριν την έναρξη ισχύος του παρόντος, με βάση τους κανόνες αναπροσαρμογής των συντάξιμων αποδοχών του Δημοσίου, που ίσχυαν κατά την έναρξη ισχύος του παρόντος. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων καθορίζεται κάθε άλλο σχετικό θέμα για την εφαρμογή της διάταξης αυτής. 2. α. Μέχρι τις 31.12.2018, οι συντάξεις της προηγούμενης παραγράφου συνεχίζουν να καταβάλλονται στο ύψος που είχαν διαμορφωθεί κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις. Ειδικά ο υπολογισμός της κράτησης υπέρ

υγειονομικής περίθαλψης διενεργείται, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 30 του άρθρου 1 του ν. 4334/2015 (Α' 80), όπως ισχύει.

β. Από την 1.1.2019, αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων αυτών είναι μεγαλύτερο εκείνου που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με την παράγραφο 1, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του, με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή της παραγράφου 4. γ. Αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων είναι μικρότερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους βάσει της παραγράφου 1, τότε αυτό προσαυξάνεται, από την 1.1.2019, κατά το ένα πέμπτο της διαφοράς σταδιακά και ισόποσα εντός πέντε (5) ετών. δ. Τα στοιχεία που προκύπτουν από τις περιπτώσεις β' και γ' αποτυπώνονται από την 1η.1.2018 για κάθε ασφαλισμένο στο οικείο πληροφοριακό σύστημα.

3. α. Από την 1.10.2019 οι συντάξεις που έχουν απονεμηθεί ή εκκρεμεί η απονομή τους μετά την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016, υπολογίζονται εκ νέου σύμφωνα με τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8. Από την 1.10.2019, καταβάλλονται τυχόν προκύπτουσες αυξήσεις στη σύνταξη. Αν το ποσό των συντάξεων αυτών, όπως επανυπολογίζεται, είναι μικρότερο εκείνου που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με τον πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, το ποσό της διαφοράς που προκύπτει εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά.

β.α) Οι κύριες συντάξεις που έχουν απονεμηθεί ή εκκρεμεί η απονομή τους πριν την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 και έχουν επανυπολογισθεί σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2 υπολογίζονται εκ νέου από 1.10.2019 σύμφωνα με τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8. β.β) Από την 1.10.2019 αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων είναι μεγαλύτερο εκείνου που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με τον πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του, με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 4α του παρόντος άρθρου.

β.γ) Από την 1.10.2019 αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων είναι μικρότερο από αυτό που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με τον πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, τότε συνεχίζει να καταβάλλεται η προσωπική διαφορά με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8 και το ποσό των συντάξεων προσαυξάνεται κατά το ένα πέμπτο της τυχόν πρόσθετης διαφοράς που προκύπτει, για την περίοδο από την 1η Οκτωβρίου 2019 έως την 31η Δεκεμβρίου 2020 και σταδιακά ισόποσα κατ' έτος έως την 31η Δεκεμβρίου 2024. Στην περίπτωση που η προσωπική διαφορά που προκύπτει είναι μικρότερη από την προσωπική διαφορά που προέκυπτε από τον

επανυπολογισμό της σύνταξης με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, ολοκληρώνεται η καταβολή της προσωπικής διαφοράς που προκύπτει με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8 και η διαφορά των δύο ποσών συμψηφίζεται κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή της με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 4α του άρθρου 8. γ. Τα στοιχεία που προκύπτουν από τις περιπτώσεις α' και β' αποτυπώνονται από την 1.1.2020 για κάθε ασφαλισμένο στο οικείο πληροφοριακό σύστημα.

4. α. Το συνολικό ποσό της σύνταξης αυξάνεται από την 1.1.2023 κατ' έτος, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με βάση συντελεστή που προκύπτει από το άθροισμα του ετήσιου ποσοστού μεταβολής του ΑΕΠ συν το ποσοστό μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους διαιρούμενου διά του δύο (2) και δεν υπερβαίνει το ποσοστό μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή.

β. Οι διατάξεις της συνταξιοδοτικής νομοθεσίας του Δημοσίου με τις οποίες προβλέπεται αναπροσαρμογή ή αύξηση των συντάξεων που καταβάλλονται από αυτό, κατά τρόπο διαφορετικό από τον οριζόμενο στην περίπτωση α' ή με βάση τις ισχύουσες κάθε φορά μισθολογικές διατάξεις, καταργούνται.

5. Από την 1.1.2017 και ανά τριετία, η Εθνική Αναλογιστική Αρχή εκπονεί υποχρεωτικά αναλογιστικές μελέτες, οι οποίες επικυρώνονται από την Επιτροπή Οικονομικής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με αντικείμενο τη συνεχή παρακολούθηση της εξέλιξης της εθνικής συνταξιοδοτικής δαπάνης. Με ειδικό νόμο ανακαθορίζονται οι συντάξεις με στόχο τη διασφάλιση της μακροπρόθεσμης βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος. Το ύψος των ανωτέρω δαπανών για την εθνική, την ανταποδοτική και την επικουρική σύνταξη, προβαλλόμενο έως το έτος 2060, δεν πρέπει να υπερβαίνει το περιθώριο αύξησης των 2,5 ποσοστιαίων μονάδων του ΑΕΠ, με έτος αναφοράς το 2009.».

67. Επί του άρθρου 25 του αναφερθέντος στην προηγούμενη σκέψη νομοθετήματος, η οικεία αιτιολογική έκθεση αναφέρει τα εξής: «Με το άρθρο 25 του παρόντος σχεδίου νόμου τροποποιείται το άρθρο 14 του ν. 4387/2016. Με την προτεινόμενη διάταξη ορίζεται ότι από 1η.10.2019 οι συντάξεις οι οποίες έχουν υπολογιστεί με βάση τις διατάξεις του ν. 4387/2016 ή εκκρεμεί ο υπολογισμός τους αναπροσαρμόζονται σύμφωνα με τα ποσοστά αναπλήρωσης, όπως αυτά διαμορφώθηκαν κατόπιν της αναλογιστικής έκθεσης και σε συμμόρφωση με την υπ' αρ. 1891/2019 απόφαση της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας και αποτυπώνονται στην παράγραφο 5 του άρθρου 8 του ν. 4387/2016. Τυχόν προκύπτουσες από τον επανυπολογισμό αυξήσεις θα καταβάλλονται και αυτές από 1η.10.2019. Για όλες τις απονεμηθείσες συντάξεις, καθώς και τις

αιτήσεις συνταξιοδότησης που έχουν υποβληθεί έως 30.9.2019, αν το ποσό των συντάξεων αυτών όπως επαναυπολογίζεται είναι μικρότερο εκείνου που προκύπτει από τον υπολογισμό τους σύμφωνα με τα προϊσχύοντα ποσοστά αναπλήρωσης, το ποσόν της διαφοράς που προκύπτει εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά. Προβλέπεται περαιτέρω ότι οι επανυπολογισθείσες, σύμφωνα με την παράγραφο 1 και 2 του άρθρου 14 του ν. 4387/2016, υπολογίζονται εκ νέου από 1.10.2019 με βάση τα νέα ποσοστά αναπλήρωσης. Από 1.10.2019, αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων σύμφωνα με τις διατάξεις πριν την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 είναι μεγαλύτερο εκείνου που προκύπτει από τον επαναυπολογισμό τους σύμφωνα με τον πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8 του ιδίου νόμου, το επιπλέον ποσό εξακολουθεί να καταβάλλεται στον δικαιούχο ως προσωπική διαφορά, συμψηφιζόμενο κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή του, με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 4α του παρόντος άρθρου. Επιπρόσθετα ορίζεται ότι αν το καταβαλλόμενο ποσό των συντάξεων σύμφωνα με τις διατάξεις πριν την έναρξη ισχύος του ν. 4387/2016 είναι μικρότερο από αυτό που προκύπτει από τον επαναυπολογισμό τους σύμφωνα με τον πίνακα 2 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, τότε συνεχίζει να καταβάλλεται η προσωπική διαφορά με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8 ενώ το ποσό των συντάξεων προσαυξάνεται κατά το ένα πέμπτο της τυχόν πρόσθετης διαφοράς που προκύπτει, για την περίοδο από 1η.10.2019 έως 31.12. 2020 και ισόποσα κατ' έτος έως την 31η.12.2024. Στην περίπτωση που η προσωπική διαφορά που προκύπτει είναι μικρότερη από την προσωπική διαφορά που προέκυπτε από τον επαναυπολογισμό της σύνταξης με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8, ολοκληρώνεται η καταβολή της προσωπικής διαφοράς που προκύπτει με βάση τα ποσοστά αναπλήρωσης του πίνακα 1 της παραγράφου 5 του άρθρου 8 και η διαφορά των δύο ποσών συμψηφίζεται κατ' έτος και μέχρι την πλήρη εξάλειψή της με την εκάστοτε αναπροσαρμογή των συντάξεων, όπως αυτή προκύπτει κατ' εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου 4α του άρθρου 8. Σκοπός της παρούσας ρύθμισης είναι η εφαρμογή των νέων ποσοστών αναπλήρωσης στις ήδη καταβαλλόμενες κύριες συντάξεις, καθώς επίσης σε αυτές των οποίων εκκρεμεί ο υπολογισμός τους και σε αυτές που έχουν επανυπολογιστεί, έτσι ώστε οι δικαιούχοι όλων των ανωτέρω συντάξεων να δουν στις συντάξεις τους τις τυχόν αυξήσεις, οι οποίες θα προκύψουν από την αναπροσαρμογή των ποσοστών αναπλήρωσης και εν τέλει καμία σύνταξη να μην μειωθεί. Ως εκ τούτου, η συγκεκριμένη πρόβλεψη στοχεύει στον σεβασμό της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και στην προστασία όλων των συνταξιούχων διαμορφώνοντας ένα συνταξιοδοτικό και ασφαλιστικό νομικό πλαίσιο, το οποίο θα διασφαλίσει τη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα

του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Προσέτι, ορίζεται στην προτεινόμενη διάταξη ότι το συνολικό ποσό της σύνταξης αυξάνεται από την 1η.1.2023 κατ' έτος, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων με βάση συντελεστή που προκύπτει από το άθροισμα του ετήσιου ποσοστού μεταβολής του ΑΕΠ συν το ποσοστό μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή του προηγούμενου έτους διαιρούμενου δια του δύο (2) και δεν υπερβαίνει το ποσοστό μεταβολής του μέσου ετήσιου γενικού δείκτη τιμών καταναλωτή».

68. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, με τις ρυθμίσεις του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016 δεν γίνεται γνήσια παραπομπή στις ισχύουσες κατά την 31.12.2014 διατάξεις που καθόριζαν το ύψος των συντάξεων του Δημοσίου, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους ή μη, αλλά με αυτές συντελείται νέα εφεξής πρωτογενής ρύθμιση ως προς τον υπολογισμό των συντάξεων, χωρίς πάντως να θίγονται παρελθούσες απαιτήσεις των συνταξιούχων από τυχόν αντισυνταγματικές περικοπές (βλ. άλλωστε τη μερική νομοθετική αναγνώριση αυτών με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020 και σχετική κατωτέρω ανάλυση και πρβλ. τη σχετική συλλογιστική στο διακριτό πλαίσιο της κοινωνικής ασφάλισης ΣτΕ Ολ. 1439-1443/2020). Με τη ρύθμιση δε αυτή ενσωματώνεται ως αριθμητικό μέγεθος το ύψος στο οποίο αυτές ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία, μετά την εφαρμογή της γενικής συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και των ποσοστιαίων μειώσεων που προβλέφθηκαν διαδοχικώς, μεταξύ άλλων, και με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011, 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012 και των υποπαραγράφων Β3 και Β4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Οι διατάξεις, άλλωστε, αυτές, ανεξαρτήτως της αντιθέσεώς τους ή μη σε υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες, στον βαθμό που δεν είχε κηρυχθεί η αντισυνταγματικότητά τους από το ΑΕΔ, κατ' άρθρο 100 παρ. 4 του Συντάγματος, και δεν είχαν καθ' οιονδήποτε καταργηθεί, ήταν εν ισχύ και πράγματι καθόριζαν το ύψος των συντάξεων κατά την ως άνω ημερομηνία. Η ερμηνεία αυτή υποστηρίζεται και από τον σκοπό του Νομοθέτη, όπως αποτυπώνεται στο γενικό μέρος της οικείας αιτιολογικής εκθέσεως, κατά την οποία γίνεται ανακαθορισμός, κατ' επιταγή των αρχών της συμμετοχικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης των γενεών, των συντάξεων των ήδη συνταξιούχων «με αναφορά στο νέο, ενιαίο τρόπο υπολογισμού της κύριας και επικουρικής σύνταξης για παλαιούς και νέους ασφαλισμένους», ενώ παράλληλα εξασφαλίζεται «πλήρης προστασία των κύριων συντάξεων, με πρόβλεψη προσωπικής διαφοράς». Στο ίδιο πλαίσιο, με την αιτιολογική έκθεση επί του άρθρου 14 του οικείου νόμου η επίκληση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως λόγου διατηρήσεως του ύψους των συντάξεων των παλαιών συνταξιούχων σ' εκείνο στο οποίο αυτές πράγματι ανέρχονταν στις

31.12.2014, κατ' εφαρμογήν των τότε ισχυουσών διατάξεων, έχει την έννοια ότι ο Νομοθέτης θέλησε, και μετά την αναδιάρθρωση του δημόσιου ασφαλιστικού συστήματος με τη σύσταση ενός εθνικού ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού κεφαλαίου, να συνεχίσει να επιρρίπτει το ίδιο δημοσιονομικό βάρος στις συντάξεις του Δημοσίου, χωρίς να επέρχονται σ' αυτές άμεσα περαιτέρω μειώσεις εξαιτίας της εντάξεώς τους στο νέο εθνικό δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα.

69. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, ο Νομοθέτης στο πλαίσιο θεσπίσεως από αυτόν εθνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, δύναται κατ' αρχήν να προβεί και σε εφεξής επανυπολογισμό των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων, προκειμένου να ισχύσουν ενιαίοι κανόνες για παλαιούς και νέους συνταξιούχους εντός του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, κατ' επίκληση των αρχών της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, της διαγενεακής ισότητας και αλληλεγγύης, με απώτερο στόχο τη σύμμετρη συμμετοχή και των παλαιών συνταξιούχων στη μακροχρόνια απόδοση και αειφορία του εθνικού συνταξιοδοτικού κεφαλαίου.

70. Περαιτέρω, σε ό,τι αφορά την τήρηση ή μη της συνταγματικής αρχής της εύλογης αναλογίας και δη των έξι κριτηρίων αυτής (σκέψη 34 της παρούσας), η Ολομέλεια κρίνει, αποδεχόμενη κατά τούτο την ως άνω τρίτη κατά το παραπέμπαν Τμήμα υποστηρίξιμη εκδοχή (σκέψη 59 της παρούσας) ότι τα κριτήρια αυτά πρέπει να εκτιμώνται συνολικά κατά τη διαμόρφωση του ύψους των συντάξεων και, αναλόγως του πλαισίου στο οποίο λαμβάνονται τα μέτρα επί των συνταξιοδοτικών παροχών, κάποια εξ αυτών να προσλαμβάνουν βαρύνουσα αξία σε σχέση με άλλα, επιβάλλοντας μία διαφορετικού τύπου στάθμιση και εσωτερική ιεράρχηση αυτών, προκειμένου να εξισορροπηθούν οι νόμιμες προσδοκίες των δικαιούχων με τη δημοσιονομική βιωσιμότητα κατά τη διανομή των δημοσίων πόρων.

71. Ειδικότερα, αναλόγως του δημοσιονομικού περιβάλλοντος, ήτοι είτε των γενικών αντοχών του κρατικού προϋπολογισμού, στον βαθμό που οι συντάξεις του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών βαρύνουν ευθέως αυτόν, είτε του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου που έχει αναδεχθεί το σχετικό βάρος, με παράλληλη πάντως διατήρηση της υποχρεώσεως του Δημοσίου ως εγγυητή αυτών, το έκτο κριτήριο, δηλαδή τα τρέχοντα δημοσιονομικά και εισοδηματικά δεδομένα, δύναται υπό τις περιστάσεις να έχει βαρύνουσα σημασία αμβλύνοντας την ένταση των λοιπών κριτηρίων, δικαιολογώντας ακόμη και την επιβολή σωρευτικών βαρών επί των συντάξεων, εφόσον τούτο παρίσταται απολύτως αναγκαίο για την περίσωση του συνταξιοδοτικού συστήματος, ως μηχανισμού διαχειρίσεως εισφορών,

κατανομής βαρών και διανομής των πεπερασμένων δημοσίων ασφαλιστικών πόρων.

72. Εν προκειμένω, η ίδια η σύσταση του ΕΦΚΑ και πλέον e-ΕΦΚΑ, ως εθνικού συνταξιοδοτικού φορέα, συνιστά θεσμική μεταρρύθμιση που οργανώνεται στην πλέον ευρεία εθνική, διαταμειακή, διεπαγγελματική και διαγενεακή βάση αναδιανομής και αλληλεγγύης, αποσκοπεί δε στη μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του εθνικού συνταξιοδοτικού συστήματος με ένα εύλογο ποσοστό αποταμιεύσεως για τις επόμενες γενεές, που επιβάλλει μία δίκαιη κατά την αντίληψη του Νομοθέτη συμμετοχή των ενεργών ασφαλισμένων, των νέων συνταξιούχων αλλά και των παλαιών συνταξιούχων του ειδικού καθεστώτος του Δημοσίου για την άμεση αντιμετώπιση χρόνιων διαρθρωτικών προβλημάτων που διακυβεύουν την ευρύτερη δημοσιονομική βιωσιμότητα της Χώρας (βλ. συναφώς τις επισημάνσεις στην αιτιολογική έκθεση του ν. 4387/2016 και ιδίως ως προς τη σοβαρή και διαρκή επιδείνωση της αναλογίας εργαζομένων/ συνταξιούχων λόγω του οξυμένου δημογραφικού προβλήματος της χώρας, τη διαρκή μείωση των θέσεων απασχόλησεως και αύξηση των θέσεων μερικής απασχόλησεως λόγω της υψηλής ανεργίας, δραστική μείωση των αποδοχών, υφιστάμενες παθογένειες του συστήματος κ.λπ.). Κατ' αρχήν, επομένως, μπορεί να δικαιολογήσει τη διατήρηση των οικείων περικοπών. Και τούτο, διότι στον βαθμό που το ενεργό εισόδημα των μισθωτών του Δημοσίου και εν συνόλω του ενεργού πληθυσμού θεωρείται αιτιολογημένα ότι έχει εξαντλήσει τις δυνατότητες συμβολής του στη βιωσιμότητα του εθνικού συνταξιοδοτικού συστήματος, η επίρριψη του σχετικού βάρους και στους παλαιούς συνταξιούχους, ως μέτρο διορθώσεως και εξισορροπήσεως του συστήματος διανομής των παροχών με διαρθρωτικό και όχι αμιγώς δημοσιονομικό πρόσημο, δεν ισοδυναμεί με επιβολή αδικαιολόγητων μονομερών βαρών επί των συντάξεων. Ως εκ τούτου, δεν παραβιάζεται η απαίτηση του δεύτερου κριτηρίου της αρχής της εύλογης αναλογίας, ενώ ακόμη τηρείται ο οφειλόμενος σεβασμός στις αρχές της αναλογικής ισότητας ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών.

73. Εν όψει αυτών, επειδή τα επίμαχα συνταξιοδοτικά βάρη είχαν ήδη επιβληθεί επί του ύψους των συντάξεων, όπως αυτές είχαν απονεμηθεί υπό το τελευταίο διαφανές σύστημα αναφοράς του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, οι δε παλαιοί συνταξιούχοι διατηρούν για το επίδικο χρονικό διάστημα την προσωπική διαφορά, που προκύπτει μεταξύ του παλαιού υπολογισμού των συντάξεων και του νέου, η κατ' αρχήν τυπική αναλογία της συντάξεως με τις αποδοχές ενέργειας προκύπτει κατά τρόπο άμεσο από το ίδιο το σύστημα, αφού η σύνταξη υπολογίζεται ως ποσοστό επί των αποδοχών εξόδου του δικαιούχου (άρθρα 9 και 34 του οικείου Κώδικα) και οι οικείες περικοπές ως ποσοστό επί του ύψους των συντάξεων, με προοδευτικό

συντελεστή εκκινώντας από σύνταξη 1.000 ευρώ και άνω. Περαιτέρω, οι επίδικες περικοπές, σωρευτικά θεωρούμενες και συμποσούμενες με την εισφορά αλληλεγγύης συνταξιούχων και όλες τις άλλες προηγηθείσες περικοπές από το έτος 2010, επιφέρουν μεν σημαντική απομάκρυνση από τις αποδοχές ενέργειας, στις οποίες δεν επιβάλλονται αντίστοιχου ύψους βάρη, πλην συναφή μέτρα περικοπών έχουν ληφθεί και επί των τρεχουσών αποδοχών ενέργειας, οι οποίες, κατά τα ανωτέρω, αποτελούν τη συρρικνωμένη λόγω του δημογραφικού προβλήματος πηγή αντλήσεως των εισφορών στο πλαίσιο της συνήθους διαγενεακής αναδιανομής (από τους ενεργούς στους συνταξιούχους/pray as you go system) και, κατά τούτο, η δημοσιονομική τους αντιμετώπιση δικαιολογημένα διαφοροποιείται ουσιωδώς από την αντίστοιχη του εισοδήματος των συνταξιούχων, με συνέπεια, εν όψει των δεδομένων υπό τα οποία κρίνει το Δικαστήριο, να μη διαπιστώνεται κατάδηλη και αδικαιολόγητη απόκλιση από το τρέχον ενεργό εισόδημα των αντίστοιχων κατηγοριών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ούτε ανατροπή της ιεραρχικής κλιμακώσεως αποδοχών – συντάξεων, υπό την έννοια του τρίτου και του πέμπτου κριτηρίου της οικείας συνταγματικής αρχής. Οι εν λόγω, άλλωστε, περικοπές επιβάλλονται σε συντάξεις μεσαίες και υψηλές, χωρίς να αποτελεί μέτρο για την επιβολή τους το κατώτατο όριο της αξιοπρεπούς διαβίωσης, με αποτέλεσμα να ικανοποιείται και το τέταρτο κριτήριο αυτής.

74. Συνεπώς, επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος, το Δικαστήριο αποφαινεται ότι ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων κατά την 31.12.2014 νοούνται οι συντάξεις στο ύψος που ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία, ανεξάρτητα από τη συνταγματικότητα των περικοπών που είχαν υποστεί οι συντάξεις. Υπό την ισχύ δε του ν. 4387/2016, το ύψος των συντάξεων, με τον συνυπολογισμό των εν λόγω περικοπών, είναι συμβατό με υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες, ανταποκρινόμενο και στις κατά το Σύνταγμα απαιτήσεις της εύλογης αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενεργείας και συντάξεως.

75. Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και οι Σύμβουλοι Ελένη Λυκεσά, Βασιλική Σοφιανού και Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίες διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **75.1.** Η πρώτη εκδοχή αναλύεται σε δύο επιμέρους σκέλη και έχει ως εξής: Με τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, όπως αυτές διαδοχικώς ίσχυσαν, σε συνδυασμό με τις λοιπές ρυθμίσεις του ίδιου άρθρου 14, ιδίως των παραγράφων 1 και 3 αυτού, καθορίστηκε το πλαίσιο για τη διαμόρφωση του ύψους των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων από τη θέση σε ισχύ του ν. 4387/2016 και εντεύθεν, είτε ευθέως, είτε με τον μηχανισμό της προσωπικής διαφοράς. Ειδικότερα, καθορίστηκε ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών το

ύψος το οποίο είχαν κατά την 31.12.2014, σύμφωνα με τις τότε ισχύουσες διατάξεις. Από τη γραμματική δε διατύπωση της οικείας διατάξεως προκύπτει ότι αυτή παραπέμπει στις διατάξεις της τότε ισχύουσας συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και δη του Συνταξιοδοτικού Κώδικα, όπως αυτός είχε τροποποιηθεί και ίσχυε, με τον οποίο καθοριζόταν το γενικό πλαίσιο υπολογισμού των απονεμόμενων συντάξεων, καθώς και στις διατάξεις εκείνες με τις οποίες περαιτέρω προσδιορίστηκε μειωτικά το ύψος τους. **75.2.** Η διάταξη, όμως, αυτή, στον βαθμό που δεν παραπέμπει σε συγκεκριμένες διατάξεις, ερμηνευόμενη υπό το φως του Συντάγματος και δη της αρχής του κράτους δικαίου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 599/2021), που διατρέχει και την ΕΣΔΑ (πρβλ. μεταξύ άλλων, απόφ. ΕΔΔΑ της 24.4.2008, CG κ.ά. κατά Βουλγαρίας, σκέψη 73), έχει την έννοια ότι παραπέμπει μόνον σε όσες από τις διατάξεις αυτές ήταν συνταγματικές κατά τη θέσπισή τους, δηλαδή συνάδουν προς τις απορρέουσες από τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1, 17 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 4, του Συντάγματος αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης ως προς την προστασία των νόμιμων περιουσιακών προσδοκιών των πολιτών, της ισότητας ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας, προς την απορρέουσα από τις διατάξεις των άρθρων 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ. β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος, θεσμική εγγύηση της εύλογης αναλογίας αποδοχών ενέργειας και συντάξεων όσων εντάσσονται στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, και προς το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Και τούτο, διότι μόνον υπό την προϋπόθεση αυτή μπορούσαν οι εν λόγω διατάξεις να προσδιορίσουν κατά τρόπο συμβατό με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ το ύψος των συντάξεων του Δημοσίου κατά την οικεία κρίσιμη ημερομηνία της 31.12.2014. Η ερμηνεία, άλλωστε, αυτή δεν αναιρείται αλλά αντιθέτως ενισχύεται από την αιτιολογική έκθεση του νόμου επί του άρθρου 14, ως αυτό είχε στην αρχική του διατύπωση, στην οποία μνημονευόταν ότι στόχος της ρυθμίσεως ήταν η προστασία των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων στο ύψος που είχε καθοριστεί βάσει των τότε ισχυουσών διατάξεων, εν όψει και της κατοχυρούμενης στο Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθόσον αποτελεί εγγενές στοιχείο της τελευταίας αυτής αρχής ότι η νομοθέτηση, και κυρίως αυτή που έχει σοβαρές συνέπειες για το επίπεδο διαβίωσης των προσώπων, πρέπει να εναρμονίζεται με τους υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες. Εξ άλλου, το Κράτος δεν δύναται, εν όψει της συνταγματικής αυτής αρχής, να επικαλείται τη δική του αντισυνταγματική δράση, εν προκειμένω αντισυνταγματική νομοθέτηση, προς θεμελίωση της εμπιστοσύνης των πολιτών ως προς τις συνέπειες της, σε βάρος τους, παράνομης πρακτικής

και εν προκειμένω της καταβολής παρά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ συντάξεων μικρότερων των δικαιουμένων στις 31.12.2014. Και τούτο, πολλώ μάλλον, όταν, όπως προκύπτει από τα παρατιθέμενα στις σκέψεις 45 και 47 της παρούσας πρακτικά του Δικαστηρίου, τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας αλλά και από τον όγκο των συναφών με την επίδικη εκκρεμών υποθέσεων ενώπιον του Δικαστηρίου, μεγάλος αριθμός συνταξιούχων δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών είχε προσφύγει για την προστασία γεγεννημένων αξιώσεων και νόμιμων περιουσιακών προσδοκιών, κατ' επίκληση της αντισυνταγματικότητας των οικείων ρυθμίσεων, με αίτημα την αποκατάσταση των συντάξεων στο ύψος που έπρεπε να ανέρχονται κατά το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, χωρίς την εφαρμογή των διατάξεων αυτών. **75.3.** Εν όψει αυτών, η επίκληση στο γενικό μέρος της αιτιολογικής εκθέσεως του ν. 4387/2016, δημοσιονομικών λόγων που επιβάλλουν τη μερική αντιστροφή του βάρους περισώσεως του εθνικού ασφαλιστικού – συνταξιοδοτικού κεφαλαίου, με την ένταξη στον νέο φορέα και όσων είχαν ήδη εξέλθει της υπηρεσίας και τη συμβολή τους με τον άμεσο επανυπολογισμό των συντάξεών τους, περιλαμβανομένων όλων των περικοπών του ύψους τους που είχαν μεσολαβήσει μέχρι την ημερομηνία θέσεως σε ισχύ του ν. 4387/2016, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους, δεν δύναται να δικαιολογήσει την επιβολή βαρών με την παραπομπή σε αντισυνταγματικές διατάξεις. Και τούτο, διότι κάτι τέτοιο θα ισοδυναμούσε σε, μη συμβατή προς τις εκτεθείσες στη σκέψη 75.2 της παρούσας υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και αρχές, αναδρομική επανανομοθέτηση του ύψους των συντάξεων στις 31.12.2014, ενώ οι σχετικοί δημοσιονομικοί λόγοι θα μπορούσαν να αποτελέσουν κατ' αρχήν θεμιτό λόγο μόνον για την επιβολή νέων βαρών στις συντάξεις, ενταγμένων κατά τρόπο διαφανή, συνεκτικό, συστηματικό και αποτελεσματικό στη συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση του ν. 4387/2016 (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 504/2021, 1277, 32/2018, 244/2017). **75.4.** Στο πλαίσιο της εκδοχής αυτής και ανεξαρτήτως της συνταγματικότητας των περικοπών των άρθρων 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 και 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012, αλλά και της υποπαραγράφου Β4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, ζητήματα για τα οποία αφενός αποφαίνεται η Ολομέλεια με την παρούσα απόφασή της αφετέρου έχει ήδη αποφανθεί (ΕλΣυν Ολ. 1389/2021), οι διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2 του ν. 4387/2016, παραπέμποντας στις τότε ισχύουσες διατάξεις, δεν περιλαμβάνουν εκείνη της υποπαραγράφου Β3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, που έχει κριθεί αντισυνταγματική με τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, αλλά και με τις 1-4/2018 αποφάσεις του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος για την ειδική κατηγορία των δικαστικών λειτουργών και των μελών του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Τούτο δε, εν όψει και της εν τοις πράγμασι δεσμευτικότητας που παράγεται από τις σχετικές αποφάσεις, στον βαθμό

που δεν έχουν επέλθει μεταβολές στο νομικό καθεστώς, τέτοιες που να δικαιολογούν απόκλιση από το σκεπτικό τους, αλλά και εν όψει της εν ευρεία εννοία υποχρεώσεως συμμορφώσεως του Κράτους προς το περιεχόμενό τους. **75.5.** Η εκ των μειοψηφουσών Βασιλική Σοφιανού, Σύμβουλος, διατύπωσε περαιτέρω την ακόλουθη γνώμη: Ανεξαρτήτως των όσων εκτίθενται στις ως άνω σκέψεις από 75.1 έως 75.4 της παρούσας, υπό την εκδοχή ότι: α) με τις διατάξεις του άρθρου 14 παρ. 2α του ν. 4387/2016, παρά την ασαφή τους διατύπωση, δεν γίνεται γνήσια παραπομπή στις ισχύουσες κατά την 31.12.2014 διατάξεις που καθόριζαν το ύψος των συντάξεων του Δημοσίου, ανεξαρτήτως της συνταγματικότητάς τους ή μη, αλλά με τις διατάξεις αυτές συντελείται μία νέα εφεξής πρωτογενής ρύθμιση ως προς τον υπολογισμό των συντάξεων, χωρίς να θίγονται παρελθούσες απαιτήσεις των συνταξιούχων από τυχόν αντισυνταγματικές περικοπές (βλ. άλλωστε τη μερική νομοθετική αναγνώριση αυτών με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020 και σχετική κατωτέρω ανάλυση και πρβλ. τη σχετική συλλογιστική στο διακριτό πλαίσιο της κοινωνικής ασφαλίσεως ΣτΕ Ολ. 1439-1443/2020) και β) με τη ρύθμιση αυτή ενσωματώνεται ως αριθμητικό μέγεθος, το ύψος στο οποίο ανέρχονταν οι συντάξεις κατά την ως άνω ημερομηνία, μετά την εφαρμογή της γενικής συνταξιοδοτικής νομοθεσίας και των ποσοστιαίων μειώσεων που προβλέφθηκαν διαδοχικά, μεταξύ άλλων, και με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10α του ν. 4024/2011, 1 παρ. 1 του ν.4051/2012 και την υποπαράγραφο Β3 και Β4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (βλ. στο πνεύμα αυτό αποφ. 1-4/2018 του Ειδ. Δικ. του άρθρου 88 παρ. 2 και πρβλ. αντίστοιχη ερμηνεία στο πλαίσιο σχετικών περικοπών στο πεδίο της κοινωνικής ασφαλίσεως ΣτΕ Ολ. 1439-1443/2020, 1891/2019), οι διατάξεις αυτές αντίκεινται στο Σύνταγμα. Ειδικότερα, στον βαθμό που ο Νομοθέτης υιοθετεί με τις οικείες διατάξεις αυτούσιες τις περικοπές που είχαν επέλθει στο ύψος των συντάξεων στις 31.12.2014, μεταξύ άλλων και με τις διατάξεις της υποπαράγραφου Β3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, χωρίς περαιτέρω ειδική αιτιολόγηση και διαφανή, συνεκτική συστηματική ενσωμάτωση αυτών στο νέο δημόσιο ασφαλιστικό πλαίσιο, τόσο ο καθορισμός της βάσεως υπολογισμού (ύψος συντάξεων στις 31.12.2014), όσο και η βάσει αυτής εξαγόμενη προσωπική διαφορά, φέρουν τα κανονιστικά ελαττώματα των ρυθμίσεων αυτών και εξακολουθούν να έρχονται σε αντίθεση με διατάξεις υπέρτερης τυπικής ισχύος (βλ. κατ' αναλογία ΕλΣυν Ολ. 504/2021 για την επιβεβαίωση των κρίσεων των 32/2018, 244/2017 αποφάσεων της Ολομέλειας περί της αντισυνταγματικότητας της κατ' άρθρα 38 του ν. 3863/2010 και 11 του ν. 3865/2010, παρακρατήσεως της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων υπέρ ΦΚΑ έως 31.12.2018 και υπό το καθεστώς του ν. 4387/2016, λόγω της μη συνεκτικής ενσωματώσεως της εισφοράς στο νέο πλαίσιο). Συγκεκριμένα δε, η περικοπή της υποπαράγραφου Β3 της παραγράφου Β

του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, όπως έχει κριθεί και με τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας, εξακολουθεί να αντιβαίνει στις ρυθμίσεις των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος και τις από αυτά απορρέουσες αρχές της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου και των δημοσίων βαρών, της αναλογικότητας, καθώς και προς την απορρέουσα από τη συνταγματική θεσμική εγγύηση του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών (άρθρα 16, 21 παρ. 3, 22 παρ. 2, 23 παρ. 2 εδ β, 29, 45, 73 παρ. 2, 80, 87 επ., 103 και 104 του Συντάγματος σε συνδυασμό με τα άρθρα 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος) αρχή της εύλογης αναλογίας συντάξεως αποδοχών ενεργείας (βλ. συναφώς και τις κρίσεις των 1-4/2018 αποφάσεων του κατ' άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Ειδικού Δικαστηρίου, για την αντισυνταγματικότητα της ίδιας περικοπής και υπό το καθεστώς του ν.4387/2016 ως προς την ειδική κατηγορία των δικαστικών λειτουργών). Σε κάθε δε περίπτωση, δεν προσκομίζονται από το Ελληνικό Δημόσιο, στη σφαίρα του οποίου εντάσσεται το σύνολο της σχετικής τεκμηρίωσης (βλ. ΕλΣυν Ολ. 32/2018, 244/2017, κατ' αναλογία αποφ. ΕΔΔΑ της 23.6.2016, Βακα κατά Ουγγαρίας, σκέψη 143, της 9.6.2005, Fadeyeva κατά Ρωσίας, παρ. 79, της 24.4.2003, Aktas κατά Τουρκίας, παρ. 272), στοιχεία σχετικά με την τήρηση των συνιστωσών της εύλογης αναλογίας, κατά τον χρόνο θέσεως σε ισχύ του ν. 4387/2016 και καθ' όλο το επίδικο διάστημα, ήτοι από 1.1.2015 έως 31.8.2020. Και τούτο, προκειμένου να διαγνωσθεί εάν υπό την ισχύ του νόμου αυτού τα σωρευτικά βάρη που διατηρήθηκαν στις συντάξεις όσων είχαν ήδη εξέλθει από την υπηρεσία διασφαλίζουν την τήρηση της οικείας αρχής και δεν έχει επέλθει μείωση των συντάξεων του Δημοσίου, εν όψει και των ευρύτερων δημοσιονομικών συνθηκών, που να διαταράσσει σε ουσιώδη βαθμό την αναλογία σε σχέση, τόσο με τις αποδοχές ενέργειας κατά τον χρόνο εξόδου από την υπηρεσία, όσο και με τις τρέχουσες αποδοχές των αντίστοιχων εν ενεργεία δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων (βλ. συναφώς ΕλΣυν Ολ. 2020/2020, πρβλ. αποφ. 1-4 Ειδ. Δικ. 88 παρ. 2 του Συντάγματος), λαμβανομένου υπ' όψιν ότι η δεύτερη, η τρίτη και ο τέταρτος των εναγόντων εντάσσονται σε ειδικό μισθολόγιο (ιατροί του ΕΣΥ), που επιβάλλει την ιδιαίτερη τόσο μισθολογική όσο και συνταξιοδοτική μεταχείριση, όπως βασίμως προβάλλουν (βλ. ΕλΣυν Ολ. 7412/2015, ΣτΕ Ολ. 431/2018).

Ως προς το τρίτο προδικαστικό ερώτημα

76. Με το τρίτο παραπεμφθέν ερώτημα επιδιώκεται η ερμηνεία από την Ολομέλεια των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 (Α' 196), με τις οποίες προβλέφθηκε η άτοκη επιστροφή στους συνταξιούχους του Δημοσίου, καθώς και στους συνταξιούχους που διέπονται από το ίδιο με τους δημοσίους λειτουργούς και υπαλλήλους συνταξιοδοτικό καθεστώς, των ποσών της περικοπής της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, την οποία είχαν υποστεί οι πληρωτέες σε αυτούς συντάξεις κατά το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως τη δημοσίευση του ν. 4387/2016 στις 12.5.2016. Καθόσον δε, σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις του ν. 4734/2020, όλες οι αναγόμενες στο προαναφερόμενο χρονικό διάστημα (11.6.2015 - 12.5.2016) αξιώσεις των δικαιούχων της επιστροφής συνταξιούχων από την εφαρμογή του ν. 4093/2012 «αποσβένονται», εξαιρουμένων, ωστόσο, εκείνων από τις αξιώσεις αυτές που, κατά τη δημοσίευση του ν. 4734/2020 στις 8.10.2020, εκκρεμούσαν ήδη σε δίκη και ως προς το υπερβάλλον το επιστρεπτέο ποσό μέρος τους, το Τμήμα ζήτησε από την Ολομέλεια να επιλύσει τρία συναφή ζητήματα.

77. Το πρώτο ζήτημα που θέτει το Τμήμα στην Ολομέλεια είναι αν, με δεδομένο, κατά την κρίση του ερωτώντος Τμήματος, ότι η επίδραση των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 στις εκκρεμείς δίκες εξαντλείται στην εξέταση του ουσία βασίμου των αξιώσεων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, απαιτείται οπωσδήποτε να αποδειχθεί η έκταση που, διά της καταβολής του ποσού της επιστροφής, οι συνταξιούχοι έχουν πράγματι ικανοποιηθεί ή αν, αντιθέτως, όταν τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στον φάκελο της υποθέσεως δεν επαρκούν για τον σχηματισμό πλήρους δικανικής πεποιθήσεως περί τούτου, επιτρέπεται στο Τμήμα να περιορισθεί, για τη διάγνωση της ουσιαστικής βασιμότητας της αξιώσεως από την ως άνω περικοπή, στα διαθέσιμα ενώπιόν του στοιχεία, με την προσθήκη ρητής επιφυλάξεως στην εκδοθησόμενη απόφαση ότι το εξ αυτής δεδικασμένο δεν καταλαμβάνει και το ζήτημα της καταβολής.

78. Το δεύτερο ζήτημα που το Τμήμα καλεί την Ολομέλεια να επιλύσει είναι αν, επειδή, όσον αφορά τις εκκρεμείς δίκες, η καταβολή του επιστρεπτέου ποσού επιδρά αποσβεστικά μόνον ως προς το καταβληθέν κεφάλαιο και όχι ως προς τις αξιώσεις που το υπερβαίνουν, διατηρείται η αξίωση των συνταξιούχων για τους αναλογούντες επί του ποσού που τους έχει επιστραφεί τόκους επιδικίας.

79. Τέλος, το τρίτο ζήτημα που θέτει το Τμήμα στην Ολομέλεια είναι αν η εκφορά κρίσεως από το Τμήμα αναφορικά με την καταβολή του ποσού

της επιστροφής από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, επάγεται, κατά τρόπο συνταγματικώς ανεκτό, τις οριζόμενες στο άρθρο 33 του ν. 4734/2020 συνέπειες και ως προς τις λοιπές απορρέουσες από το σύνολο των περικοπών και μειώσεων του ν. 4093/2012 αξιώσεις των συνταξιούχων, για το ίδιο χρονικό διάστημα, που δεν είχαν επιδιωχθεί δικαστικά μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4734/2020.

(i) Επί της λυσιτέλειας των τεθέντων ζητημάτων. Η εξέταση του χρόνου της παραγραφής των απαιτήσεων επί των οποίων στηρίζονται τα τρία παραπεμφθέντα ζητήματα, ως προϋπόθεση του παραδεκτού του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος.

80. Όπως προεκτέθηκε (σκέψη 12 της παρούσας), απότατο όριο της εξουσίας της Ολομέλειας, επιλαμβανομένης προδικαστικού ερωτήματος που της έχει απευθύνει σύμφωνα με το άρθρο 162 του ν. 4700/2020 Τμήμα του Δικαστηρίου, συνιστά, σε κάθε περίπτωση, το πραγματικό της υποθέσεως από την εκδίκαση της οποίας, ενώπιον του Τμήματος, ανέκυψε το ερώτημα. Προδικαστικό ερώτημα, επομένως, που δεν παρίσταται λυσιτελές για την επίλυση της συγκεκριμένης κάθε φορά διαφοράς - ή, κατά μείζονα λόγο, δεν αφορά την εκδικασθείσα από το Τμήμα υπόθεση, αλλά σε άλλες διαφορές που ενδεχομένως αχθούν ενώπιον αυτού - δεν μπορεί να εξετασθεί (πρβλ. ΣτΕ 761/2014, 177/2015 κ.ά.). Κατά την αυτεπάγγελτη δε έρευνα του, υπό την ως άνω έννοια, παραδεκτού του ερωτήματος, οι κρίσεις του ερωτώντος Τμήματος για νομικά ζητήματα από τα οποία εξαρτάται το τιθέμενο με το προδικαστικό ερώτημα, δεν δεσμεύουν την Ολομέλεια, η οποία, προκειμένου να απαντήσει προσηκόντως στο ερώτημα, όχι μόνον δεν κωλύεται, αλλά και επιβάλλεται να επιλύσει και όλα τα προκριματικά νομικά ζητήματα.

81. Στην προκειμένη περίπτωση, το προδικαστικό ερώτημα, αναφορικά με την έννοια των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, ανέκυψε κατά την εκδίκαση από το Τμήμα της από 26.8.2020 αγωγής, με την οποία οι εκ των εναγόντων ..., ... και ..., άπαντες πολιτικοί συνταξιούχοι του Δημοσίου, ζητούσαν, όπως το αίτημα της αγωγής περιορίσθηκε κατά την ενώπιον του Τμήματος διαδικασία, να αναγνωρισθεί η υποχρέωση του εναγόμενου Ελληνικού Δημοσίου να τους καταβάλει εντόκως, ως αποζημίωση κατ' άρθρο 105 ΕισΝΑΚ, άλλως κατά τις περί αδικαιολογήτου πλουτισμού διατάξεις των άρθρων 904 επομ. ΑΚ, τα ποσά κατά τα οποία δεν τους είχαν καταβληθεί οι συντάξεις τους, λόγω, μεταξύ άλλων, της εφαρμογής της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, κατά το χρονικό διάστημα από τον μήνα Δεκέμβριο του έτους 2016 έως τον μήνα Αύγουστο του έτους 2020, για τον

πρώτο ενάγοντα, και από τον μήνα Ιανουάριο του έτους 2015 έως τον μήνα Αύγουστο του έτους 2020, για τις άλλες δύο ενάγουσες. Δοθέντος δε ότι το δικόγραφο της ως άνω αγωγής κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28.8.2020 (ΑΒΔ 1283/2020) και επειδή, σύμφωνα με το τότε αναλόγως εφαρμοστέο άρθρο 75 παρ. 1 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, «η εκκρεμοδικία αρχίζει με την κατάθεση της αγωγής», επρόκειτο πράγματι για εκκρεμή στις 8.10.2020 (ημερομηνία δημοσιεύσεως του ν. 4734/2020) δίκη, η οποία, ως προς τις ... και ..., έχει ανοιχθεί για αξιώσεις που, καθ' ο μέρος ανάγονται στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, εμπίπτουν στις ρυθμίσεις του άρθρου 33 του εν λόγω νόμου.

82. Επισημαίνεται, πάντως, ότι τόσο το προαναφερόμενο άρθρο του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, όσο και, με την αυτή ακριβώς διατύπωση, το άρθρο 135 του ν. 4700/2020 που τέθηκε σε ισχύ από 16.9.2020, αντιδιαστέλλουν την έναρξη της εκκρεμοδικίας από την επέλευση των ουσιαστικών αποτελεσμάτων της άσκησης της αγωγής. Ειδικότερα, στην παράγραφο 2 του άρθρου 75 του Κώδικα ορίζονται τα εξής: «Τα κατά το ουσιαστικό δίκαιο έννομα αποτελέσματα της άσκησης της αγωγής επέρχονται, ως προς τον εναγόμενο, από την επίδοσή της σε αυτόν από τον ενάγοντα. Η παραγραφή, η οποία σύμφωνα με το προηγούμενο εδάφιο διακόπηκε, αρχίζει πάλι μόνο από την τελεσιδικία της απόφασης ή την κατάργηση της δίκης». Εν προκειμένω δε, η αγωγή από την οποία εγέρθηκε το προδικαστικό ερώτημα επιδόθηκε στον Υπουργό Οικονομικών, ως νόμιμο εκπρόσωπο του εναγόμενου Ελληνικού Δημοσίου, στις 22.12.2020 (βλ. τη 10488Β/22.12.2020 έκθεση επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή του Εφετείου Αθηνών ...), σε χρόνο, δηλαδή, επιγενόμενο της δημοσιεύσεως του ν. 4734/2020.

83. Κατά την εκδίκαση της υποθέσεως ενώπιον του Τμήματος, το εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο, με το από 19.1.2021 υπόμνημά του, προέβαλε, εκτός των άλλων, τους ισχυρισμούς, κατ' αρχάς, ότι η εν λόγω αγωγή είναι ευθεία «και όχι αγωγή αποζημίωσης του άρθρου 105 Εισ.Ν.Α.Κ» και ότι «[α]υτό έχει ως συνέπεια ότι ισχύει η διετής παραγραφή του άρθρου 140 παρ. 5 του ν. 4270/[20]14». Και, περαιτέρω, ότι, σε κάθε περίπτωση, «βάσει του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, κατεβλήθησαν έως τις 31-12-[20]20 σε όλους τους συνταξιούχους τα ποσά τα οποία αντιστοιχούν σε περικοπές και μειώσεις κύριων συντάξεων που επιβλήθηκαν κατ' εφαρμογή της υποπαρ. Β.3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 και αφορούν το χρονικό διάστημα από 11-6-2015 έως και 12-5-2016 (...)».

84. Σε σχέση με την ως άνω άμυνα του εναγομένου, οι δεύτερη και τρίτη ενάγουσες επιχειρηματολόγησαν, στα από 13.1.2021 και από 21.1.2021 υπομνήματά τους, υπέρ του ότι οι αξιώσεις τους, ερειδόμενες στη θέση σε ισχύ αντισυνταγματικών διατάξεων και στην εφαρμογή τους από τη

συνταξιοδοτική Διοίκηση, στηρίζονται στο άρθρο 105 ΕισΝΑΚ και υπόκεινται στην πενταετή παραγραφή της παραγράφου 1 του άρθρου 140 του ν. 4270/2014. Ούτε στα εν λόγω υπομνήματά τους, ωστόσο, ούτε στο δικόγραφο της αγωγής τους, επικαλέσθηκαν έτερη, προηγούμενη της επιδόσεως της αγωγής, διακοπτική της παραγραφής ενέργεια των ιδίων, και εκ των εναγόντων μόνον ο Αθανάσιος Πετράκος - τον οποίον, όμως, για τους λόγους που προεκτέθηκαν (σκέψη 81 της παρούσας), το προκείμενο ερώτημα δεν αφορά - επικαλέσθηκε την υποβολή της 1578115/24.12.2018 σχετικής αίτησής του στον ΕΦΚΑ. Δεχθέν δε το Τμήμα την ανωτέρω συλλογιστική των εναγουσών, προέβη στον χαρακτηρισμό της αγωγής ως αποζημιωτικής, διευκρινίζοντας (σκέψεις 5 επομ. της παραπεμπτικής αποφάσεως) ότι οι αξιώσεις τους απορρέουν από την αντίθετη προς το Σύνταγμα, όπως υποστηρίζεται με την αγωγή και έχει κριθεί με τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, νομοθέτηση από μέρους της Πολιτείας της περικοπής της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 και από την εν συνεχεία άμεση εφαρμογή των αντισυνταγματικών αυτών διατάξεων, έως τις 31.12.2016, από τα συνταξιοδοτικά όργανα του Δημοσίου και, από 1.1.2017 και εφεξής, από εκείνα του καταστάματος αρμοδίου για την καταβολή των συντάξεων του Δημοσίου ΕΦΚΑ (βλ. την 124456/0092/13.12.2016 κοινή απόφαση των Υπουργών Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Οικονομικών, Β' 4074), ήτοι από αδικοπραξία, κατά την έννοια του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ που καθιστά το Δημόσιο και τον ΕΦΚΑ εις ολόκληρον συνυπόχρεους, σύμφωνα και με το άρθρο 926 ΑΚ, σε αποκατάσταση της επελθούσας στις ενάγουσες περιουσιακής ζημίας. Συναφώς, το Τμήμα υπενθύμισε ότι, κατά την πλέον πρόσφατη νομολογία του, που ενδεικτικώς παρέθεσε, μνημονεύοντας τις 930, 1220 και 1607 - 1608/2019 και 2401 και 2424 - 2425/2020 αποφάσεις του, αξιώσεις, με αίτημα, όπως οι επίδικες, την αποκατάσταση ζημίας από τη θέσπιση συνταξιοδοτικών διατάξεων που αντίκεινται σε υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες και έτυχαν άμεσης εφαρμογής από τη συνταξιοδοτική Διοίκηση, θεμελιώνονται στο άρθρο 105 ΕισΝΑΚ και υπόκεινται στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 140 παρ. 1 του ν. 4270/2014 (σκέψη 210 της παραπεμπτικής αποφάσεως), καθώς και ότι στην αυτή κρίση, για την αποζημιωτική βάση παρόμοιων αξιώσεων, έχουν αχθεί τόσο το ΙΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου (με την 278/2019 απόφασή του), όσο και το Συμβούλιο της Επικρατείας (με τις ΣτΕ 2705/2014, Ολ. 4741/2014, 2288 - 2289/2015, 479 - 481/2018 και 1823/2020 αποφάσεις του) και το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος (με τις 5, 7 και 26/2006, 73 και 119/2012 και 164/2015 αποφάσεις του). Αν και ανέφερε ότι προς την αντίθετη κατεύθυνση έχει, σε ορισμένες περιπτώσεις, κινηθεί η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου (σκέψη 212 της παραπεμπτικής αποφάσεως), εν τούτοις, το Τμήμα

προέκρινε την εκδοχή της πενταετούς, όπως ζητούσαν οι ενάγουσες, παραγραφής των αξιώσεων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012. Επιφυλάχθηκε, όμως, να αποφανθεί οριστικώς επί του ζητήματος της διάρκειας της παραγραφής μετά την επίλυση των υποβληθέντων από αυτό ερωτημάτων (σκέψη 216 της παραπεμπτικής αποφάσεως), τα οποία έτσι το Τμήμα περιόρισε στην επιρροή που, υποτιθεμένου ότι οι αξιώσεις των εναγόντων δεν έχουν υποπέσει σε παραγραφή, ασκούν οι διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 στην εκδίκαση της ένδικης αγωγής.

85. Η Ολομέλεια παρατηρεί ότι, ύστερα από τις λύσεις που έδωσε με τις αποφάσεις της 504, 1389 και 1477/2021, καθώς και με τις σκέψεις της παρούσας αποφάσεως που προηγήθηκαν, οι αξιώσεις από το μέρος των συντάξεων που δεν είχε καταβληθεί στους συνταξιούχους του Δημοσίου, κατ' εφαρμογή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, μόνον έως την έναρξη της ισχύος του ν. 4387/2016, ήτοι μέχρι τις 12.5.2016, μπορεί να εξικνούνται. Η Ολομέλεια παρατηρεί, επίσης, ότι το Τμήμα που εξέδωσε την παραπεμπτική απόφαση, χωρίς να παραπέμψει στην Ολομέλεια το ζήτημα της πενταετούς ή της διετούς διάρκειας της παραγραφής των ως άνω αξιώσεων, αφιερώνει εντούτοις τις σκέψεις 208 - 214 αυτής, προκειμένου να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους οι επίδικες αξιώσεις υπόκεινται σε πενταετή και όχι διετή παραγραφή. Επ' αυτού, το Τμήμα αναφέρει μεν ότι η Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου έχει κρίνει προς την «αντίθετη κατεύθυνση», ήτοι της διετούς παραγραφής, παραθέτοντας, μάλιστα, και τις σχετικές αποφάσεις, εκ των οποίων την πλέον πρόσφατη 1388/2018 απόφαση της Ολομέλειας, θεωρεί, ωστόσο, ότι, με βάση τα γενόμενα δεκτά από το Συμβούλιο της Επικρατείας και το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, πρέπει, για την ειδική περίπτωση όπου οι επίδικες συνταξιοδοτικές αξιώσεις γεννώνται από εφαρμογή αντισυνταγματικής ρυθμίσεως, να ισχύσει η πενταετής και όχι η διετής παραγραφή. Συμπληρώνει δε τη σχετική του επιχειρηματολογία, αναφέροντας ότι, εφόσον το ίδιο έχει εφαρμόσει την πενταετή και όχι τη διετή παραγραφή στις όμοιες με την επίδικη περιπτώσεις που δικάστηκαν ήδη από αυτό, η τυχόν επάνοδος στη διετή παραγραφή θα στοιχειοθετούσε παραβίαση της αρχής της ασφάλειας του δικαίου.

86. Η Ολομέλεια διαπιστώνει ότι, αν εφαρμοστεί επί των επίδικων αξιώσεων η διετής παραγραφή, οι αξιώσεις αυτές που ανάγονται μέχρι του έτους 2016 θα έχουν, με την επιφύλαξη της συνδρομής διακοπτικού γεγονότος, παραγραφεί, δοθέντος ότι, όπως αναφέρθηκε ήδη, η αγωγή από την οποία εγέρθηκαν τα ζητήματα του προδικαστικού ερωτήματος ασκήθηκε το έτος 2020. Εξ άλλου, αν και είναι θεμιτή η προσπάθεια του

Τμήματος να ευθυγραμμίσει τη νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, κατά συνεκτικό για την έννομη τάξη τρόπο, με τη νομολογία άλλων ανώτατων δικαιοδοτικών οργάνων, η Ολομέλεια δεν μπορεί να αγνοήσει ότι, όπως με διαφάνεια αναπτύσσεται στην παραπεμπτική απόφαση, επέρχεται, με τις ανωτέρω αναφερθείσες σκέψεις 208 - 214 αυτής, απόκλιση από τα μέχρι και του έτους 2018 γενόμενα δεκτά από την Ολομέλεια του Δικαστηρίου τούτου, σχετικά με τη διάρκεια της παραγραφής σε όμοιες περιπτώσεις.

87. Με βάση τα ανωτέρω, η Ολομέλεια κρίνει ότι - όπως, άλλωστε, αποτυπώνεται και στην ακολουθία με την οποία οι αμυντικοί ισχυρισμοί του εναγόμενου Ελληνικού Δημοσίου ερευνήθηκαν από το Τμήμα, ύστερα από την αντίκρουσή τους από τις ενάγουσες - το ζήτημα της πενταετούς ή διετούς παραγραφής των επίδικων αξιώσεων τελεί σε άμεση συνάρτηση με τη λυσιτέλεια των ζητημάτων που έχουν παραπεμφθεί ενώπιόν της, αφού, αν ισχύει η διετής παραγραφή, μη διακοπείσα, οι κρινόμενες αξιώσεις δεν είναι πλέον δικαστικώς επιδιώξιμες και, ως εκ τούτου, η Ολομέλεια, αποφαινομένη επί των ζητημάτων που της παραπέμφθηκαν, θα επιλύσει υποθετικής φύσεως ζητήματα, άλλως ζητήματα διάφορα των όντως παραπεμφθέντων. Περαιτέρω, αν η Ολομέλεια, παρά την εκτενή αναφορά του Τμήματος στους λόγους που δικαιολογούν την εφαρμογή επί των επίδικων αξιώσεων πενταετούς παραγραφής αντί διετούς, δεν εξετάζε τη λυσιτέλεια του ζητήματος, παρά την αντίθετη νομολογία αυτής και τις συνθήκες του πραγματικού της υποθέσεως, θα αποδεχόταν σιωπηρώς μεν, πλην σαφώς, το σκεπτικό του Τμήματος, καθόσον η ως προς την ασφάλεια του δικαίου εντύπωση που αντικειμενικώς θα γινόταν αντιληπτή από τη στάση αυτή της Ολομέλειας θα ήταν ότι αποδέχεται την πενταετή παραγραφή για τους λόγους που αναπτύσσονται στις οικείες σκέψεις της παραπεμπτικής αποφάσεως. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η Ολομέλεια θεωρεί ότι η ασφάλεια του δικαίου εξυπηρετείται πρωτίστως όταν τα Τμήματα του Δικαστηρίου ακολουθούν τα νομολογούμενα από την Ολομέλεια αυτού, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι μεταβολές της νομολογίας δεν δύνανται να σηματοδοτηθούν σε εξαιρετικές περιπτώσεις με πρωτοβουλία των Τμημάτων.

88. Δοθέντος ότι το παραδεκτό των ερωτημάτων που τίθεται στην παρούσα διαδικασία εξετάζεται αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο (σκέψη 80 της παρούσας), δεν τίθεται ζήτημα σεβασμού του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη των διαδίκων, καθόσον αυτοί τόσο από τη φύση του ζητήματος αναγόμενου στο παραδεκτό του ερωτήματος, όσο και από την εκτενή επί της διάρκειας της παραγραφής ανάπτυξη στην παραπεμπτική απόφαση μπορούσαν να προβλέψουν ότι το ζήτημα της παραγραφής ήταν εξ αυτών που η Ολομέλεια ηδύνατο να εξετάσει. Πολύ περισσότερο όταν εν προκειμένω, σε σχέση με το σκέλος του ερωτήματος που αναφέρεται στη

συμβατότητα της επερχόμενης διά του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 αποσβέσεως εν συνόλω των αξιώσεων από τον ν. 4093/2012, αμφοτέρωι οι διάδικοι επανέρχονται, και στην ενώπιον της Ολομέλειας διαδικασία, στο ζήτημα της παραγραφής, με το Δημόσιο να διατείνεται ότι, ως εκ της χρονικής αποστάσεως του ν. 4734/2020 από τον ν. 4093/2012, οι αποσβενόμενες αξιώσεις έχουν, ως επί το πλείστον, υποπέσει σε παραγραφή (βλ. το από 30.9.2021 υπόμνημα του εναγομένου) και τις ενάγουσες να αντιτείνουν ότι συνταγματικώς ανεκτή απόσβεση δεν μπορεί να νοηθεί, στο μέτρο που οι αξιώσεις, μη εισέτι παραγραφείσες, παραμένουν ενεργές (βλ. το από 28.9.2021 κοινό υπόμνημα των εναγόντων). Είναι, μάλιστα, σε σχέση με το σκέλος αυτό του ερωτήματος που η Ολομέλεια εκ σεβασμού προς το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν χωρεί, αντιθέτως από ό,τι καλείται να πράξει από το παραπέμπον Τμήμα, σε εξέταση ζητημάτων που δεν μπορεί να στηριχθούν στο πραγματικό των κρινόμενων υποθέσεων και τα οποία, επομένως, δεν συνδέονται με την ενώπιον του Τμήματος εκκρεμή μεταξύ των διαδίκων δίκη (βλ. αναλυτικώς στη σκέψη 120 της παρούσας). Τέλος, δεν ανήκει στις εξουσίες του παραπέμποντος Τμήματος να παραπέμψει στην Ολομέλεια ερώτημα αποκλείοντας από την Ολομέλεια την αρμοδιότητα έρευνας του παραδεκτού του ερωτήματος.

89. Ύστερα από όσα εκτέθηκαν στις προηγούμενες σκέψεις, η Ολομέλεια κρίνει ότι πρέπει να επανεξετάσει αν θα εμμένει στα όσα έχουν ήδη νομολογηθεί από αυτήν επί του ζητήματος της διάρκειας της παραγραφής αξιώσεων ως οι επίδικες ή αν θα υιοθετήσει την κρίση του Τμήματος επί του ζητήματος αυτού.

90. Μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Μαρία Βλαχάκη και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και οι Σύμβουλοι Γεώργιος Βοΐλης, Ελένη Λυκεσά, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βασιλική Σοφιανού, Δημήτριος Τσακανίκας, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη και Βασιλική Πέππα, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **90.1.** Η εκτιθέμενη στις σκέψεις 80 έως 89 της παρούσας θέση της πλειοψηφίας ότι επιβάλλεται, εν όψει της λυσιτέλειας της τρίτης ενότητας των προδικαστικών ερωτημάτων στο πλαίσιο του ν. 4734/2020, η προκριματική έρευνα της φύσεως της αγωγής ως αποζημιωτικής ή ευθείας και η ερμηνεία του άρθρου 140 παρ. 1 και 5 του ν. 4270/2014 περί παραγραφής των αξιώσεων, ήτοι η επίλυση ζητημάτων μη υποβληθέντων από το Τμήμα που έχει την κατά το Σύνταγμα και τον νόμο κυριαρχική δικαιοδοτική εξουσία επιλύσεως της διαφοράς, έρχεται σε ευθεία αντίθεση κατ' αρχάς με τις διατάξεις του άρθρου 162 του ν. 4700/2020, περαιτέρω δε, με τις διατάξεις του άρθρου 8 του Συντάγματος [«Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του τον δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος», από την οποία απορρέει το ατομικό δικαίωμα και η

θεσμική εγγύηση του νόμιμου δικαστή που διαπνέει, μεταξύ άλλων, και την κατανομή της καθ' ύλην αρμοδιότητας στα δικαστήρια, βλ. ΕλΣυν Ολ. 335/2021, 1620/2008, Π Τμ. 930/2019, ΑΠ Ολ. 1/1996, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 2152, 2153/1993, ΣτΕ 155, 156/2015, 1725/1997, ΕΔΔΑ της 4.5.2000, Buskarini κατά Αγίου Μαρίνου], καθώς και με εκείνες των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ [αρχή της δίκαιης δίκης ως ατομικό δικαίωμα (δικαίωμα πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας) και ως δικαιοκρατική οργανωτική αρχή της έννομης τάξεως, υπό την ειδικότερη έκφανση των αρχών της αντιμωλίας και της ισότητας των όπλων των διαδίκων, βλ. ΕλΣυν Ολ. 335/2021, 452/2008, αποφ. ΕΔΔΑ της 18.2.1997, Niderost – Huber κατά Ελβετίας, παρ. 29-30, της 23.6.1993, Ruiz – Mateos κατά Ισπανίας, παρ. 63, της 28.8.1991, Brandstetter κατά Αυστρίας, παρ. 66]. **90.2.** Ειδικότερα, από τις εκτιθέμενες στη σκέψη 9 της παρούσας διατάξεις του άρθρου 162 του ν. 4700/2020 επί των όρων και των διαδικαστικών προϋποθέσεων υποβολής προδικαστικού ερωτήματος, αλλά και όσα έγιναν ομοφώνως δεκτά στην ίδια σκέψη, συνάγεται ότι με τις ρυθμίσεις αυτές: α) θεσπίζεται ευχέρεια και όχι υποχρέωση του Τμήματος να αποσπάσει, στην έκταση που αυτό θα κρίνει, και να παραπέμψει στην Ολομέλεια συγκεκριμένα νομικά ή/και πραγματικά ζητήματα της επίδικης διαφοράς, που κατά την αιτιολογημένη κρίση του, εγείρουν ζητήματα γενικότερου ενδιαφέροντος και με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων ή αντιθέσεως σε διατάξεις υπέρτερης τυπικής ισχύος, χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας, β) μεταβάλλονται ειδικά για τη συγκεκριμένη υπόθεση και αυστηρά και μόνον ως προς τα παραπεμπόμενα ζητήματα οι πάγιοι κανόνες της αρμοδιότητας του οικείου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, με την κατ' εξαίρεση απόσχισή τους από την τακτική δίκη και την πρόκληση απευθείας κρίσεως από την Ολομέλεια, χωρίς τη μεσολάβηση οριστικής κρίσεως του Τμήματος επ' αυτού (σε αντίθεση με τη, σε εκτέλεση του άρθρου 100 παρ. 5 του Συντάγματος, διαδικασία του άρθρου 161 του ν. 4700/2020 περί υποχρεωτικής παραπομπής στην Ολομέλεια σε περίπτωση οριστικής κρίσεως του Τμήματος για την αντισυνταγματικότητα διατάξεως τυπικού νόμου), χάριν της ταχείας και αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης, της ασφάλειας δικαίου και της αποτροπής εκτεταμένης δικογονίας (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1277, 1269/2018, πρβλ. ΣτΕ Ολ. 759/2018, 734/2016, 601/2012 και ΣτΕ Διοικ. Ολ. 4/2010) και γ) σε αντίθεση με την κατ' άρθρο 163 του ν. 4700/2020 διαδικασία της πρότυπης δίκης, στο πλαίσιο της οποίας η Ολομέλεια αποφαινεται επί του εισαγωγικού της δίκης ενδίκου βοηθήματος ή μέσου και, ως εκ τούτου, επιλύει το σύνολο της διαφοράς (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1277/2018), αλλά και σε σχέση με την κατ' άρθρα 165 και επόμενα του ν. 4700/2020 αναιρετική διαδικασία, στο πλαίσιο της οποίας η Ολομέλεια ελέγχει τα νομικά σφάλματα των αποφάσεων του Τμήματος (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1270/2018,

1026/2017), στην περίπτωση της παραπομπής προδικαστικού ερωτήματος, η Ολομέλεια δεν διαθέτει, εξ αφορμής ή με το πρόσχημα αυτού, καμία εξουσία οίκοθεν εισπηδήσεως σε νομικά ή πραγματικά ζητήματα που δεν έχουν παραπεμφθεί ενώπιόν της, αλλά ούτε και τη δυνατότητα a priori αναιρέσεως τυχόν νομικών σφαλμάτων που εντοπίζονται σε διατυπωθείσες από το Τμήμα νομικές κρίσεις επί της διαφοράς, στον βαθμό που για τα ζητήματα αυτά το τελευταίο έχει, κατά την άσκηση της σχετικής του ευχέρειας, διακρατήσει την εξουσία κυριαρχικής δικαιοδοτικής κρίσεως και δεν τα έχει παραπέμψει στην Ολομέλεια. **90.3.** Και τούτο, διότι, εν όψει του ότι δεν επιβάλλεται εκ του νόμου προηγούμενη ακρόαση των διαδίκων ως προς την ενεργοποίηση εκ μέρους του Τμήματος της διαδικασίας του άρθρου 162 παρ. 1 του ν. 4700/2020, σε συνδυασμό με τη δεσμευτικότητα της κρίσεως της Ολομέλειας επί του τιθέμενου νομικού ζητήματος για τους διαδίκους, σύμφωνα με το άρθρο 162 παρ. 2 του ν. 4700/2020 [πρβλ. συγκριτικά την πρόβλεψη τέτοιας υποχρεώσεως, επί ποινή απόλυτης ακυρότητας του ερωτήματος στο άρθρο 1013-1 του Γαλλικού Code de Procedure Civil, στο πλαίσιο του μηχανισμού των avis contentieux ενώπιον της Cour de Cassation σε αντίθεση με τα ισχύοντα στις αντίστοιχες μη δεσμευτικές γνώμες του Conseil d' Etat (άρθρο R113-1 CJA), αντίθετη εκδοχή οδηγεί α) σε περιγραφή του κατ' άρθρο 8 του Συντάγματος δικαιώματος στον νόμιμο δικαστή και σε αλλοίωση των κανόνων καθ' ύλης αρμοδιότητας των εντός του Ελεγκτικού Συνεδρίου δικαστικών σχηματισμών, στον βαθμό που η Ολομέλεια υποκαθιστά ανεπίτρεπτα το αρμόδιο Τμήμα στη σχετική του κρίση [βλ. άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ' και παρ. 2 εδ. α του Συντάγματος για τη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των συνταξιοδοτικών διαφορών και τη σχετική επιφύλαξη υπέρ του νόμου ως προς τη διαρρύθμιση, μεταξύ άλλων, και της εν λόγω αρμοδιότητας, καθώς και άρθρα 3 παρ. 1 εδ. α και παρ. 3 του ν. 4700/2020 «1. Η δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου ασκείται από την Ολομέλεια και τα Τμήματά του (...) 3. Τα Τμήματα έχουν το τεκμήριο της αρμοδιότητας για την εκδίκαση κάθε αίτησης δικαστικής προστασίας που εισάγεται στο Ελεγκτικό Συνέδριο. (...)», άρθρο 339 του ν. 4700/2020, όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο εν προκειμένω χρόνο, «Το άρθρο 8 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο αντικαθίσταται ως εξής: (...) 1. Ο αριθμός των Τμημάτων με δικαστικές αρμοδιότητες ορίζεται σε επτά (7). Η κατανομή σε αυτά των υποθέσεων δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου γίνεται ως εξής: (...) (δ) Τέταρτο Τμήμα: Αγωγές σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις πολιτικών υπαλλήλων και λειτουργών. (...)» και πρβλ. ΣτΕ Ολ. 1841/2013] και β) σε παραβίαση της κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αρχής της δίκαιης δίκης, υπό τις ειδικότερες εκφάνσεις των αρχών της αντιμωλίας και της ισότητας των όπλων, που επιβάλλουν τη σαφή, διαφανή και προσβάσιμη οριοθέτηση των προς επίλυση ζητημάτων, ώστε οι διάδικοι να είναι σε θέση να

προετοιμάσουν την άμυνά τους υπό όρους ισότητας και να εκθέσουν προσηκόντως και λυσιτελώς τους ισχυρισμούς τους στη δίκη ενώπιον της Ολομέλειας (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 13.10.2005, Clinique des Acacias και λοιποί κατά Γαλλίας, της 5.9.2013, Čeppek κατά Τσεχίας, της 3.5.2016, Alexe κατά Ρουμανίας και της 17.5.2016, Liga Portuguesa de Futebol Profissional κατά Πορτογαλίας, απόφ. ΔΕΕ της 24.6.2015, C-263/13, Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 57). **90.4.** Περαιτέρω, από τη γενική οικονομία του άρθρου 162 του ν. 4700/2020 και τον σκοπό που επιτελεί συνάγεται ότι το ζήτημα που τίθεται με το προδικαστικό ερώτημα πρέπει να ανακύπτει πράγματι στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διαφοράς, πρέπει, δηλαδή, να είναι κρίσιμο και λυσιτελές για την επίλυσή της, τούτο δε να τεκμηριώνεται επαρκώς στην απόφαση που διατυπώνει το ερώτημα, άλλως η Ολομέλεια δεν το απαντά (βλ. ΣτΕ Ολ. 761/2914, 1841/2013). Ως λυσιτελές νοείται, δηλαδή, το ερώτημα όταν η επίλυση του τιθέμενου με αυτό νομικού ή/και πραγματικού ζητήματος ασκεί ουσιώδη επιρροή στην αποδοχή ή την απόρριψη της αιτήσεως δικαστικής προστασίας και είναι αναγκαίο προς τούτο να επιλυθεί. Δεν πληρούται, άλλωστε, αυτή η προϋπόθεση όταν είναι πρόδηλο ότι η ζητούμενη ερμηνεία του κανόνα δικαίου δεν έχει καμία σχέση με την πραγματική κατάσταση ή το αντικείμενο της κύριας δίκης ή όταν το πρόβλημα είναι καθαρά υποθετικό (πρβλ. συναφώς επί προδικαστικών ερωτημάτων, υποβαλλομένων κατά τις διατάξεις του άρθρου 267 της ΣΛΕΕ, αποφ. της 8.7.2021, C-295/20, «Sanresa» UAB κατά Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos, παρ. 67 έως 70, της 11.5.2017, Archus και Gama, C-131/16, σκέψεις 41 έως 43). Συνεπώς, η εξέταση της λυσιτελείας του ερωτήματος αποτελεί διαδικαστικό όρο της απαντήσεως του προδικαστικού ερωτήματος και όχι δικονομικό όχημα επιλύσεως παρεμπιπτόντων ή κύριων νομικών ή/και πραγματικών ζητημάτων που δεν έχουν τεθεί από το δικαστήριο της παραπομπής, κατά παρέκκλιση των ως άνω υπέρτερης τυπικής ισχύος διατάξεων και αρχών. Σε κάθε δε περίπτωση, η Ολομέλεια δύναται να αναδιατυπώνει ή να μεταβάλει τη σειρά των ερωτημάτων, ώστε να δώσει χρήσιμη απάντηση στο Τμήμα (πρβλ. αποφ. ΔΕΕ της 4.10.2018, Komisija za zaštitu na potrobitelite Evelina Kamenova, σκέψη 21, της 19.10.2017, Otero Ramos, C-531/15, σκέψη 39), χωρίς όμως να υπερβαίνει τα τιθέμενα στις σκέψεις 90.2 και 90.3 όρια, υποκαθιστώντας το τελευταίο στην κρίση επί ζητημάτων που δεν έχουν τεθεί ενώπιόν της. **90.5.** Εν προκειμένω, όπως σαφώς προκύπτει από τη διατύπωση των προδικαστικών ερωτημάτων στις επιμέρους σκέψεις και στο διατακτικό της 957/2021 παραπεμπτικής αποφάσεως του Τέταρτου Τμήματος (βλ. αναλυτικά το εισαγωγικό τμήμα της παρούσας αποφάσεως), το τελευταίο δεν υπέβαλε ερώτημα ούτε σχετικά με τη φύση της αγωγής ως ευθείας ή αποζημιωτικής, αλλά ούτε και σε σχέση με τον χρονικό ορίζοντα της παραγραφής των αξιώσεων των εναγόντων. Αντιθέτως, τόσο στο πλαίσιο της αναλύσεως της παθητικής

νομιμοποίησεως του Ελληνικού Δημοσίου ως αποκλειστικού εναγομένου, επί του οποίου έχει εξενεχθεί οριστική κρίση του Τμήματος (βλ. σκέψεις 5 έως 11 της παραπεμπτικής αποφάσεως), όσο και στο πλαίσιο της εξετάσεως του συνόλου της διαφοράς που έχει αχθεί ενώπιόν του, που αφορά και σε αξιώσεις οι οποίες δεν καλύπτονται από το αποσβεστικό αποτέλεσμα των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 και ως προς τις οποίες έχουν υποβληθεί αποκλειστικά οι δύο πρώτες δέσμες προδικαστικών ερωτημάτων (σκέψεις 208 έως 216 της ίδιας αποφάσεως), άσκησε τη σχετική αρμοδιότητά του επαναλαμβάνοντας την πάγια νομολογία του για τον αποζημιωτικό χαρακτήρα της αγωγής και την εντεύθεν πενταετή παραγραφή των επίδικων αξιώσεων. Επιφυλάχθηκε δε να διατυπώσει συνολική οριστική κρίση επί του ζητήματος μετά την επίλυση των αποσχισθέντων σημείων της διαφοράς από την Ολομέλεια, προχωρώντας στο στάδιο της υπαγωγής των πραγματικών περιστατικών στους προσήκοντες κανόνες δικαίου. Δοθέντος δε, ότι τα τιθέμενα ζητήματα πράγματι ανακύπτουν στο πλαίσιο της ενώπιον του Τμήματος διαφοράς, καθόσον μέρος των επίδικων αξιώσεων καλύπτεται από τις ρυθμίσεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, οι συνέπειες των σχετικών διατάξεων σε εκκρεμή υπόθεση δεν αποτελεί ζήτημα υποθετικό ούτε εγείρεται θέμα αλυσιτέλειας του ερωτήματος. Και τούτο, επιπροσθέτως, διότι η Ολομέλεια, σύμφωνα και με τα γενόμενα δεκτά στη σκέψη 10 της παρούσας, οφείλει να παρέχει χρήσιμη απάντηση στο Τμήμα επί του γενικότερου ενδιαφέροντος και με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων ζητήματος που αυτό κρίνει ότι πρέπει να θέσει, ώστε να δύναται να επιλύσει συναφείς, κατ' αντικείμενο, υποθέσεις, ανεξαρτήτως των επιμέρους λοιπών ζητημάτων που τίθενται σε κάθε υπόθεση, όπως εκείνο της παραγραφής. **90.6.** Κατόπιν αυτών, οι διατυπωθείσες στις σκέψεις 87 και 89 της παρούσας κρίσεις συνιστούν υποκατάσταση της Ολομέλειας σε ήδη διατυπωθείσα νομική κρίση του Τμήματος και, επομένως, σε ανεπίτρεπτη αφαίρεση δικαιοδοτικής ύλης κατά παράκαμψη των ανωτέρω υπέρτερης τυπικής ισχύος αρχών, χωρίς την τήρηση των αρχών της αντιμωλίας και της ισότητας των όπλων. Και τούτο, διότι οι διάδικοι και δη οι ενάγοντες, σε βάρος των οποίων εκφέρεται η κρίση της Ολομέλειας, δεν γνώριζαν ότι θα ετίθετο το εν λόγω ζήτημα, εν όψει δε της πάγιας επί του ζητήματος νομολογίας του Τμήματος καλόπιστα δεν προέβησαν σε ειδικούς αμυντικούς ισχυρισμούς σε σχέση με τυχόν διακοπτικούς λόγους της παραγραφής ή ότι στήριζαν τη διεκδίκηση των αξιώσεών τους στην σχετική πάγια νομολογία του Τμήματος. **90.7.** Σε κάθε περίπτωση η κρίση ότι το ζήτημα της φύσεως της αγωγής και το συναπτόμενο με αυτήν ζήτημα της παραγραφής αποτελεί προκριματικής φύσεως ζήτημα και όρο της λυσιτέλειας των σχετικών προδικαστικών ερωτημάτων, έρχεται σε πρόδηλη αντίφαση με την απάντηση της Ολομέλειας επί των σχετικών προδικαστικών ερωτημάτων (βλ. σκέψεις 110, 111 και 114 της παρούσας).

Και τούτο, διότι α) στις σχετικές απαντήσεις ουδεμία ασκεί επιρροή το εν λόγω ζήτημα [βλ. ενδεικτικά τη διατύπωση στη σκέψη 111 «Εφόσον, επομένως, υπό την ανωτέρω, αντίθετη μεν από την υιοθετηθείσα από το ερωτών Τμήμα, επιβαλλόμενη, ωστόσο, και για λόγους ταχύτερης απονομής της δικαιοσύνης και ασφάλειας δικαίου, ερμηνευτική εκδοχή, οι εκκρεμείς, κατά τη δημοσίευση του ν. 4734/2020, ενώπιον του Δικαστηρίου αγωγές, με αντικείμενο αναγόμενες στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016 αξιώσεις των συνταξιούχων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, αποβαίνουν, ακόμη και αν οι αξιώσεις αυτές δεν έχουν υποπέσει σε παραγραφή, άνευ άλλου τινός, απορριπτέες, ως εκ της αποσβέσεώς τους με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020»], β) δεν νοείται ζήτημα παραγραφής των καλυπτόμενων από τον τελευταίο αυτό νόμο αξιώσεων, στον βαθμό που, όπως δέχεται η πλειοψηφία, με τις σχετικές διατάξεις έχει επέλθει απόσβεση των παλιών και αναγνώριση και ανανέωση των σχετικών ενοχών (άρθρο 436 ΑΚ), οπότε εκκινεί νέα παραγραφή, αντιθέτως αλυσιτελής παρίσταται η ίδια η εξέταση του ζητήματος της παραγραφής, γ) εάν η παραγραφή των αξιώσεων αποτελούσε όρο της λυσιτέλειας των ερωτημάτων, η Ολομέλεια όφειλε να μην απαντήσει επ' αυτών (όπως σε αντίθεση με τις παραδοχές της πλειοψηφίας επί του σημείου αυτού έπραξε, σε αρμονία με τον θεσμικό της ρόλο, στο πλαίσιο εξετάσεως προδικαστικού ερωτήματος, βλ. σκέψη 4 της παρούσας), αλλά να απέχει της απαντήσεως (βλ. σκέψη 80 της παρούσας), προκειμένου το Τμήμα να εξετάσει το ζήτημα της παραγραφής ανά ενάγοντα και αναλόγως της κρίσεώς του να παραπέμψει εν συνεχεία το ερώτημα στην Ολομέλεια. **90.8.** Σημειωτέον ότι η Ολομέλεια έχει ήδη αποφανθεί επί προδικαστικών ερωτημάτων που έχουν υποβληθεί από τα οικεία Τμήματα, τα οποία έχουν αναγνωρίσει τον αποζημιωτικό χαρακτήρα αξιώσεων που απορρέουν από την αντίθεση των τιθέμενων κανόνων δικαίου σε υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες, με πρώτη την 504/2021 απόφασή της, κατόπιν της 278/2019 παραπεμπτικής αποφάσεως του ΙΙΙ Τμήματος, και εν συνεχεία τη 1477/2021 απόφασή της, κατόπιν της 930/2019 αποφάσεως του ΙΙ Τμήματος, με αντικείμενο τη συνταγματικότητα ή μη της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων, χωρίς να αμφισβητήσει την ορθότητα των σχετικών κρίσεων των Τμημάτων επί της φύσεως της αγωγής. **90.9.** Τέλος, εν όψει των εκτεθεισών στις σκέψεις 89.1. και 89.4. διατάξεων και αρχών, η όποια κρίση της Ολομέλειας επί των εν λόγω μη τεθέντων ενώπιόν της με την προσήκουσα προδικασία ζητημάτων, αποτελεί obiter dictum, κατ' ουσίαν υπόμνηση, η οποία δεν δεσμεύει το Τμήμα, κατ' άρθρο 162 παρ. 2 του ν. 4700/2020, αλλά το τελευταίο οφείλει να τη συνεκτιμήσει κατά τη διάγνωση της διαφοράς, καλώντας τους διαδίκους να προβάλουν ενώπιόν του τους σχετικούς ισχυρισμούς (πρβλ. συγκριτικά Conseil d' Etat avis 1.3.1996 Assoc.Soisly Etoiles Environnement για τις obiter dicta μη δεσμευτικές γνώμες).

(ii) *Επί του ζητήματος αν για τις απαιτήσεις στις οποίες αναφέρονται τα προδικαστικά ερωτήματα εφαρμόζεται πενταετής ή διετής παραγραφή.*

91. Επιβάλλεται η επισήμανση ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο, δικάζον στην Ολομέλεια αυτού, ενεργεί ως ανώτατο δικαιοδοτικό όργανο που δικαιούται, υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του Συντάγματος περί Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου, να ερμηνεύει και εφαρμόζει τον νόμο κατά τον τρόπο που και τα άλλα ανώτατα δικαιοδοτικά όργανα του Κράτους δικαιούνται εντός των ορίων της δικαιοδοσίας τους. Εκ τούτου παρέπεται ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν υποχρεούται να προσαρμόζει τη νομολογία του στη νομολογία των άλλων ανώτατων δικαιοδοτικών οργάνων για μόνον τον λόγο ότι αυτά υιοθέτησαν διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση από την ήδη αναπτυχθείσα από το Ελεγκτικό Συνέδριο.

92. Στο άρθρο 105 του ΕισΝΑΚ ορίζονται τα εξής: «Για παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του δημοσίου κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, το δημόσιο ενέχεται σε αποζημίωση, εκτός αν η πράξη ή η παράλειψη έγινε κατά παράβαση διάταξης που υπάρχει χάριν του γενικού συμφέροντος (...)». Εξ άλλου, στην παράγραφο 1 του άρθρου 140, με τίτλο «Παραγραφή απαιτήσεων κατά του Δημοσίου», του ν. 4270/2014 «Αρχές δημοσιονομικής διαχείρισης και εποπτείας (...)» (Α' 143) ορίζονται τα ακόλουθα: «Οποιαδήποτε απαίτηση κατά του Δημοσίου, πλην εκείνων για τις οποίες εφαρμόζονται οι διατάξεις του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας (...), παραγράφεται μετά παρέλευση πενταετίας, εφόσον από άλλη γενική ή ειδική διάταξη δεν ορίζεται βραχύτερος χρόνος παραγραφής αυτής».

93. Στις παραγράφους 3 και 5 του προαναφερθέντος άρθρου 140 του ν. 4270/2014 θεσπίζονται εξαιρέσεις από τον κανόνα της πενταετούς παραγραφής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου.

94. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 3 του ως άνω άρθρου 140, «η απαίτηση οποιουδήποτε των με σχέση δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υπαλλήλων του Δημοσίου, πολιτικών ή στρατιωτικών, κατ' αυτού, που αφορά σε αποδοχές ή άλλες κάθε φύσεως απολαβές αυτών ή αποζημιώσεις, έστω και αν βασίζεται σε παρανομία των οργάνων του Δημοσίου ή στις περί αδικαιολογήτου πλουτισμού διατάξεις, παραγράφεται μετά την παρέλευση διετίας από τη γένεσή της». Με τη διάταξη αυτή θεσπίζεται διετής παραγραφή για απαιτήσεις κατά του Δημοσίου εξ ενεργού υπηρεσιακής σχέσεως των υπαλλήλων του Δημοσίου από πάσης φύσεως αποδοχές, απολαβές ή αποζημιώσεις, έστω και αν αυτές βασίζονται σε παρανομία των οργάνων του Δημοσίου (σκέψη 92).

95. Περαιτέρω, στην παράγραφο 5 του προαναφερθέντος άρθρου 140 του ν. 4270/2014 ορίζονται τα εξής: «Ο χρόνος παραγραφής των απαιτήσεων των συνταξιούχων εν γένει και βοηθηματούχων του Δημοσίου, καθώς και των κληρονόμων αυτών από καθυστερούμενες συντάξεις, επιδόματα και βοηθήματα είναι δύο (2) ετών, έστω και αν έχουν ενταλθεί εσφαλμένα. Οι εντελλόμενες δεδουλευμένες συντάξεις, βοηθήματα ή επιδόματα κατά την εκτέλεση πράξεων ή αποφάσεων κανονισμού συντάξεως ή βοηθήματος παραγράφονται σε δύο (2) χρόνια που αρχίζουν μετά την παρέλευση τριμήνου από τη χρονολογία εκδόσεως της σχετικής πράξης ή απόφασης».

96. Το Δικαστήριο παρατηρεί ως προς την προπαρατεθείσα διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 140 τα εξής: Πρώτον, ότι η διάταξη αυτή, που αναφέρεται σε απαιτήσεις συνταξιούχων και βοηθηματούχων, εισάγει μεν διετή παραγραφή όχι, όμως, τόσο εκτεταμένως όπως η διάταξη της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου, η οποία θεσπίζει τη διετή παραγραφή ακόμη και στην περίπτωση όπου οι σχετικές απαιτήσεις στηρίζονται σε παρανομία των οργάνων του Δημοσίου. Και, δεύτερον, ότι η ίδια διάταξη περιορίζει το πεδίο εφαρμογής της αναφερόμενη, στη μεν πρώτη περίοδο αυτής, σε απαιτήσεις «από καθυστερούμενες συντάξεις (...) έστω και αν έχουν ενταλθεί εσφαλμένα», στη δε δεύτερη περίοδο αυτής, σε «εντελλόμενες δεδουλευμένες συντάξεις (...) κατά την εκτέλεση πράξεων ή αποφάσεων κανονισμού συντάξεως (...)». Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές, το Δικαστήριο συνάγει ότι όποια απαίτηση δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως αναφερόμενη σε «καθυστερούμενη σύνταξη, έστω και αν έχει ενταλθεί εσφαλμένα» ή σε «εντελλόμενη δεδουλευμένη σύνταξη κατά την εκτέλεση πράξεων ή αποφάσεων κανονισμού συντάξεων», δεν υπάγεται στη διετή αλλά στη γενική πενταετή παραγραφή.

97. Το Δικαστήριο παρατηρεί, περαιτέρω, ότι και οι δύο ως άνω περιπτώσεις εξαιρέσεων από την πενταετή παραγραφή αφορούν σε καθυστερούμενες ή δεδουλευμένες συντάξεις, ήτοι σε υφιστάμενες συνταξιοδοτικές παροχές, επιπροσθέτως δε, συνδέονται με τη φάση εντολής πληρωμής αυτών, ήτοι με φάση που έπεται της αναγνωρίσεως των προϋποθέσεων θεμελιώσεως του συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Επομένως, ο κανονισμός συντάξεως, ως συστατική του δικαιώματος σε σύνταξη διοικητική πράξη, μη συνδεδεμένος με καθυστερούμενη ή δεδουλευμένη σύνταξη κατά τη φάση της εντολής πληρωμής της, δεν υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της διατάξεως της παραγράφου 5, και, κατ' ακολουθίαν, η αξίωση από παράνομη πράξη ή παράλειψη της συνταξιοδοτικής Διοικήσεως περί τον κανονισμό συντάξεως - ή, το αυτό, την τροποποίηση της πράξεως

κανονισμού - υπόκειται στη γενική πενταετή παραγραφή (βλ. ΕλΣυν Ολ. 3297/2013, 296 και 1521/2017 κ.ά.).

98. Το Δικαστήριο κρίνει ότι η υπαγωγή σε πενταετή παραγραφή των αξιώσεων από παράνομο κανονισμό συντάξεως, ενώ τούτο δεν προβλέπεται για τις απαιτήσεις εξ ενεργού υπηρεσιακής σχέσεως, δικαιολογείται επαρκώς εκ των διαφορετικών συνθηκών υπό τις οποίες κανονίζεται η σύνταξη, σε σχέση με τον υπολογισμό του μισθού, δοθέντος ότι η αξίωση του εργαζομένου σε μισθό είναι αυτόθροη συνέπεια της εργασίας του, ενώ, αντιθέτως, η σύνταξη προϋποθέτει διάπλωση του δικαιώματος σε αυτήν ύστερα από ειδική διοικητική διαδικασία διεξαγόμενη από ειδικό κλάδο της Διοικήσεως.

99. Ορίζοντας, στην πρώτη περίοδο της παραγράφου 5 του άρθρου 140 του ν. 4270/2014 ότι, ως προς τις απαιτήσεις από δεδουλευμένες συντάξεις, εφαρμόζεται η διετής παραγραφή «έστω και αν έχουν ενταλθεί εσφαλμένα» και ως εκ της ρητής αναφοράς στην εντολή πληρωμής απλώς της συντάξεως και όχι στη δημιουργία του δικαιώματος σε αυτήν, ο Νομοθέτης, όπως έγινε ερμηνευτικώς δεκτό σε προηγούμενη σκέψη, περιόρισε το πεδίο της ρυθμίσεως στο στάδιο της πραγματώσεως της δεδομένης πράξεως κανονισμού της συντάξεως, ήτοι σε ζητήματα αναγόμενα στη διαδικασία εκκαθάρισεως της συνταξιοδοτικής παροχής και όχι αναλήψεως της νομικής υποχρεώσεως για την καταβολή της. Περιλαμβάνοντας δε στο ίδιο πεδίο της διετούς παραγραφής ακόμη και τις δεδουλευμένες συντάξεις που «έχουν ενταλθεί εσφαλμένα», η ρύθμιση περιέλαβε και τις αξιώσεις για συνταξιοδοτικές παροχές που δεν εκκαθαρίστηκαν νομίμως. Από τα ανωτέρω το Δικαστήριο συνάγει ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες εχώρησε εκκαθάριση του εκάστοτε πληρωτέου στον συνταξιούχο ποσού με εφαρμογή αντισυνταγματικής νομοθετικής διατάξεως, αφορώσης μόνον την εκκαθάριση αυτή και όχι τον κανονισμό της συντάξεως, οι εγειρόμενες λόγω της εφαρμογής της αντισυνταγματικής διατάξεως απαιτήσεις υπάγονται στη ρύθμιση της πρώτης περιόδου της παραγράφου 5 του άρθρου 140, ήτοι στην εξαίρεση εκ της πενταετούς παραγραφής, και, επομένως, υπόκεινται και αυτές στη διετή παραγραφή.

100. Όταν, συνεπώς, η σύνταξη έχει νομίμως κανονισθεί και εντούτοις, λόγω της νομικώς πλημμελούς εκκαθάρισής της, ακόμη και αναγομένης στην εφαρμογή αντισυνταγματικού νόμου, η συνταξιοδοτική παροχή δεν καταβάλλεται, η απαίτηση του συνταξιούχου υπόκειται σε διετή παραγραφή. Τούτο, άλλωστε, και η Ολομέλεια του Δικαστηρίου έχει επανειλημμένως δεχθεί, υπό το καθεστώς ισχύος του - όμοιας με το άρθρο 140 παρ. 5 του ν. 4270/2014 λεκτικής διατυπώσεως - άρθρου 90 παρ. 5 του ν. 2362/1995, όσον αφορά τις αξιώσεις από τη μη καταβολή ολόκληρης της,

παρακολουθηματικού χαρακτήρα προς τη σύνταξη, οικογενειακής παροχής και στους δύο συζύγους, σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 5 του ν. 2470/1997 (ΕλΣυν Ολ. 4333/2014, 990/2018), τις αξιώσεις από την παρακράτηση από τις συντάξεις του Δημοσίου της ειδικής μηνιαίας εισφοράς του άρθρου 20 παρ. 3 του ν. 2084/1992 (ΕλΣυν Ολ. 5230/2015), καθώς και τις αξιώσεις από τη μη καταβολή στους συνταξιούχους του Δημοσίου των δώρων Χριστουγέννων και Πάσχα και του επιδόματος αδείας, σύμφωνα με το άρθρο μόνον παρ. 1 του ν. 3847/2010 (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1388/2018), το μεν κρίνοντας αδιάφορο το ότι, σε όλες ανεξαιρέτως τις ανωτέρω περιπτώσεις, οι αξιώσεις απέρρεαν από την εφαρμογή διατάξεων που πλήττονταν ως αντισυνταγματικές, το δε με το σκεπτικό ότι η ως άνω ειδική, βραχύτερη της γενικής πενταετούς, παραγραφή δικαιολογείται από θεμιτό σκοπό δημοσίου συμφέροντος, ήτοι την ανάγκη ταχείας εκκαθάρισεως των υποχρεώσεων του Δημοσίου για την καταβολή περιοδικών (ανά μήνα) παροχών, ούτως ώστε να μην ανατρέπεται, μετά την πάροδο μακρού χρόνου, ο προγραμματισμός των δημοσίων δαπανών, ο οποίος και καθιστά την καθιέρωσή της συμβατή προς το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ [πρβλ. ΑΕΔ 9/2009 και 1-2/2012 και την από 3.10.2013 απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στην υπόθεση Γιαβή κατά Ελλάδας (προσφυγή αριθ. 25816/09)].

101. Κατ' ακολουθίαν, επειδή, όπως και στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, η αξίωση από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, δεν συνάπτεται με το παράνομο του κανονισμού της συντάξεως, αλλά με τη μη καταβολή στο ακέραιο της νομίμως κανονισθείσας συντάξεως, η αξίωση αυτή υπόκειται στη διετή παραγραφή της παραγράφου 5 του άρθρου 140 του ν. 4270/2020. Αν ήθελε δε υποτεθεί ότι δεν είχε προηγουμένως διακοπεί, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 142 του ιδίου νόμου, η εν λόγω παραγραφή, όσον αφορά τις αξιώσεις από την ανωτέρω αιτία που ανάγονται στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016 και, ως εκ τούτου, εμπίπτουν στις ρυθμίσεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, συμπληρώθηκε, σύμφωνα και με το άρθρο 141 του ν. 4270/2014, για εκείνες του χρονικού διαστήματος από 11.6.2015 έως 31.12.2015 στις 31.12.2017 και για εκείνες του χρονικού διαστήματος από 1.1.2016 έως 12.5.2016 στις 31.12.2018.

102. Οι ανωτέρω παραδοχές δεν αναιρούνται από την παρατιθέμενη στην παραπεμπτική απόφαση νομολογία των άλλων δικαστηρίων και δη του Συμβουλίου της Επικρατείας, περί του χαρακτηρισμού ως αποζημιωτικών, με βάση το άρθρο 105 ΕισΝΑΚ, των αξιώσεων είτε εν ενεργεία δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων από τη μείωση των αποδοχών τους, είτε συνταξιούχων των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης από τη μείωση ή περικοπή των συντάξεών τους, κατ' εφαρμογή άλλων διατάξεων του

ν. 4093/2012. Καθόσον δεν πρέπει να παραβλέπεται ότι, στο μέτρο που, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του άρθρου 140 του ν. 4270/2014, αλλά και την ταυτάριθη του άρθρου 90 του ν. 2362/1995 που προηγουμένως ίσχυε, η παραγραφή των αξιώσεων των υπαλλήλων του Δημοσίου επί των αποδοχών και απολαβών τους προβλέπεται πάντοτε διετής, ακόμη, δηλαδή, και όταν οι αξιώσεις αυτές ερείδονται στο άρθρο 105 ΕισΝΑΚ ή στα άρθρα 904 επομ. ΑΚ, η κατάφαση της θεμελίωσής τους στις συγκεκριμένες νομικές βάσεις, προκειμένου για τέτοιες αξιώσεις, δεν επάγεται, σε αντίθεση με τα ισχύοντα για τις συντάξεις του Δημοσίου, οποιαδήποτε συνέπεια ως προς τη διάρκεια της παραγραφής. Ωσαύτως μη κρίσιμος ο ίδιος χαρακτηρισμός απέβαινε και όσον αφορά την παραγραφή των αξιώσεων για συντάξεις απονεμόμενες στους κοινούς ασφαλισμένους των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης, με δεδομένη την εφαρμογή για τις τελευταίες της διατάξεως της παραγράφου 1 της περιπτώσεως Β του άρθρου 137 του ν. 3655/2008 (Α' 58), η οποία, ορίζουσα ότι «ο χρόνος παραγραφής των αξιώσεων των συνταξιούχων και βοηθηματούχων των Φορέων και των κληρονόμων τους από καθυστερούμενες συντάξεις, μερίσματα, επιδόματα και εφάπαξ βοηθήματα είναι πέντε (5) έτη, έστω και αν εκδόθηκε εντολή πληρωμής που πάσχει κατά τον τύπο, αλλά στηρίζεται σε νόμιμη αξίωση», επίσης δεν εισήγαγε ανάλογες με τις διατάξεις του άρθρου 140 του ν. 4270/2014 διακρίσεις (πρβλ. άρθρο 80 της Φ.ΕΦΚΑ/οικ.59522/2205/29.12.2016 αποφάσεως της Υπουργού Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Β' 4486, που καταργήθηκε με την προμνησθείσα Φ.ΕΦΚΑ/οικ.22424/861/16.5.2017 όμοια). Με το διάφορο δε από εκείνο που διέπει τις συντάξεις του Δημοσίου νομοθετικό καθεστώς των διαφορών που υπάγονται στη δικαιοδοσία του δικαστηρίου αυτού προδήλως συναρτάται και το ότι, στις σχετικώς μνημονευόμενες από το Τμήμα αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας, δεν αποτέλεσε αντικείμενοπραγματεύσεως το ειδικότερο ζήτημα της παραγραφής των αξιώσεων που εκεί εκδικάσθηκαν.

103. Όσον αφορά, εξ άλλου, το ειδικό δικαστήριο του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, η Ολομέλεια παρατηρεί ότι, με την εξαίρεση μεμονωμένων περιπτώσεων, για τις οποίες, ωστόσο, η από μέρους του διάγνωση των αξιώσεων ως υποκειμένων σε πενταετή παραγραφή δεν θα μπορούσε, ούτως ή άλλως, να αμφισβητηθεί (βλ. ειδικού δικαστηρίου 5, 7 και 26/2006 και 73/2012, όλες εκδοθείσες επί αγωγών συνταξιούχων δικαστικών λειτουργών για τις αξιώσεις τους από τον μη συνυπολογισμό στις συντάξιμες αποδοχές των εναγόντων της πάγιας αποζημιώσεως του άρθρου 2 παρ. 6 του ν. 2521/1997, ήτοι από παρανομία ως προς τη διάπλαση του συνταξιοδοτικού τους δικαιώματος), δεν προβαίνει το ίδιο στον νομικό χαρακτηρισμό των αγόμενων σε αυτό αξιώσεων και περιορίζεται στην παράθεση της νομικής βάσεως στην οποία, κατά το

εισαγωγικό της δίκης δικόγραφο, στηρίζεται το αίτημα του εκάστοτε προσφεύγοντος ενώπιόν του (βλ. ενδεικτικώς ειδικού δικαστηρίου 1/2018, 255/2021 κ.ά.). Άλλωστε, όπως το ως άνω δικαστήριο έχει επανειλημμένως αποφανθεί, το ζήτημα της παραγραφής δεν συγκαταλέγεται στα υπαγόμενα στην ειδική δικαιοδοσία του (βλ. ειδικού δικαστηρίου 91/2010, 70/2017, 49, 87, 91 και 123/2018), για αυτό και σαφές συμπέρασμα περί διαστάσεως της νομολογίας του ειδικού αυτού δικαστηρίου, στο παρόν στάδιο εξέλιξής της, σε σχέση με τα αντιστοίχως κριθέντα από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεν μπορεί να συναχθεί. Τα ανωτέρω πάντως δεν πρέπει να ερμηνευθούν ως επίλυση από το Ελεγκτικό Συνέδριο κατά την παρούσα διαδικασία του ζητήματος της παραγραφής αξιώσεων που δεν υπάγονται ευθέως στη δική του δικαιοδοσία αλλά στη δικαιοδοσία του κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος ειδικού δικαστηρίου.

104. Η Ολομέλεια καταλήγει ότι ο σεβασμός από αυτή του γράμματος και του πνεύματος των νομοθετικών ρυθμίσεων περί παραγραφής των αξιώσεων εις βάρος του Δημοσίου, όπως αυτές αναλυτικώς ερμηνεύθηκαν στις σκέψεις 96 έως 103 της παρούσας, της επιβάλλει να μην αποστεί από την νομολογία της, ως διατυπώθηκε προσφάτως με τη 1388/2018 απόφαση αυτής. Κατά τα γενόμενα δεκτά, η μόνη διάκριση που ο Νομοθέτης εισήγαγε και την οποία το Δικαστήριο, τηρώντας την αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, οφείλει να διαφυλάξει, είναι η διάκριση μεταξύ αξιώσεων από εν γένει κανονισμό συντάξεως, που υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή, και αξιώσεων από ήδη κανονισθείσες συντάξεις, όταν εκκαθαρίζονται, που υπόκεινται σε διετή παραγραφή. Αξιώσεις συνταξιούχων που επλήγησαν στο συνταξιοδοτικό τους δικαίωμα από αντισυνταγματική ρύθμιση υπόκεινται σε καθεστώς πενταετούς ή διετούς παραγραφής ανάλογα με την υπαγωγή τους στη μία ή την άλλη από τις ως άνω δύο περιπτώσεις.

105. Κατά την ειδικότερη γνώμη του Συμβούλου Γεωργίου Βοΐλη και με βάση τις προαναφερθείσες διατάξεις του Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού σε κάθε περίπτωση, όπως και στην προκείμενη, ο χρόνος παραγραφής των συνταξιοδοτικών αξιώσεων και ασχέτως του τρόπου διεκδίκησής τους, ήτοι με ευθεία αγωγή ή με αποζημιωτική (άρθρ. 105 ΕισΝΑΚ), είναι διετής, δεν άρχεται όμως πριν από την έκδοση της πράξεως (όταν απαιτείται) την οποία η Διοίκηση παρανόμως δεν έχει εκδώσει.

106. Μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Άννα Λιγωμένου, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και Μαρία Αθανασοπούλου και οι Σύμβουλοι Ελένη Λυκεσιά, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βασιλική Σοφιανού, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη και Βασιλική Πέππα, οι οποίοι διατύπωσαν την

ακόλουθη γνώμη: **106.1.** Οι εκτιθέμενες στις σκέψεις 96 έως και 103 της παρούσας θέσεις ως προς τη φύση της ένδικης αγωγής, επί της οποίας υποβάλλονται τα προδικαστικά ερωτήματα, ως ευθείας και ως προς τον διετή χρόνο παραγραφής των σχετικών αξιώσεων, στο πλαίσιο ερμηνείας του άρθρου 140 παρ. 1 και 5 του ν. 4270/2014, δεν ευρίσκουν έρεισμα στις διατάξεις των άρθρων 105 ΕισΝΑΚ σε συνδυασμό με τις ως άνω ρυθμίσεις του ν. 4270/2014, ενώ έρχονται σε αντίθεση και με υπέρτερης τυπικής ισχύος διατάξεις και αρχές [άρθρα 4 παρ. 1 σε συνδυασμό με τις ρυθμίσεις 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 14 αυτής, καθώς και των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ], αλλά και των διατρεχουσών το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ αρχών της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας και της προβλεψιμότητας. **106.2.** Ειδικότερα, οι γεγενημένες συνταξιοδοτικής φύσεως απαιτήσεις των εντασσομένων στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, εμπίπτουν στο προστατευτικό πεδίο του άρθρου 17 παρ. 1 του Συντάγματος, για την προστασία της ιδιοκτησίας, η οποία περιλαμβάνει τόσο τα περιουσιακά δικαιώματα, όπως της αμοιβής από παρεχόμενη εργασία και της συντάξεως που παρέχεται ένεκα αυτής (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1277, 32/2018, 244/2017). Οι ίδιες, άλλωστε, απαιτήσεις απολαμβάνουν και της συρρέουσας επικουρικής διασφάλισης του άρθρου 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ που επίσης κατοχυρώνει την προστασία της περιουσίας, στην οποία περιλαμβάνονται όχι μόνον τα εμπράγματα δικαιώματα, αλλά και όλα τα δικαιώματα «περιουσιακής φύσεως», καθώς και τα κεκτημένα «οικονομικά συμφέροντα». Καλύπτονται, επομένως, με τις διατάξεις αυτές και τα ενοχικά δικαιώματα και, ειδικότερα, απαιτήσεις, είτε έχουν αναγνωρισθεί με δικαστική ή διαιτητική απόφαση, είτε έχουν απλώς γεννηθεί κατά το εθνικό δίκαιο, εφόσον υπάρχει νόμιμη προσδοκία, με βάση το ισχύον μέχρι τον χρόνο της προσφυγής στο δικαστήριο δίκαιο, ότι μπορούν να ικανοποιηθούν δικαστικά (βλ. ΕΔΔΑ αποφ. Pressos Compania Naviera S.A. και λοιποί κατά Βελγίου, 20.11.1995, σκέψεις 28 επόμε., Draon κατά Γαλλίας, 6.10.2005, σκέψεις 65 επόμε., ΕλΣυν Ολ. 3023, 441/2012, 1031/2011, 2274/1997, ΣτΕ 3613/2013, 1285/2012 Ολομ., 730/2010, 6/2010, 2031/2009, 3428/2006, ΑΠ 40/1998). Στις απαιτήσεις δε αυτές περιλαμβάνονται και αξιώσεις επί αποδοχών και συντάξεων, στον βαθμό που συνιστούν όρους απασχολήσεως λειτουργών και υπαλλήλων του Κράτους και καταβάλλονται σ' αυτούς, είτε ως μισθός και δη ως άμεση απόρροια της εργασιακής τους σχέσεως, είτε αυτομάτως ως συνταξιοδοτική παροχή, και ανεξαρτήτως της προηγούμενης καταβολής εισφορών ή μη (βλ. επί των αποδοχών αποφ. ΕΔΔΑ Eskelinen κατά Φινλανδίας, 19.4.2007, σκέψεις 40 επ., ΣτΕ 6/2010, 2032/2009, ΑΠ Ολ. 104/2009 και επί των συντάξεων και κοινωνικών παροχών αποφ. Stec κατά Ηνωμένου Βασιλείου,

6.7.2005, Κοκκίνης κατά Ελλάδα, 6.11.2008, σκέψη 29, Ρεβελιώτης κατά Ελλάδα, 4.12.2008, σκέψη 27, Αποστολάκης κατά Ελλάδα, 22.10.2009, σκέψη 29, Khoniakina κατά Γεωργίας, 19.6.2012, σκέψεις 69 επ., Κωσταδήμας κατά Ελλάδα, 26.6.2012, σκέψη 29, ΕλΣυν Ολ. 3023, 441/2012, 1031/2011, 984, 166, 26/2010 2274/1997). **106.3.** Εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον Νομοθέτη να αξιολογήσει τους λόγους δημοσίας ωφέλειας, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν επέμβαση στις απαιτήσεις αυτές κατόπιν σταθμίσεως παραμέτρων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής φύσεως, αρκεί η εκτίμηση αυτή να μη στερείται προδήλως λογικής βάσεως (βλ. ΕλΣυν Ολ. 137/2019, 1277, 32/2018, 244/2017, 989/2015, αποφ. ΕΔΔΑ, James κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 21.2.1986, σκέψη 43, National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society et Yorkshire et Yorkshire Building Society κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 23.10.1997, σκέψη 80, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, 11.2.2010, σκέψη 36). **106.4.** Εν όψει, όμως, των απορреουσών από τα άρθρα 2 παρ.1, 5 παρ. 1, 17 παρ.1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος αρχών της υπεροχής του δικαιώματος, της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της αναλογικότητας, που διατρέχουν και την ΕΣΔΑ, ο Νομοθέτης οφείλει να διαρρυθμίζει τη νομική κατάσταση των προσώπων σε σχέση με τα περιουσιακά τους δικαιώματα, και ειδικότερα τους περιορισμούς και τις επεμβάσεις επί των δικαιωμάτων αυτών, κατά τρόπο σαφή, ακριβή, συγκεκριμένο και προβλέψιμο, παρέχοντας σ' αυτά τη δυνατότητα να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους, οι δε τιθέμενοι κανόνες πρέπει να έχουν σαφές και ακριβές περιεχόμενο, τόσο ως προς το πεδίο εφαρμογής τους όσο και ως προς τη θεσπιζόμενη με αυτούς ρύθμιση, ώστε οι έννομες συνέπειές τους να δύνανται να προβλεφθούν (πρβλ. επί της σαφήνειας των συνταξιοδοτικής φύσεως διατάξεων αποφ. ΕΔΔΑ της 6.11.2008, σκέψη 29, Ρεβελιώτης κατά Ελλάδα, της 26.6.2012, Κωσταδήμας κατά Ελλάδα, σκέψη 29, και βλ. κατ' αναλογία αποφ. ΕΔΔΑ της 27.5.2013, Volkof κατά Ουκρανίας, σκέψη 126, της 25.7.2013, Khodorkovskiy & Lebedev κατά Ρωσίας, σκέψη 779, της 21.3.2006, Valico κατά Ιταλίας, ΣτΕ 3316/2014 και αποφ. ΔΕΕ της 5.5.2011, C-201&202/10 Ze Fu Fleischhandel GmbH & Vion Trading GmbH κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas, σκέψη 32, της 2.6.2016, C-81/15 Καπνοβιομηχανία Καρέλια ΑΕ κατά Υπουργού Οικονομικών, σκέψη 45). Περαιτέρω, σε κάθε περίπτωση επεμβάσεως στην περιουσία, πρέπει να τηρείται δίκαιη ισορροπία μεταξύ της αρχής που υπηρετείται με την επέμβαση και της απαιτήσεως σεβασμού της περιουσίας των προσώπων, ενώ απαιτείται να πληρούνται και οι όροι της αρχής της αναλογικότητας (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ, Sporrang et Lönnroth κατά Σουηδίας, της 23.9.1982, σκέψη 69, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, σκέψη 41, Αποστολάκης κατά Ελλάδα, σκέψη 37). **106.5.** Τυχόν δε διαφορετική μεταχείριση των

προσώπων ως προς την άσκηση των περιουσιακών τους δικαιωμάτων ελέγχεται ως προς συμβατότητά της προς τα άρθρα 4 παρ. 1 σε συνδυασμό με το άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου σε συνδυασμό με το άρθρο 14 αυτής. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του Συντάγματος επιβάλλεται η ομοιόμορφη μεταχείριση των τελούντων υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες προσώπων ως προς την προστασία των περιουσιακών τους απαιτήσεων, ενώ στο επικουρικό, πλην συγκλίνον κατά περιεχόμενο, πλαίσιο της προστασίας της ΕΣΔΑ, η θεσπιζόμενη διάκριση είναι απαγορευμένη εάν «στερείται αντικειμενικής και λογικής αιτιολογίας», δηλαδή αν δεν επιδιώκει «νόμιμο σκοπό» ή αν δεν υπάρχει «εύλογη σχέση αναλογίας μεταξύ των χρησιμοποιούμενων μέσων και του επιδιωκόμενου σκοπού», τα δε συμβαλλόμενα Κράτη απολαμβάνουν μια ορισμένη διακριτική ευχέρεια προκειμένου να καθορίσουν εάν και σε ποιό βαθμό διαφορές μεταξύ ανάλογων, ως προς άλλα σημεία, καταστάσεων δικαιολογούν διαφορετική μεταχείριση (βλ. ΕΔΔΑ Zeibek κατά Ελλάδα, απόφ. 9.7.2009, σκέψη 46, Γιαβή κατά Ελλάδα, απόφ. της 3.10.2013, σκέψη 38). **106.6.** Σύμφωνα, εξ άλλου, με πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί της παραγραφής, μεταξύ άλλων και στο πλαίσιο συνταξιοδοτικής φύσεως απαιτήσεων (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 6.11.2008, παρ. 29, Ρεβελιώτης κατά Ελλάδα, της 26.6.2012, Κωσταδήμας κατά Ελλάδα, παρ. 29), η αρχή της υπεροχής του δικαιώματος επιβάλλει η διάρκεια της παραγραφής, ως κατ' αρχήν θεμιτού περιορισμού του δικαιώματος, να ορίζεται σαφώς και να συνδέεται με διαφανή, προσβάσιμα, συγκεκριμένα και αντικειμενικά γεγονότα. **106.7.** Στο ίδιο πλαίσιο είναι θεμιτή και η απόκλιση από το γενικό μέτρο παραγραφής, εφόσον η θέσπιση βραχύτερης παραγραφής υπηρετεί την αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, τελώντας σε δίκαιη ισορροπία με τις περιουσιακές αξιώσεις των δικαιούχων (βλ. σκέψη 204 της παραπεμπτικής αποφάσεως και στο πνεύμα αυτό αναλυτικό σκεπτικό στις αποφάσεις ΑΕΔ 1, 2, 25/2012, 9/2009, ΕλΣυν Ολ. 4333/2014, ΕΔΔΑ της 3.10.2013, Γιαβή κατά Ελλάδα της 3.10.2013). Τούτο, πάντως, υπό την προϋπόθεση ότι η παραγραφή αυτή προβλέπεται κατά τρόπο ρητό, σαφή και προβλέψιμο από την οικεία νομοθεσία, υπό το φως της αρχής της υπεροχής του δικαιώματος (βλ. σκέψη 204 της παραπεμπτικής, αποφ. ΕΔΔΑ της 6.11.2008, σκέψη 29, Ρεβελιώτης κατά Ελλάδα, της 26.6.2012, Κωσταδήμας κατά Ελλάδα, σκέψη 29, 32). **106.8.** Εν όψει αυτών, από τις εκτιθέμενες στις σκέψεις 92 έως και 95 της παρούσας διατάξεις του ν. 4270/2014 και από μόνη τη γραμματική τους διατύπωση, σαφώς συνάγεται ότι α) το γενικό μέτρο της παραγραφής των αξιώσεων των ιδιωτών κατά του Δημοσίου ανέρχεται σε πέντε έτη, της παραγραφής αρχομένης από το τέλος του οικονομικού έτους εντός του οποίου γεννήθηκε η αξίωση, και β) σε διετή παραγραφή με το ίδιο χρονικό σημείο εκκινήσεως υπόκεινται οι αξιώσεις των συνταξιούχων από

καθυστερούμενες συντάξεις, επιδόματα και βοηθήματα, έστω και αν έχουν ενταλθεί εσφαλμένα, δηλαδή οι αξιώσεις εκείνες που, όπως δέχθηκε και το Τμήμα στην παραπεμπτική του απόφαση και όπως γίνεται παγίως δεκτό από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1505/2005), ερείδονται ευθέως στον νόμο και δύνανται να ικανοποιηθούν δικαστικώς με την άσκηση ευθείας αγωγής, χωρίς να είναι αναγκαία, δηλαδή, η προηγούμενη έκδοση διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως ή υλική ενέργεια των οργάνων αυτών. **106.9.** Τέτοια, πάντως, περίπτωση δεν μπορεί να συνιστά η αγωγή που θεμελιώνεται σε παρανομία των κρατικών οργάνων από τη θεσμοθέτηση διατάξεων αντίθετων σε υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες που περικλύπτουν συντάξεις ή επιβάλλουν επ' αυτών βάρη και εισφορές, άγοντας σε άμεση εφαρμογή τους από τα συνταξιοδοτικά όργανα και προκαλώντας με τον τρόπο αυτό ζημία στην περιουσιακή σφαίρα του δικαιούχου. Και τούτο, διότι στην περίπτωση αυτή δεν πληρούται η βασική προϋπόθεση της, κατά τα ανωτέρω, ευθείας αγωγής, η αξίωση να προέρχεται πρωτογενώς και ευθέως από τον νόμο και την βάση αυτού εκδοθείσα πράξη κανονισμού συντάξεως, αφού στην περίπτωση αυτή ο νόμος δεν προβαίνει σε θεσμοθέτηση ή αναγνώριση της σχετικής παροχής και της επ' αυτής απαιτήσεως αλλά αντιθέτως σε κατάργησή της. **106.10.** Στην τελευταία αυτή περίπτωση πρόκειται για αξιώσεις ερειδόμενες στις διατάξεις του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ περί αποζημιωτικής ευθύνης του Δημοσίου, που έχουν ως συνταγματικό τους θεμέλιο την κατά το άρθρο 4 παρ. 5 του Συντάγματος αρχή της ισότητας των πολιτών στα δημόσια βάρη (βλ. ΕλΣυν II Τμ. 2395/2020, 1789. 930/2019 κ.ά., ΣτΕ Ολ. 1501/2014, ΣτΕ 48/2016, 980/2002). Ειδικότερα, από τις σχετικές διατάξεις προκύπτει ότι για τη στοιχειοθέτηση ευθύνης του Δημοσίου προς αποζημίωση λόγω πράξεως ή παραλείψεως των οργάνων του κατά την άσκηση της ανατεθειμένης σ' αυτά δημόσιας εξουσίας απαιτείται, μεταξύ άλλων, η πράξη ή παράλειψη να είναι παράνομη. Εκ του ότι δε ο Νομοθέτης, είτε με νόμο, είτε με διοικητική κανονιστική πράξη που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση νόμου, καθορίζει γενικότερα τους όρους του αδικού, παρέπεται ότι δεν μπορεί να προκύψει, έστω και αν προκαλείται ζημία σε τρίτο, ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση, κατ' εφαρμογή του άρθρου 105 ΕισΝΑΚ, από την εκ μέρους της πολιτείας νομοθέτηση με τα αρμόδια αυτής όργανα ή από την παράλειψη των οργάνων αυτών να νομοθετήσουν, εκτός αν από τη νομοθέτηση ή την παράλειψή της γεννάται αντίθεση προς κανόνες δικαίου υπέρτερης τυπικής ισχύος (βλ. Ειδ. Δικ. άρθρου 88 Σ. 73/2012, 26/2006, ΕλΣυν II Τμ. 2395/2020, 1789/2019 κ.ά., ΣτΕ Ολ. 479-481, 4741/2014, πρβλ. ΣτΕ 3901/2013, 2544/2013 7μ., 730/2010, 909/2007, 1038/2006 7μ.). Στην τελευταία αυτή περίπτωση, ευθύνη του Δημοσίου προς αποζημίωση του ζημιωθέντος γεννάται εάν οι επιζήμιες συνέπειες επέρχονται απευθείας από την επίμαχη διάταξη, πριν και ανεξάρτητα από οποιαδήποτε εφαρμογή της με πράξη της Διοικήσεως (βλ. ΕλΣυν II Τμ.

2395/2020, 1789/2019, ΣτΕ Ολ. 479-481/2018, 4741/2014, πρβλ. ΣτΕ 3901/2013, 450/2013 7μ., 2773/2010 7μ., 3093/2009, 1038/2006 7μ.). Περαιτέρω, για τη θεμελίωση της ευθύνης προς αποζημίωση απαιτείται, μεταξύ άλλων, να υπάρχει αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ της παράνομης πράξεως ή παραλείψεως ή υλικής ενέργειας και της επελθούσας ζημίας. Ο σύνδεσμος αυτός υφίσταται, όταν, σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας, η φερόμενη ως ζημιόγonos πράξη ή παράλειψη ή υλική ενέργεια, κατά τη συνήθη πορεία των πραγμάτων και εν όψει των ειδικών συνθηκών της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ήταν εξ αντικειμένου ικανή και πρόσφορη να επιφέρει το ζημιόγono γεγονός (βλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 2395/2020, 1789/2019 κ.ά., ΣτΕ Ολ. 479-481/2018, 4741/2014, πρβλ. ΣτΕ 4100/2012, 3124/2011). Εν όψει αυτών, γεννάται αποζημιωτική ευθύνη του Δημοσίου, κατ' άρθρο 105 ΕισΝΑΚ, μεταξύ άλλων, και από τη θέσπιση συνταξιοδοτικής φύσεως διατάξεων, όπως οι διατάξεις περί επιβολής εισφοράς ή περικοπών επί των συντάξεων, που οδηγεί σε μεταβολή του ύψους τους, εφόσον οι διατάξεις αυτές αντιβαίνουν σε υπέρτερης τυπικής ισχύος ρυθμίσεις, έχουν ευρύτερες συνέπειες για τη συνταξιοδοτική κατάσταση των δικαιούχων και η εφαρμογή τους από τη Διοίκηση σε κάθε ατομική περίπτωση συνιστά άμεση συνέπεια της θεσπίσεώς τους, με αποτέλεσμα η ενέργεια της Διοικήσεως να συνιστά μεν αυτοτελή και αναγκαίο αιτιακό όρο του ζημιόγonus αποτελέσματος, χωρίς όμως να επιφέρει διακοπή του αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της αντιβαίνουσας σε υπερνομοθετικής ισχύος ρυθμίσεις κανονιστικής διατάξεως και της επελθούσας ζημίας, διατηρώντας κατά τούτο την αδικοπρακτική ευθύνη του Δημοσίου ακέραιη (βλ. ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 2395/2020, 1789/2019 κ.ά., ΣτΕ Ολ. 479-481/2018, 4741/2014).

106.11. Περαιτέρω, η διαφοροποίηση του χρόνου παραγραφής των αξιώσεων με κριτήριο τον ανωτέρω διαχωρισμό των δύο μορφών αξιώσεων (αποζημιωτικών και ευθειών εκ του νόμου), παρίσταται κατ' αρχήν δικαιολογημένη και εξ επόψεως σεβασμού της ισότητας των πολιτών ως προς την κατοχύρωση των περιουσιακών τους δικαιωμάτων, κατ' άρθρα 4 παρ. 1 και 17 παρ. 1 του Συντάγματος καθώς και του άρθρου 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 4 αυτής. Και τούτο, διότι στις περιπτώσεις θεμελίωσης των απαιτήσεων στην αδικοπραξία είτε λόγω νομοθετήσεως αντίθετης σε υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνα και αυτόματης εφαρμογής του από τη Διοίκηση, όπως στην επίδικη υπόθεση, είτε λόγω παρανομίας της ίδιας της Διοικήσεως από προηγούμενη έκδοση διοικητικής πράξεως ή παραλείψεως ή υλικής ενέργειας των οργάνων αυτών, συντελείται μία αιφνίδια επέμβαση και προσβολή της περιουσιακής σφαίρας και των περιουσιακής φύσεως δικαιωμάτων του συνταξιούχου που δεν μπορούσε εξ αρχής να προβλέψει και να δρομολογήσει τη δικαστική επιδίωξη των σχετικών απαιτήσεων. Αντιθέτως, στις περιπτώσεις των ευθέως εκ του νόμου ερειδόμενων αξιώσεων, ο τελευταίος έχει ευχερή πρόσβαση στην έκταση των

περιουσιακών του δικαιωμάτων (πρόβλεψη στον νόμο και στην πράξη κανονισμού συντάξεως) που δεν ικανοποιούνται από τη συνταξιοδοτική Διοίκηση και δικαιολογείται βραχύτερος χρόνος εξώδικης ή δικαστικής ενεργοποίησής του. **106.12.** Εξ άλλου, η νομολογία της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, διαμορφωθείσα εξελικτικά σε χρόνο αρκετά πρότερο από την παγιωθείσα πλέον νομολογία του παραπέμποντος το ερώτημα Τμήματος, ως διάδοχου σχηματισμού του ΙΙ Τμήματος, που δέχεται τον αποζημιωτικό χαρακτήρα των σχετικών αξιώσεων (άρθρο 105 ΕισΝΑΚ) και την εφαρμογή της γενικής πενταετούς παραγραφής (βλ. ενδεικτικώς ΕλΣυν ΙΙ Τμ. 2425, 2424, 2401/2020, 1608, 1607, 1220, 930/2019, 1031, 296/2017 κ.ά.), σε αντίθεση με τις παραδοχές της πλειοψηφίας, παρουσιάζει διακυμάνσεις και έλλειψη εναρμονίσεως με τις αρχές της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της συνοχής, δοθέντος ότι α) κατ' αρχήν δέχεται τον αποζημιωτικό χαρακτήρα των απαιτήσεων των συνταξιούχων και την πενταετή παραγραφή όταν αυτές ερείδονται σε πράξεις η παραλείψεις της συνταξιοδοτικής Διοικήσεως κατά τον κανονισμό, ή ανακαθορισμό ή αναπροσαρμογή της συντάξεως (βλ. ιδίως ΕλΣυν Ολ. 290/2021, 898, 713/2019, 1775/2018, 1521, 1031/2017), β) δέχεται επί παρακολουθηματικού χαρακτήρα συνταξιοδοτικών παροχών (π.χ. οικογενειακή παροχή, δώρα εορτών και αδείας) που προβλέπονται ευθέως στον νόμο ότι οι σχετικές αγωγές είναι ευθείες. Το ίδιο όμως δέχεται και στην ουσιαδώς διαφορετική, κατά τα ανωτέρω, περίπτωση της διά νόμου καταργήσεως των παροχών αυτών, οπότε εκλείπει βασική προϋπόθεση της ευθείας αγωγής που συνίσταται στην πρόβλεψη της απαιτήσεως στον νόμο. Ο χρόνος δε παραγραφής αναγνωρίσθηκε ως πενταετής, κατόπιν κρίσεως της Ολομέλειας ότι η διετής παραγραφή που προβλεπόταν στο άρθρο 90 παρ. 5 του τότε ισχύοντος Κώδικα Δημοσίου Λογιστικού (ν. 2362/1995) αποτελούσε ανεπίτρεπτο προνόμιο του Δημοσίου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 2442/2008), η νομολογία δε αυτή μεταστράφηκε δεχόμενη τη συμβατότητα της διετούς παραγραφής για τις σχετικές αξιώσεις των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών (βλ. ΕλΣυν Ολ. 4333/2014, 1388/2018) και γ) τον χαρακτηρισμό της ευθείας αγωγής έχει προσδώσει και σε αγωγή από την αντίθετη σε υπέρτερης ισχύος διατάξεις επιβολή εισφοράς επί των συντάξεων, επίσης χωρίς ειδική αιτιολόγηση της συνδρομής των όρων της ευθέως εκ του νόμου απορρέουσας αξιώσεως, με αντίστοιχη προς την ανωτέρω διακύμανση ως προς το χρονικό εύρος της παραγραφής (βλ. ΕλΣυν Ολ. 996/2015, 3097/2010). **106.13.** Στον αντίποδα αυτών, το κατ' άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Ειδικό Δικαστήριο, στη δικαιοδοσία του οποίου εμπίπτουν, μεταξύ άλλων και οι συνταξιοδοτικές διαφορές των δικαστικών λειτουργών και του κυρίου προσωπικού του ΝΣΚ [βλ. και ν. 3038/2002 (Α' 180)], εφόσον τα εγείρομενα ζητήματα δύνανται να επηρεάσουν τη συνταξιοδοτική κατάσταση ευρύτερου κύκλου προσώπων της ειδικής αυτής

κατηγορίας (βλ. Ειδ. Δικ. άρθρου 88 Σ. 187/2018, 8, 89/2013, 109/2012, 61, 62/2011, 11/2010 και 165/2008, ΕλΣυν Ολ. 327/2018, 1520, 1521/2016, 4708, 4709/2015), κατατείνει στην αναγνώριση του κατ' αρχήν αποζημιωτικού χαρακτήρα των αξιώσεων της ειδικής αυτής κατηγορίας πολιτικών συνταξιούχων που ερείδονται σε θέσπιση διατάξεων αντίθετων σε υπέρτερης τυπικής ισχύος ρυθμίσεις (βλ. σχετικά ρητές σκέψεις στην 73/2012 απόφασή του). Οι σχετικές δε υποθέσεις εμπίπτουν μετά την επίλυση των νομικών ζητημάτων από το ως άνω Ειδικό Δικαστήριο στη δικαιοδοτική ύλη του παραπέμποντος τα προδικαστικά ερωτήματα Τμήματος, οι κρίσεις του οποίου το δεσμεύουν (βλ. Ειδ. Δικ. 88/2013, 1541/2011), με συνέπεια να πρέπει α) εν όψει της δισταμένης νομολογίας και στον βαθμό που δεν χωρεί άρση των σχετικών συγκρούσεων (βλ. Ειδ. Δικ. 45/2014), να αναγνωρίσει στην ειδική αυτή κατηγορία πενταετή παραγραφή, όπως αναγνωρίζει σε κάθε συνταξιούχο φορέα αξιώσεως ερειδόμενης στο άρθρο 105 ΕισΝΑΚ και β) να επεκτείνει τη σχετική λύση και στις λοιπές κατηγορίες συνταξιούχων, προκειμένου να αποτραπεί μη δικαιολογημένη διάκριση ως προς την παραγραφή ομοειδών αξιώσεων με βάση το παντελώς μη συναφές με το ζήτημα κριτήριο της ιδιότητας που έφερε ο συνταξιούχος στην ενέργεια (βλ. σκέψη 106.5 της παρούσας).

106.14. Εξ άλλου, απολύτως συναφής παρίσταται και η πάγια νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας ως προς τη φύση των μισθολογικών αξιώσεων των εν ενεργεία υπαλλήλων, καθώς και όσων εντάσσονται στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως από τη θέσπιση διατάξεων αντίθετων σε υπέρτερης τυπικής ισχύος κανόνες και αρχές, που δέχεται τη θεμελίωσή τους επίσης στις περί αδικοπραξίας διατάξεις, κατ' άρθρο 105 ΕισΝΑΚ (βλ. ΣτΕ Ολ. 1823, 1443/2020, 479-481/2018, 2288-2289/2015, 2705/2014). Και τούτο, ανεξαρτήτως της εκτάσεως της προβλεπόμενης για τις αξιώσεις αυτές παραγραφής που είναι, κατά τη ρητή και σαφή νομοθετική πρόβλεψη, διετής από τη γέννηση εκάστης αξιώσεως (βλ. άρθρο 140 παρ. 3 του ν. 4270/2014 και ΑΕΔ 1/2012, 32/2008) ή στην περίπτωση της κοινωνικής ασφαλίσεως πενταετής. **106.15.** Συγκριτικά δε, η αρχή της αποζημιωτικής ευθύνης του Δημοσίου έναντι ιδιωτών γίνεται αποδεκτή και από το Δικαστήριο της Ένωσης, όταν οι σχετικές αποκαταστατικής φύσεως αξιώσεις απορρέουν από παραβιάσεις του ενωσιακού δικαίου, όπως η περίπτωση θεσπίσεως εθνικού κανόνα αντίθετου σε αυτό (πρβλ. αποφ. ΔΕΚ της 19.11.1991, C-6/90 και C-9/90, Francovich, σκέψη 35, της 5.3.1996, C-46/93 και C-48/93, Brasserie du pêcheur και Factortame, σκέψη 31, της 26.1.2010, C-118/08, Transportes Urbanos y Servicios Generales, σκέψη 29, ΕλΣυν II Τμ. 1028/2020).

106.16. Κατόπιν αυτών α) οι διεκδικούμενες με την ένδικη αγωγή αξιώσεις ως ερειδόμενες στη θέσπιση διατάξεων αντίθετων σε κανόνες και αρχές υπέρτερης τυπικής ισχύος θεμελιώνονται στην κατ' άρθρο 105 του ΕισΝΑΚ αποζημιωτική ευθύνη των οργάνων του Δημοσίου από παράνομες ενέργειες και εμπίπτουν στη γενική πενταετή

παραγραφή του άρθρου 140 παρ. 1 του ν. 4270/2014, ενώ η σχετική αγωγή δεν πληροί μία θεμελιώδη προϋπόθεση για να χαρακτηριστεί ως ευθεία, που συνίσταται στην πρόβλεψη των δι' αυτής εγειρόμενων αξιώσεων στον νόμο και, ως εκ τούτου, δεν εμπίπτουν στην έννοια των «καθυστερούμενων συντάξεων» κατ' άρθρο 140 παρ. 5 του ίδιου ως άνω νόμου, β) οι αρχές της ασφάλειας δικαίου, της σαφήνειας, της προβλεψιμότητας και της ισότητας στην προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων επιβάλλουν τη συνεκτική ανάγνωση της συναφούς νομολογίας των ανωτάτων δικαστηρίων, στην οποία προέβη και η παραπεμπτική 957/2021 απόφαση του Τετάρτου Τμήματος, προκειμένου να αποτραπούν μη συνάδουσες προς τις ανωτέρω αρχές ρωγμές στην ένδικη προστασία των σχετικών αξιώσεων, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, ενώ συγκλίνουσες ως προς τον αποζημιωτικό χαρακτήρα συναφούς αγωγής ήταν και οι παραδοχές του ΙΙΙ Τμήματος του Δικαστηρίου στη 278/2019 απόφασή του, επί της οποίας έχει ήδη εκδοθεί η 504/2021 απόφαση της Ολομέλειας, χωρίς να θιγούν οι σκέψεις της αποφάσεως του Τμήματος επί της αδικοπρακτικής ευθύνης του Δημοσίου (βλ. συναφώς και την ΕλΣυν Ολ. 1477/2021 απόφαση επί της 930/2019 αποφάσεως του ΙΙ Τμήματος του Δικαστηρίου), γ) οι υιοθετούμενες από την πλειοψηφία θέσεις, αποκλίνουσες από τη γραμματική ερμηνεία του άρθρου 140 παρ. 1 και 5 του ν.4270/2014, με αποκλειστικό έρεισμα τη νομολογία της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, που θέτει πρόσθετα του νόμου κριτήρια υπαγωγής των αξιώσεων στη βραχεία διετή παραγραφή, δεν πληρούν τις απαιτήσεις των συνταγματικής και υπερνομοθετικής περιωπής ρυθμίσεων και αρχών που εκτίθενται στις σκέψεις 106.2 έως και 106.6. της παρούσας. Επίσης, στον βαθμό που δέχεται ότι στις ευθείες αγωγές εμπίπτουν και εκείνες στις οποίες οι αξιώσεις γεννώνται από παραλείψεις ή παρανομίες κατά την ίδια τη νομοθέτηση, όπως όταν ο νόμος καταργεί συνταξιοδοτικά δικαιώματα, παρίσταται και αντιφατική και δεν ικανοποιεί τις απαιτήσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε σχέση με την προσήκουσα αιτιολόγηση των δικαστικών αποφάσεων (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 11.1.2007, Anheuser-Busch Inc. κατά Πορτογαλίας [GC], αριθ. 73049/01, §§ 85-86, Melnychuk κατά Ουκρανίας, no. 28743/03, Breierova και λοιποί κατά Τσεχίας, (dec.), no. 57321/00) και δ) Με τις ίδιες τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 αναγνωρίζονται κατ' αρχήν αξιώσεις εκτεινόμενες σε διάστημα πέραν της διετίας από τη θέσπιση του νόμου αυτού, προφανώς διότι ο ίδιος ο Νομοθέτης έχει θεωρήσει ως ορίζοντα της παραγραφής την πενταετία που προβλέπεται στο άρθρο 140 παρ. 1 του ν. 4270/2014. **106.17.** Τέλος, δοθέντος ότι α) το παραπέμπον Τμήμα έχει διαμορφώσει πάγια επί του ζητήματος νομολογία επί υποθέσεων που σε μεγάλο βαθμό έχουν καταστεί αμετάκλητες, αφού δεν έχουν ασκηθεί κατά των σχετικών αποφάσεων του Τμήματος αιτήσεις αναίρεσεως από το Ελληνικό Δημόσιο, β) το οικείο Τμήμα έχει

ακολουθήσει την ερμηνεία περί αποζημιωτικής φύσεως των σχετικών αξιώσεων και πενταετούς παραγραφής τους, κατοχυρώνοντας πληρέστερα τα διακυβευόμενα περιουσιακά δικαιώματα σε απόλυτη αρμονία με τις αρχές της ορθής και ισόνομης απονομής δικαιοσύνης σε πνεύμα συνοχής και προς τη συναφή νομολογία των λοιπών δικαστηρίων (βλ. ΕλΣυν Ολ. 2020/2020 και την ομόφωνα δεκτή σκέψη 15 της παρούσας), γ) η νομολογία αυτή έχει αποτελέσει πλέον τη βάση για τον προγραμματισμό της εξώδικης και δικαστικής διεκδικήσεως των θιγομένων από συναφείς με τις επίδικες μειώσεις και περικοπές συντάξεων, ενώ τυχόν ανατροπή της θα προκαλούσε επιπλέον και σοβαρά ζητήματα παραβιάσεως των αρχών της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας κατά την δικαστική προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων, διαταράσσοντας τη δίκαιη ισορροπία σε βάρος των τελευταίων (βλ. κατ' αναλογία απόφ. ΕΔΔΑ της 20.5.2010, Lelas κατά Κροατίας, σκέψεις 74 και 76), το Τμήμα οφείλει μεν να συνεκτιμήσει ως κατεύθυνση τη θέση της Ολομέλειας, στον βαθμό που η ίδια δεν έχει ενεργοποιήσει τις διατάξεις έγκαιρης προειδοποίησης των διαδικών (βλ. άρθρο 301 παρ. 2 του ν. 4700/2020 για τα εφεξής αποτελέσματα των κρίσεων αυτής και συναφώς ΕλΣυν Ολ. 244/2017, αποφ ΕΔΔΑ της 12.2.2019, Φραντζεσκάκη και λοιποί κατά Ελλάδος, της 1.3.2018, Chessa κατά Γαλλίας κ.ά.), επιβάλλεται όμως να εφαρμόσει εκείνες τις διατάξεις περί παραγραφής που δεν θα οδηγήσουν σε ανατροπή των εκτεθεισών στις σκέψεις 106.2 έως 106.6 αρχών σε βάρος των αξιώσεων των διαδικών (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 2.11.2010, Stefanica κατά Ρουμανίας, σκέψεις 37 και 38, της 24.3.2009, Tudor Tudor κατά Ρουμανίας, σκέψη 29, της 1.12.2009, Vinčić και λοιποί κατά Σερβίας, σκέψη 56).

(iii) Επί του κυρίως παραπεμφθέντος ζητήματος με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα για την επίδραση των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 στις εκκρεμείς, κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού, δίκες.

107. Ο ν. 4734/2020 «Τροποποίηση του ν. 4557/2018 (...) και λοιπές διατάξεις» ορίζει στο άρθρο 33 αυτού, υπό τον τίτλο «Καταβολή ποσών μειώσεων συντάξεων Δημοσίου και Ν.Π.Δ.Δ.»: «1. Ποσά, τα οποία αντιστοιχούν σε περικοπές και μειώσεις κύριων συντάξεων συνταξιούχων του Δημοσίου, οι οποίες επιβλήθηκαν κατ' εφαρμογή της υποπαρ. Β.3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (...) και αφορούν το χρονικό διάστημα από τις 11.6.2015 και μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4387/2016 (...), καταβάλλονται άτοκα στους δικαιούχους (...). 2. Τα καταβαλλόμενα ποσά της παρ. 1 είναι ανεκχώρητα και ακατάσχετα στα χέρια του Δημοσίου ή τρίτων, κατά παρέκκλιση κάθε γενικής και ειδικής διάταξης, δεν δεσμεύονται και δεν συμψηφίζονται με βεβαιωμένα χρέη προς τη Φορολογική Διοίκηση και το Δημόσιο εν γένει, τους Δήμους, τις Περιφέρειες, τα Ασφαλιστικά Ταμεία ή τα Πιστωτικά Ιδρύματα. Κατά την

καταβολή των ποσών της παρ. 1 δεν διενεργείται παρακράτηση φόρου, σύμφωνα με το άρθρο 60 του ν. 4172/2013 (...) ούτε παρακράτηση ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης, σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 43 Α του ν. 4172/2013. 3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων ρυθμίζονται ο τρόπος, η διαδικασία και οι λεπτομέρειες καταβολής των προς επιστροφή ποσών, η οποία ολοκληρώνεται έως την 31η Δεκεμβρίου 2020. 4. Με την καταβολή των ποσών της παρ. 1 οι αξιώσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου για ποσά που αντιστοιχούν σε περικοπές, μειώσεις και καταργήσεις κύριων, επικουρικών συντάξεων, επιδομάτων αδείας και εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα, για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, δυνάμει του ν. 4093/2012, αποσβένονται. 5. Η παρ. 4 δεν καταλαμβάνει τις εκκρεμείς ενώπιον των δικαστηρίων δίκες κατά τον χρόνο της δημοσίευσης του παρόντος, ως προς τις αξιώσεις που υπερβαίνουν το καταβαλλόμενο ποσό της παρ. 1. 6. Οι διατάξεις του παρόντος εφαρμόζονται αναλόγως και για τους υπαλλήλους των Ο.Τ.Α. και των άλλων Ν.Π.Δ.Δ. που διέπονται από το ίδιο με τους δημοσίους υπαλλήλους συνταξιοδοτικό καθεστώς είτε οι συντάξεις τους βαρύνουν το Δημόσιο είτε τους οικείους φορείς (...).

108. Κατ' εξουσιοδότηση της ως άνω διατάξεως της παραγράφου 3 του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 εκδόθηκε η Φ.11321/37311/1610/13.10.2020 κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Επιστροφή ποσών μειώσεων συντάξεων δημοσίου τομέα» (Β' 4536/14.10.2020), με την οποία ορίστηκαν τα ακόλουθα: «Επιστρέφονται αναδρομικά ποσά συντάξεων που αντιστοιχούν στις πραγματοποιηθείσες μειώσεις των κύριων συντάξεων για το χρονικό διάστημα από 11.06.2015 έως και 12.05.2016, οι οποίες θεσπίστηκαν με τις διατάξεις της υποπαρ. Β.3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 (...)» (άρθρο 1). «Δικαιούχοι επιστροφής αναδρομικών ποσών είναι οι κατά το χρονικό διάστημα που ορίζεται στο άρθρο 1 της παρούσας συνταξιούχοι του Δημοσίου και οι συνταξιούχοι υπάλληλοι των ΟΤΑ και των ΝΠΔΔ που διέπονται από το ίδιο με τους δημοσίους υπαλλήλους συνταξιοδοτικό καθεστώς, είτε οι συντάξεις του βαρύνουν το Δημόσιο, είτε τους οικείους φορείς, (...)» (άρθρο 2 παρ. 1). «Ο e-ΕΦΚΑ, στον οποίο περιήλθαν σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 4387/2016 οι εν γένει αρμοδιότητες που αφορούν στις συντάξεις του Δημοσίου διενεργεί επιστροφές στους συνταξιούχους που υπάγονται σε αυτόν (...)» (άρθρο 4). «1. Η καταβολή των επιστρεπτέων από τον e-ΕΦΚΑ ποσών γίνεται με εφάπαξ καταβολή μέχρι την 31η.12.2020. 2. (...) 3. Τα ανωτέρω ποσά καταβάλλονται άτοκα στους δικαιούχους (...)» (άρθρο 5).

109. Το Τμήμα, ερμηνεύοντας τις προαναφερόμενες διατάξεις, διαπίστωσε διαφορά στη διατύπωσή τους, σε σχέση με τη διατύπωση του άρθρου 26 του ν. 3205/2003 (Α' 297), για την καταβολή των οφειλόμενων της οικογενειακής παροχής του άρθρου 12 του ν. 2470/1997, το οποίο όριζε τα εξής: «Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών καθορίζονται ο τρόπος και ο ακριβής χρόνος εξόφλησης των απαιτήσεων, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, των εν ενεργεία υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. (...), οι οποίες απορρέουν από τη μη σύγχρονη καταβολή και στους δύο συζύγους της οικογενειακής παροχής λόγω γάμου και τέκνων του άρθρου 12 του ν. 2470/1997, κατά το χρονικό διάστημα από 1.3.2001 μέχρι 30.6.2002, είτε έχουν ασκήσει αγωγές, είτε όχι (...) Για το ίδιο χρονικό διάστημα οι εκκρεμείς δίκες καταργούνται. Με όμοια απόφαση θα τακτοποιηθούν και οι αντίστοιχες απαιτήσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου και επ' αυτών». Συνήγαγε δε εκ της διαφοράς αυτής το συμπέρασμα ότι, με τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, συντελείται μεν μία αφηρημένη νομοθετική αναγνώριση των αντίστοιχων απαιτήσεων, η οποία, ωστόσο, καθόσον δεν συνεπάγεται την κατάργηση των παλαιών ενοχών και δη όσων είχαν ήδη αχθεί ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου προς κρίση, δεν επενεργεί καταλυτικά στο νόμο βάσιμο των αξιώσεων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με συνέπεια η μόνη επίδραση των εν λόγω διατάξεων στις εκκρεμείς δίκες να εξαντλείται στην εξέταση του ουσία βασίμου των αξιώσεων αυτών, ήτοι αν έχει χωρήσει ή όχι και σε ποιο βαθμό πραγματική καταβολή των ποσών αυτών και αν κατά το ποσό και μόνο της καταβολής έχει συντελεσθεί απόσβεση της σχετικής αξιώσεως (σκέψεις 252 - 253 της παραπεμπτικής αποφάσεως). Πράγμα που, με τη σειρά του, σημαίνει ότι εναπόκειται στο Δημόσιο να επικαλεσθεί και να αποδείξει ότι προέβη στην εξόφληση, σύμφωνα με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020, των αξιώσεων των συνταξιούχων από τη συγκεκριμένη περικοπή, προκειμένου να μην επιδικασθούν σε βάρος του οι ως άνω απαιτήσεις. Εναλλακτικώς, και σε αυτό ακριβώς εντοπίζεται το ζήτημα που παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια, προτείνεται από το Τμήμα η, χάριν της ταχύτερης εκδικάσεως των υποθέσεων στις οποίες το ανωτέρω ζήτημα ανακύπτει, επιδίκαση στους συνταξιούχους των απαιτήσεών τους από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, βάσει μόνον των τεθέντων υπόψη του Τμήματος στοιχείων, με τη διατύπωση, όμως, σχετικής ρητής επιφυλάξεως στην εκδοθησόμενη απόφαση, η οποία έτσι θα παρήγαγε δεδικασμένο που δεν θα κάλυπτε την τυχόν χωρήσασα εξόφληση των απαιτήσεων από το Δημόσιο και, κατ' επέκταση, δεν θα κώλυε το τελευταίο να προβάλει τις περί τούτου αντιρρήσεις του στο στάδιο είτε της συμμορφώσεως της συνταξιοδοτικής Διοικήσεως προς την απόφαση, είτε της αναγκαστικής εκτελέσεώς της.

110. Από τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 συνάγονται τα εξής: (i) Για την εξαίρεση από το αποσβεστικό αποτέλεσμα δεν αρκεί οι απαιτήσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου από τον ν. 4093/2012, που ανάγονται στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, να εκκρεμούσαν, κατά τη δημοσίευση του ν. 4734/2020, σε δίκη, αλλά απαιτείται και να «υπερβαίνουν» το επιστρεπτέο σε αυτούς ποσό, οπότε και εξακολουθούν να υφίστανται μόνον κατά το τελευταίο αυτό μέρος τους. (ii) Σε εκείνες, επομένως, που αποσβένονται συγκαταλέγονται, σε κάθε περίπτωση, οι απαιτήσεις, για το ίδιο χρονικό διάστημα, των ποσών από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για την επιστροφή των οποίων ο Νομοθέτης ειδικώς προνόησε. (iii) Ως εκ της αναγνωρίσεως, με τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, της υποχρέωσης επιστροφής στους συνταξιούχους των ποσών που αντιστοιχούν στην ως άνω περικοπή, για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, επέρχεται απόσβεση διά ανανεώσεως των σχετικών ενοχών (πρβλ. άρθρο 436 ΑΚ), με την πρωτογενή ρύθμιση του τρόπου και του χρόνου εξοφλήσεως των οικείων αξιώσεων. (iv) Οι επίμαχες διατάξεις του ν. 4734/2020 επάγονται, με μόνη τη θέσπισή τους, αυτοθρόως την άρση της νομικής βάσεως όχι μόνον των εφεξής ασκουμένων, αλλά και των ήδη εκκρεμών αγωγών για την ικανοποίηση των εν λόγω αξιώσεων, οι οποίες έκτοτε καθίστανται νόμω αβάσιμες. (v) Δεν εγείρεται από τα ανωτέρω ζήτημα παραβίασεως του δικαιώματος παροχής δικαστικής προστασίας (άρθρα 20 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) ή ανεπίτρεπτης επεμβάσεως της νομοθετικής στα έργα της δικαστικής εξουσίας (άρθρο 26 του Συντάγματος) ή, τέλος, προσβολής των περιουσιακών δικαιωμάτων των συνταξιούχων [άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ], αφού το αποσβεστικό αποτέλεσμα συνέχεται άμεσα με την πλήρη ικανοποίηση των επίδικων απαιτήσεων (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 513/2009, 148/2010). (vi) Σε περίπτωση, άλλωστε, αμφισβητήσεως περί την καταβολή του επιστρεπτέου ποσού, ο δικαιούχος δύναται να ασκήσει εκ νέου αγωγή, ερειδόμενη πλέον όχι στην αντισυνταγματικότητα των ρυθμίσεων της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, αλλά στην παράβαση των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 και όσων λεπτομερώς, κατ' εξουσιοδότησή τους, ορίσθηκαν με τη Φ.11321/37311/1610/13.10.2020 κοινή υπουργική απόφαση, με τη σχετική απαίτησή του να υπόκειται σε νέα διετή, κατά την παράγραφο 5 του άρθρου 140 του ν. 4270/2014, παραγραφή.

111. Εφόσον, επομένως, υπό την ανωτέρω, αντίθετη μεν από την υιοθετηθείσα από το ερωτών Τμήμα, επιβαλλόμενη, ωστόσο, και για λόγους ταχύτερης απονομής της δικαιοσύνης και ασφάλειας δικαίου, ερμηνευτική εκδοχή, οι εκκρεμείς, κατά τη δημοσίευση του ν. 4734/2020, ενώπιον του

Δικαστηρίου αγωγές, με αντικείμενο αναγόμενες στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016 αξιώσεις των συνταξιούχων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, αποβαίνουν, ακόμη και αν οι αξιώσεις αυτές δεν έχουν υποπέσει σε παραγραφή, άνευ άλλου τινός, απορριπτές, ως εκ της απόσβεσής τους με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020, το παραπεμφθέν ζήτημα που στηρίζεται στην παραδοχή της ανάγκης διεξαγωγής αποδεικτικής διαδικασίας για την ικανοποίηση των εν λόγω αξιώσεων δεν χρήζει περαιτέρω απαντήσεως από την Ολομέλεια.

112. Μειοψήφησαν οι Αντιπρόεδροι Άννα Λιγωμένου και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος και οι Σύμβουλοι Βασιλική Σοφιανού και Ασημίνα Σακελλαρίου, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: **112.1.** Με τις διατάξεις των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 και 13 της ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται το δικαίωμα πλήρους, αποτελεσματικής και ταχείας δικαστικής προστασίας, μεταξύ άλλων και των προστατευόμενων από τα άρθρα 17 παρ. 1 του Συντάγματος και 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ περιουσιακών δικαιωμάτων, καθώς και οι αρχές της δίκαιης δίκης, της εύλογης διάρκειας αυτής και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 5.4.2018, Zubac κατά Κροατίας, σκέψη 98, της 27.7.2006, Ευσταθίου κατά Ελλάδας, σκέψη 26). Στο πλαίσιο αυτό, οι τιθέμενοι δικονομικοί κανόνες, μεταξύ των οποίων και οι κανόνες εξετάσεως της βασιμότητας του ενδίκου βοηθήματος και συναφείς κανόνες αποδείξεως, πρέπει να υπηρετούν τις ανωτέρω αρχές και να ερμηνεύονται υπό το φως αυτών και όχι τυπολατρικά, να συνάπτονται δε με τη λειτουργία των δικαστηρίων (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 16.11.2000, Σωτήρης και Νίκος Κούτρας ΑΤΤΕΕ κατά Ελλάδας, σκέψη 22, της 8.12.2011, Shulgin κατά Ουκρανίας, 65) και μην υπερβαίνουν τα όρια εκείνα, πέραν των οποίων επάγονται την άμεση ή έμμεση κατάλυση του ατομικού αυτού δικαιώματος, στερώντας από τον διάδικο τη δυνατότητα χρήσεως ενός διαθέσιμου ενδίκου μέσου και, ως εκ τούτου, τη δυνατότητα αποτελεσματικής και ταχείας ικανοποιήσεως των περιουσιακών του απαιτήσεων που έχουν παραβιασθεί (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 325/2021, αποφ. ΕΔΔΑ της 2.3.2017, Παρούτσας και λοιποί κατά Ελλάδας, της 22.4.2010, Καμβύσης κατά Ελλάδας και της 14.12.2006, Γιαννούσης κατά Ελλάδος). Περαιτέρω, όποιος έχει ασκήσει ένδικο βοήθημα ή μέσο από τη φύση του ικανό να θεραπεύσει άμεσα -και όχι με έμμεσο τρόπο- την επίδικη κατάσταση, δεν υποχρεούται να ασκήσει και άλλα, στα οποία έχει δικαίωμα, αλλά των οποίων η αποτελεσματικότητα είναι αβέβαιη, συνεπαγόμενη περαιτέρω καθυστέρηση και οικονομική επιβάρυνση του διαδίκου (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 26.6.2012 «Κωσταδήμας κατά Ελλάδος», σκέψη 25, και της 26.9.1996 «Μανουσάκης και λοιποί κατά Ελλάδας», σκέψη 33). **112.2.** Από τις ίδιες δε διατάξεις συνάγεται ότι δεν

απαγορεύεται γενικά η θέσπιση αναδρομικών κανόνων δικαίου, είναι όμως αντίθετες προς αυτήν νομοθετικές ρυθμίσεις μη υπαγορευόμενες από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, οι οποίες θεσπίζονται με αναδρομική ισχύ, ρυθμίζουν θέμα για το οποίο υφίσταται εκκρεμής δίκη με διάδικο το Δημόσιο ή νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και με τη θέσπισή τους η έκβαση της δίκης αποβαίνει υπέρ του Δημοσίου ή του νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου [βλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 11.4.2002-11.7.2002, Σμοκοβίτης κ.λπ. κατά Ελλάδος, σκέψεις 20 επ., 28.6.2001 - 28.9.2001, Αγουδήμος κατά Ελλάδος, σκέψεις 27 επ., 28.10.1999, Zielinski κ.λπ. κατά Γαλλίας, σκέψεις 50 επ., 22.10.1997, Παπαγεωργίου κατά Ελλάδος, σκέψεις 33 επ., 9.12.1994, Ελληνικά Διυλιστήρια ΣΤΡΑΝ και Στρ. Ανδρεάδης κατά Ελλάδος, σκέψεις 41 επ., βλ. περίπτωση συνδρομής επιτακτικών λόγων δημοσίου συμφέροντος ΕΔΔΑ 23.10.1997 National and Provincial Building Society κ.λπ. κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σκέψεις 94 επ., βλ. επίσης και ΣτΕ 372/2005 7μ., 842/2012 7μ., 2757/2013, 2151, 3062/2014, 3368/2015 Ολ., 1551/2018 7μ., 1818/2018]. **112.3.** Οι διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 συνιστούν μερική συμμόρφωση προς τις αποφάσεις ΕλΣυν Ολ. 1277/2018 και Ειδ. Δικ. άρθρου 88 του Συντ. 1-4/2018, με τις οποίες κρίθηκαν αντισυνταγματικές οι διατάξεις υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για τους εντασσόμενους στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, υπό την έννοια ότι ικανοποιούνται μερικώς, ήτοι για το διάστημα από 11.06.2015 έως και 12.05.2016, οι απαιτήσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου και των εξομοιούμενων με αυτούς από τις ως άνω αντισυνταγματικές ρυθμίσεις του ν. 4093/2012. Επειδή δε, δεν τίθεται ζήτημα εφαρμογής της αρχής της ισότητας μεταξύ των εντασσομένων στο ειδικό συνταξιοδοτικό σύστημα των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών και των εντασσομένων στο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως, το οποίο συνιστά διακριτό διανεμητικό σύστημα ασφαλιστικών παροχών για την κάλυψη κινδύνων, διεπόμενο από άλλες αρχές, επί του οποίου και μόνον έχουν εφαρμογή οι αποφάσεις της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας 2288-2289/2015, 1891/2019, 1439-1444/2020, τόσο ως προς τη βασιμότητα των σχετικών αξιώσεων, ήτοι τη συνταγματικότητα ή μη των περικοπών των νόμων 4024/2011, 4051/2012 και 4093/2012, όσο και ως προς τον περιορισμό στην έκταση των χρονικών αποτελεσμάτων της σχετικής δικαστικής κρίσεως, οι απαιτήσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου από την ως άνω αιτία, παραμένουν ενεργές για το μη καλυπτόμενο από το ανωτέρω διάστημα, στον βαθμό που δεν έχουν υποκύψει σε παραγραφή. Για τον ίδιο, άλλωστε, λόγο, δεν προβλέπεται η άμεση καταβολή στους συνταξιούχους του Δημοσίου και στους με αυτούς εξομοιούμενους των ποσών που αντιστοιχούν στις μειώσεις του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 4051/2012, οι οποίες κρίθηκαν ειδικώς για την κατηγορία αυτή συμβατές

με το Σύνταγμα, με τα πρακτικά της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου της 5ης Γεν. Συν/σεως της 29.3.2017, σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα για τους συνταξιούχους του ιδιωτικού τομέα, βάσει του άρθρου 34 του ν. 4734/2020 και της κατ' εξουσιοδότηση αυτού εκδοθείσας ΚΥΑ, εν όψει των κριθέντων με τις ως άνω 2288, 2289/2015 και 1439-1444/2020 αποφάσεις του Συμβουλίου της Επικρατείας. **112.4.** Περαιτέρω, η έκδοση της ΚΥΑ Φ.11321/37311/1610/13.10.2020 για την ικανοποίηση των σχετικών απαιτήσεων των εντασσομένων στο ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών συνιστά, κατ' αρχήν, απόκλιση από τις διατάξεις των άρθρων 73 παρ. 2 του 80 του Συντάγματος, στον βαθμό που σ' αυτήν εμπεριέχονται όχι μόνον λεπτομερειακές τεχνικού χαρακτήρα διατάξεις αλλά και ουσιαστικές ρυθμίσεις (βλ. ΕλΣ Ολ. πρακτ. 3^{ης} Ειδικής Συν/σεως 8.6.2021). Κατά τις διατάξεις αυτές, τα ζητήματα απονομής συντάξεως ρυθμίζονται με τυπικό νόμο, ως τέτοιων νοούμενων, για την ταυτότητα του νομικού λόγου και για τη διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των οικείων συνταγματικών διαδικαστικών δικλίδων που σκοπούν στην τήρηση των δικαιοκρατικών εγγυήσεων, τη διασφάλιση της συνοχής, της βιωσιμότητας και ισορροπίας του ειδικού συνταξιοδοτικού συστήματος και των ζητημάτων καταβολής/πληρωμής συνταξιοδοτικών παροχών σε εκτέλεση ήδη απονεμημένης συντάξεως. Επίσης, οδηγεί σε μη ανεκτή από τις προηγούμενες διατάξεις, σε συνδυασμό με τα άρθρα 98 παρ. 1 περ. στ και 88 παρ. 2 του Συντάγματος, διασταύρωση της αποκλειστικής ειδικής δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του κατ' άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Ειδικού Δικαστηρίου επί των διαφορών από την απονομή συντάξεως, που είναι από τη φύση τους διαφορές ουσίας, με τη γενική ακυρωτική αρμοδιότητα του Συμβουλίου της Επικρατείας, κατ' άρθρα 95 παρ. 1 α του Συντάγματος και 45 παρ. 1 του π.δ/τος 18/1989 (Α' 8) επί κανονιστικών διοικητικών πράξεων. Η σχετική, όμως, αρμοδιότητα του τελευταίου, είναι όλως οριακή, καθόσον με τις κανονιστικές διοικητικές πράξεις αναγνωρίζονται δικαιώματα ή επιβάλλονται υποχρεώσεις ή ρυθμίζονται καταστάσεις απρόσωπα και, συνεπώς, η μεταρρύθμισή τους από τον δικαστή, συνεπαγόμενη την εκ μέρους του διαμόρφωση των ρυθμιζόμενων δικαιωμάτων, υποχρεώσεων ή καταστάσεων, η οποία μόνον απρόσωπα θα ήταν δυνατή, θα συνιστούσε θέσπιση νέας κανονιστικής διοικητικής πράξεως, για την οποία όμως αρμόδια είναι μόνο τα προβλεπόμενα από το άρθρο 43 του Συντάγματος όργανα της εκτελεστικής εξουσίας (βλ. ΣτΕ Ολ. 693, 616-617/2013, 3919/2010). Στον βαθμό δε, που τα ζητήματα συνταγματικότητας των συνταξιοδοτικών ρυθμίσεων και συμβατότητάς τους με την ΕΣΔΑ, κυρίως υπό το πρίσμα του άρθρου 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, επιβάλλουν έναν βαθύ και ουσιαστικό έλεγχο για τη διαπίστωση του βαθμού επεμβάσεως στα περιουσιακά δικαιώματα και τους όρους διαβίωσης των προσώπων, στο

πλαίσιο της εν στενή εννοία αναλογικότητας, με απώτατο όριο τον πυρήνα της δικαστικά ανέλεγκτης πολιτικής επιλογής, σε καμία περίπτωση δεν δύναται η περιορισμένη αυτή ακυρωτική δικαιοδοσία, που ιδρύεται από την κατά παρέκκλιση συνταγματικών διατάξεων έκδοση κανονιστικών διοικητικών πράξεων, να αναιρέσει τη συνταγματικά κατοχυρωμένη θεσμική εξειδίκευση του Ελεγκτικού Συνεδρίου και του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος επί των συνταξιοδοτικών διαφορών (βλ. και ΑΕΔ 1/2004, 4/2001), οι αποφάσεις των οποίων πρέπει να γίνονται σεβαστές από όλα τα όργανα της Πολιτείας, μεταξύ των οποίων και από τα λοιπά δικαστήρια. Ούτε μπορεί η εν λόγω ακυρωτική αρμοδιότητα να υποκαταστήσει τον έλεγχο ουσίας επί των συνταξιοδοτικών διαφορών, που επιτρέπει τη διάπλαση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, εν όψει της πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ (πρβλ. αποφ. ΕΔΔΑ της 10.2.1983, «Albert et Le Compte κατά Βελγίου», της 13.2.2003 «Chevrolet κατά Γαλλίας», της 21.7.2011 «Sigma Radio Television Ltd κατά Κύπρου»). Ανεξαρτήτως, όμως, αυτών, η ως άνω ΚΥΑ εκδόθηκε στο πλαίσιο υλοποίησης των οριζόμενων με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020 για την έστω μερική, κατά τα ανωτέρω, συμμόρφωση προς τη 1277/2018 απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου και τις 1-4/2018 αποφάσεις του κατ' άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Ειδικού Δικαστηρίου, σκοπεί στην ικανοποίηση περιουσιακών αξιώσεων των δικαιούχων, έχουν δε επέλθει οι έννομες συνέπειές της υπέρ αυτών. Επομένως, τα εγειρόμενα ζητήματα συνταγματικότητας της εξουσιοδοτικής διατάξεως της παρ. 3 του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 και της δυνάμει αυτής εκδοθείσας ΚΥΑ, δεν δύναται να λειτουργήσουν σε βάρος όσων καταλαμβάνονται από το πεδίο εφαρμογής της και αντλούν δικαιώματα από αυτήν (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 742/2020), πρέπει δε αυτή να τύχει εφαρμογής στον βαθμό που οι έννομες συνέπειές της τέμνονται με την εκκρεμή κατά τον χρόνο εκδόσεώς της παρούσα δίκη. **112.5.** Στο πλαίσιο αυτό, με τις ρυθμίσεις του άρθρου 33 παρ. 4 του ν. 4734/2020 ορίσθηκε ότι, με την καταβολή των ποσών που αντιστοιχούν στις περικοπές των διατάξεων της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 για το διάστημα από 11.6.2015 έως τη δημοσίευση του ν. 4387/2016, ήτοι έως 12.5.2016, συναποσβέννυνται και οι αξιώσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου για ποσά που αντιστοιχούν σε περικοπές, μειώσεις και καταργήσεις κύριων, επικουρικών συντάξεων, επιδομάτων αδείας και εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα, για το ίδιο χρονικό διάστημα, δυνάμει του ν. 4093/2012, ενώ με τις διατάξεις του άρθρου 33 παρ. 5 του ν. 4734/2020 ορίσθηκε ότι το αποσβεστικό αυτό αποτέλεσμα δεν καταλαμβάνει τις εκκρεμείς ενώπιον των δικαστηρίων δίκες κατά τον χρόνο της δημοσίευσής του παρόντος, ως προς τις αξιώσεις που υπερβαίνουν το καταβαλλόμενο ποσό. Περαιτέρω, από τη γραμματική διατύπωση των παρ.

4 και 5 του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, σε συνδυασμό και με τις ρυθμίσεις της σχετικής ΚΥΑ, συνάγεται ότι με τις διατάξεις αυτές συντελείται μία αφηρημένη νομοθετική αναγνώριση των σχετικών απαιτήσεων, χωρίς να επέρχεται με μόνη τη θέσπισή τους ανανέωση και κατάργηση των παλαιών ενοχών (βλ. 436 ΑΚ) και δη όσων έχουν ήδη αχθεί ενώπιον του Δικαστηρίου προς κρίση, επιδρώντας καταλυτικά στο νόμο βάσιμο των σχετικών αξιώσεων, δηλαδή εξαλείφοντας αυτομάτως τη νομική βάση των επίδικων αγωγών [πρβλ. αντιθέτως τις διατάξεις του άρθρου 26 του ν. 3205/2003 «Μισθολογικές ρυθμίσεις λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου, Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. (...)» (Α' 297), με τις οποίες ορίστηκε: «Με απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών καθορίζονται ο τρόπος και ο ακριβής χρόνος εξόφλησης των απαιτήσεων, καθώς και κάθε άλλη λεπτομέρεια, των εν ενεργεία υπαλλήλων και λειτουργών του Δημοσίου, των Ο.Τ.Α. και των λοιπών Ν.Π.Δ.Δ. (...), οι οποίες απορρέουν από τη μη σύγχρονη καταβολή και στους δύο συζύγους της οικογενειακής παροχής λόγω γάμου και τέκνων του άρθρου 12 του ν. 2470/1997, κατά το χρονικό διάστημα από 1.3.2001 μέχρι 30.6.2002, είτε έχουν ασκήσει αγωγές, είτε όχι. (...) Για το ίδιο χρονικό διάστημα οι εκκρεμείς δίκες καταργούνται. Με όμοια απόφαση θα τακτοποιηθούν και οι αντίστοιχες απαιτήσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου» και επ' αυτών ΕλΣυν Ολ 148/2010, 513/2009, Π Τμ. 2066/2014, ΣτΕ 3613, 2757/2013].

112.6. Αντιθέτως, από το γράμμα των διατάξεων αυτών σε συνδυασμό με τον σκοπό τους, που κατά τούτο συνίσταται στη μη επέμβαση σε εκκρεμείς δίκες και την προστασία των ενδίκων αξιώσεων, υπό το φως και των σχετικών αρχών του Συντάγματος και της ΕΣΔΑ για την πλήρη και αποτελεσματική δικαστική προστασία των περιουσιακών δικαιωμάτων με ένα άμεσο και αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα, χωρίς την άσκηση άλλου με περαιτέρω καθυστέρηση και οικονομική επιβάρυνση του διαδίκου, συνάγεται ότι η μόνη επίδραση των σχετικών διατάξεων επί των εκκρεμών δικών εξαντλείται στην εξέταση του ουσία βασίμου της επίδικης αξιώσεως, ήτοι αν έχει χωρήσει ή όχι και σε ποιο βαθμό πραγματική καταβολή των ποσών αυτών και αν κατά το ποσό και μόνο της καταβολής έχει συντελεσθεί απόσβεση της σχετικής αξιώσεως (βλ. 416 ΑΚ) (βλ. σχετικά και αποφ. Διοικ. Πρωτ. Αθ. 6281,5193/2021, περί εξετάσεως του ουσία βασίμου των αγωγών στο πλαίσιο του άρθρου 34 του ν. 4734/2012 για τους δικαιούχους του ιδιωτικού τομέα και διενέργειας συμπληρωματικής αποδείξεως για την προσκόμιση εγγράφων καταβολής). Η εξέταση δε της εν λόγω καταχρηστικής ενστάσεως καταβολής (δικαιοφθόρο γεγονός), που καλύπτεται κατ' αρχήν από το δεδικασμένο της εκδοθησόμενης αποφάσεως, κατ' άρθρο 303 του ν. 4700/2020 [«(...) 3. Το δεδικασμένο εκτείνεται στις ενστάσεις, οι οποίες είτε ύστερα από προβολή τους είτε αυτεπαγγέλτως εξετάστηκαν ή έπρεπε να εξεταστούν από το Δικαστήριο, καθώς και σε εκείνες οι οποίες δεν ήταν δυνατόν να εξεταστούν από αυτό

αυτεπαγγέλτως, αλλά, αν και μπορούσαν να προβληθούν, δεν προβλήθηκαν. (...)»], επιβάλλει, κατ' αρχήν, την εξέταση των εγγράφων που αποδεικνύουν την καταβολή, ως στοιχείων του διοικητικού φακέλου, κατ' άρθρο 248 του ν. 4700/2020, ελλείψει δε αυτού, την προσκόμιση των οικείων αποδεικτικών από τους διαδίκους, κατ' άρθρο 243 του ν. 4700/2020 [«1. Κάθε διάδικος υποχρεούται να αποδείξει τα πραγματικά γεγονότα που επικαλείται για να στηρίξει τους ισχυρισμούς του, εκτός αν ο νόμος που διέπει την επίδικη σχέση ορίζει διαφορετικά (...)»], και σε αντίθετη περίπτωση την έκδοση αποφάσεως για συμπληρωματική απόδειξη, κατ' άρθρο 251 του ν. 4700/2020, προς μόρφωση πλήρους δικανικής πεποιθήσεως κατ' άρθρο 246 παρ. 2 του ίδιου νόμου. Επίσης, στις περιπτώσεις που μετά την επίλυση των οικείων νομικών ζητημάτων από την Ολομέλεια ενεργοποιηθεί ο μηχανισμός της ταχείας εν Συμβουλίω διαδικασίας, κατ' άρθρο 91 του ν. 4700/2020, ο Πρόεδρος του Τμήματος ζητεί, σύμφωνα με το άρθρο 90 περ. δ του ίδιου νόμου, πριν από την εισαγωγή των σχετικών αγωγών, την παροχή πληροφοριών και στοιχείων από την αρμόδια διοικητική αρχή, ώστε να αποφευχθεί η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως, μεταξύ δε αυτών περιλαμβάνονται και τα έγγραφα καταβολής των σχετικών ποσών στους δικαιούχους.

112.7. Περαιτέρω, εν όψει της κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ αρχής της δίκαιης δίκης, από την οποία απορρέει και η αρχή της εύλογης διάρκειας αυτής, καθώς και των διατάξεων του άρθρου 15 του ν. 4700/2020 [«Το Δικαστήριο αντιμετωπίζει με βάση τις αρχές της δίκαιης δίκης τα ερμηνευτικά ζητήματα που ανακύπτουν από την εφαρμογή των δικονομικών κανόνων έτσι ώστε, λαμβάνοντας υπόψη κάθε φορά τη σοβαρότητα του διακυβέυματος, να αποφαινεται σε πνεύμα δίκαιης ισορροπίας»], και λαμβάνοντας υπ' όψιν ότι α) στο ερωτών Τμήμα εκκρεμεί μεγάλος αριθμός ομαδικών αγωγών με αντικείμενο που αφορά τη μείωση της υποπαρ. Β.3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, καθώς και άλλων περικοπών που συντελέστηκαν κατ' εφαρμογή του τελευταίου αυτού νόμου, αναλόγως δε της ερμηνείας των οικείων διατάξεων δύνανται να επηρεάζονται από την καταβολή των ποσών στους δικαιούχους, β) έχει διαγνωσθεί σοβαρό συστημικό πρόβλημα άμεσης εκτελέσεως των αποφάσεων και συμμορφώσεως προς αυτές από τη συνταξιοδοτική Διοίκηση (βλ. ενδεικτικά απόφ. ΕΔΔΑ της 3.12.2015, Κανταρέλης κατά Ελλάδος), με συνέπεια η έκδοση προδικαστικών αποφάσεων να οδηγεί σε μεγάλη καθυστέρηση κατά την εκδίκαση των υποθέσεων, με σύμφωνη με το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ ερμηνεία των προεκτιθέμενων δικονομικών κανόνων, σε περίπτωση που τα στοιχεία αυτά δεν περιλαμβάνονται στον φάκελο, είναι επιτρεπτή η διάγνωση από το Τμήμα της ουσιαστικής βασιμότητας των αξιώσεων, με βάση τα διαθέσιμα στον φάκελο στοιχεία (ενημερωτικά σημειώματα), με σχετική ρητή επιφύλαξη στην οικεία απόφαση ότι το δεδουλευμένο της σχετικής

αποφάσεως δεν καταλαμβάνει και το ζήτημα της καταβολής. Στην τελευταία αυτή περίπτωση το Δημόσιο ή/και ο e-ΕΦΚΑ, που δεν απέδειξαν την καταβολή στη διαγνωστική δίκη, θα μπορούν, είτε να αφαιρέσουν τα ποσά αυτά στο στάδιο της συμμορφώσεως (βλ. τις διατάξεις άρθρου 304 του ν. 4700/2020 και των άρθρων 1-6 του ν. 3068/2002 «Συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις, προαγωγή των δικαστών των τακτικών διοικητικών δικαστηρίων στο βαθμό του συμβούλου Επικρατείας και άλλες διατάξεις», Α' 274), είτε σε περίπτωση αναγκαστικής εκτελέσεως, εάν η αγωγή είναι καταψηφιστική, να προβάλουν την τυχόν καταβολή δι' ανακοπής, κατ' άρθρα 305 παρ. 1 και 2 του ν. 4700/2020 και 933 ΚΠολΔ.

113. Μειοψήφησαν, επίσης, οι Αντιπρόεδροι Σωτηρία Ντούνη και Μαρία Βλαχάκη, οι οποίες διατύπωσαν την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: Από τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 και της ΚΥΑ που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση αυτών, ερμηνευόμενες σε συνδυασμό με τις αρχές για την αποτελεσματική δικαστική προστασία που απορρέουν από το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, συνάγεται ότι οι ρυθμίσεις αυτές υιοθετήθηκαν προς συμμόρφωση με τις αποφάσεις της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, με τις οποίες κρίθηκαν αντισυνταγματικές οι διατάξεις της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 και αναγνωρίζονται ως νόμιμες οι αναφερόμενες σ' αυτές σχετικές απαιτήσεις, χωρίς να καταργούνται όσες περαιτέρω αξιώσεις πηγάζουν από τις κριθείσες ως αντισυνταγματικές περικοπές, μειώσεις και καταργήσεις συντάξεων και επιδομάτων, με αποτέλεσμα να παραμένει το νόμο βάσιμο των αξιώσεων αυτών, και κατ' ακολουθίαν, το νόμο βάσιμο των επιδικων αγωγών. Συνεπώς, μη αιρουμένης της νομίμου βάσεως των αγωγών, στο Τμήμα εναπόκειται να εξετάσει το ουσία βάσιμο της αξιώσεως, ερευνώντας, κατά την ανέλεγκτη αναιρετικά κρίση του, αν το Δημόσιο διά του ΕΦΚΑ έχει καταβάλει και σε ποια έκταση τα οφειλόμενα ποσά στους δικαιούχους και αν, εκ του λόγου αυτού, έχουν αποσβεσθεί και σε ποιο βαθμό οι αξιώσεις αυτών. Επομένως, κατά τη γνώμη αυτή, η υπόθεση ως προς το ζήτημα αυτό πρέπει να αναπεμφθεί στο Τμήμα, προκειμένου αυτό να εξετάσει, εντός του πλαισίου των αρμοδιοτήτων του, το ουσία βάσιμο των αχθεισών ενώπιόν του αξιώσεων.

(iv) Επί των τόκων επιδικίας.

114. Σε συνέχεια της βασικής παραδοχής της παραπεμπτικής αποφάσεως ότι, όσον αφορά τις εκκρεμείς, όταν δημοσιεύθηκε ο ν. 4734/2020, δίκες, στις οποίες είχαν αχθεί οι αξιώσεις των συνταξιούχων από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως

12.5.2016, οι διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 δεν ασκούν επιρροή, ει μη μόνον ως προς την εξέταση του ουσία βασίμου των αξιώσεων αυτών, ερωτάται, περαιτέρω, από το Τμήμα αν οι εν λόγω διατάξεις επιδρούν στο σκέλος των τόκων επιδικίας, με δεδομένο ότι τα ποσά που αντιστοιχούν στην ως άνω περικοπή, για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, επιστρέφονται άτοκα στους συνταξιούχους και ότι η αξίωση για τους αναλογούντες στο ποσό της επιστροφής, έως την εξόφλησή του, τόκους επιδικίας, αν και δεν ικανοποιείται, ουδόλως, κατά το γράμμα του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, αποκλείεται να αποσβένεται με την καταβολή του επιστρεπτέου ποσού. Συναφώς, μάλιστα, το Τμήμα υπενθυμίζει τις διατάξεις του άρθρου 45 του ν. 4607/2019 (Α' 65/24.4.2019), το οποίο, επαναλαμβάνοντας, κατά τούτο, τις ρυθμίσεις του προϊσχύσαντος άρθρου 21 του Κώδικα Νόμων περί Δικών του Δημοσίου και εναρμονιζόμενο με εκείνες των άρθρων 75 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας και 135 παρ. 2 του ν. 4700/2020, περί της επελεύσεως των ουσιαστικών αποτελεσμάτων της αγωγής, άρα και της τοκοφορίας της επίδικης απαιτήσεως, από την επίδοση της αγωγής στον εναγόμενο, ορίζει, στην παράγραφο 2 αυτού, ότι «στην περίπτωση των ένδικων βοηθημάτων κατά του Δημοσίου, τόκος οφείλεται, σε κάθε περίπτωση, μόνο από την επίδοση των σχετικών δικογράφων από τον διάδικο στον Υπουργό Οικονομικών ή στο αρμόδιο όργανο του Δημοσίου ή της Αρχής που προβλέπεται από τον νόμο σε ειδικές κατηγορίες υποθέσεων», τυγχάνουν δε εφαρμογής, οι διατάξεις αυτές, και για τον ΕΦΚΑ, σύμφωνα με το άρθρο 62 του ν. 4387/2016, για την απονομή στον τελευταίο των ουσιαστικών, δικονομικών και οικονομικών προνομίων του Δημοσίου (πρβλ. ΕλΣυν Ολ. 2941/2015).

115. Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, που η αγωγή της οποίας επελήφθη το ερωτών Τμήμα επιδόθηκε στο εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο στις 22.12.2020, ήτοι μετά τη δημοσίευση του ν. 4734/2020 στις 8.10.2020 (σκέψη 82 της παρούσας), ζήτημα ως προς τους τόκους επιδικίας δεν τίθεται. Πράγματι, αφού, κατά τα γενόμενα ανωτέρω δεκτά (σκέψη 111 της παρούσας), η αναγνώριση, με το άρθρο 33 του ως άνω νόμου, της υποχρεώσεως επιστροφής στους συνταξιούχους του Δημοσίου των ποσών της περικοπής της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 που είχαν υποστεί οι πληρωτέες σε αυτούς συντάξεις κατά το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, συνεπιφέρει την απόσβεση και όσων από τις αξιώσεις αυτές εκκρεμούσαν ήδη σε δίκη, κατά τον χρόνο που ενεργήθηκε η επίδοση της ως άνω αγωγής δεν υφίστατο πλέον κεφάλαιο που θα μπορούσε να καταστεί τοκοφόρο.

116. Κατ' αποτέλεσμα, πάντως, το ίδιο, η συναπόσβεση, δηλαδή, της αξιώσεως για τους τόκους επιδικίας, ισχύει και όταν η αγωγή έχει επιδοθεί

πριν από τη δημοσίευση του ν. 4734/2020 - και τέτοια είναι η περίπτωση του εκ των παρεμβάντων στην παρούσα διαδικασία ..., του οποίου η κοινή με άλλους ενάγοντες από 14.12.2018 αγωγή, με αντικείμενο τις αξιώσεις αυτού, πλην άλλων, από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 του χρονικού διαστήματος από 1.1.2013 έως 31.12.2018, ασκήθηκε, με την κατάθεση του δικογράφου της στη Γραμματεία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, στις 21.12.2018 (ΑΒΔ 3881/2018) και επιδόθηκε στο Ελληνικό Δημόσιο και στον ΕΦΚΑ στις 24.12.2018 (βλ. τις 5530Δ' και 5461Δ'/24.12.2018 εκθέσεις επιδόσεως του δικαστικού επιμελητή Νίκου Γκόνια). Τούτο, κατ' αρχάς, συνεπεία του παρεπόμενου, σε σχέση με την κύρια οφειλή, χαρακτήρα της αξιώσεως για τους τόκους επιδικίας, που θα καθιστούσε άτοπο, όπως προεκτέθηκε, η πρώτη μεν να αποσβένεται, η δε δεύτερη να εξακολουθεί να υφίσταται. Αλλά και διότι, με τη θέσπιση των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, ο Νομοθέτης απέβλεψε στη, διά της ικανοποίησης όλων των δικαιούχων με ενιαίο και ορθολογικό τρόπο, ταχεία εκκαθάριση των σχετικών υποθέσεων και, κατ' επέκταση, στην επιτάχυνση, στο μέτρο του δυνατού, της απονομής της δικαιοσύνης συνολικώς.

117. Το Δικαστήριο παρατηρεί κατ' αρχάς ότι επί του κεφαλαίου των 1.546,46 ευρώ από την περικοπή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, το οποίο ζητείται από τον ως άνω παρεμβάντα - ενάγοντα για το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, οι τόκοι επιδικίας του διαδραμόντος από την επίδοση της αγωγής έως τις 31.12.2020 χρόνου είναι της τάξεως των 108,00 ευρώ. Το Δικαστήριο συνεκτιμά επίσης (α) τους όρους υπό τους οποίους προβλέπεται η επιστροφή στους συνταξιούχους, με τη μέριμνα του Νομοθέτη για την ευνοϊκή φορολογική μεταχείριση και την ειδική προστασία του επιστρεπτέου ποσού, (β) την ωφέλεια την οποία και όσοι από τους συνταξιούχους είχαν ήδη προσφύγει στο Δικαστήριο αντλούν από τις ρυθμίσεις του ν. 4734/2020, με την εφάπαξ και εντός διμήνου εξόφληση του ποσού που δικαιούνται από τη συγκεκριμένη αιτία και (γ) την απαλλαγή τους, συγχρόνως, από τον δικαστικό αγώνα για τη διεκδίκησή του, σε σχέση με την απόσβεση της μικρής, άλλωστε, ύψους αξιώσεως για τους τόκους επιδικίας. Με βάση τα ανωτέρω, κρίνει ότι από την πρόβλεψη της άτοκης επιστροφής των οφειλομένων στους συνταξιούχους ποσών, όπως αυτή αναλύθηκε σε προηγούμενες σκέψεις, δεν διαταράσσεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ του γενικού συμφέροντος και της απαιτήσεως σεβασμού της περιουσίας των συνταξιούχων (πρβλ. ΣτΕ 3613/2013).

118. Η Σύμβουλος Βασιλική Σοφιανού διατύπωσε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: Στο πεδίο της προστασίας της περιουσίας βάσει των

άρθρων 17 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, καθώς και της πλήρους δικαστικής προστασίας αυτής, κατ' άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, εμπίπτουν και οι αξιώσεις επί των νόμιμων τόκων, που αναλογούν επί του ποσού που επιδικάζεται στον νικήσαντα διάδικο με δικαστική απόφαση (βλ. ΑΕΔ 25/2012, αποφ. ΕΔΔΑ, Μειδάνης κατά Ελλάδος, απόφαση της 22.5.2008, σκέψη 28, πρβλ. ΕΔΔΑ, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, απόφαση της 11.2.2010, σκέψεις 28-30, της 25.9.2014, Βιαροπούλου κατά Ελλάδος, σκέψεις 46 επ.). Εξ άλλου, και για το σκέλος των τόκων εναπόκειται στον Νομοθέτη να αξιολογήσει τους λόγους δημόσιας ωφέλειας, οι οποίοι μπορούν να δικαιολογήσουν επέμβαση στην επιδίκασή τους, κατόπιν σταθμίσεως διαφόρων παραγόντων πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής φύσης, αρκεί η εν λόγω εκτίμηση να μη στερείται προδήλως λογικής βάσεως (βλ. αποφ. ΕΔΔΑ, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, σκέψη 36, Βιαροπούλου κατά Ελλάδας, σκέψη 46), τηρουμένης πάντοτε μίας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της αρχής που υπηρετεί η απόσβεση των αξιώσεων αυτών και της απαιτήσεως σεβασμού της περιουσίας (βλ. ΕΔΔΑ, Sud Parisienne de Construction κατά Γαλλίας, σκέψη 41, Βιαροπούλου κατά Ελλάδος, σκέψη 41). Εν προκειμένω, δοθέντος ότι από τη διάταξη του άρθρου 33 παρ. 5 του ν. 4734/2020 συνάγεται, κατά τα ανωτέρω, ότι, επί εκκρεμών δικών, η καταβολή των ποσών επιδρά αποσβεστικά μόνον ως προς το ύψος του κεφαλαίου που έχει καταβληθεί και όχι ως προς τις αξιώσεις που υπερβαίνουν αυτό, διατηρείται κατ' αρχήν η αξίωση για την καταβολή των τόκων επιδικίας (βλ. άρθρο 21 του του Δ/τος της 21/6/ - 10/7/1944 «Περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» και ήδη άρθρο 45 του ν. 4607/2019, Α' 65) και ως προς το τμήμα των καταβληθέντων από τον χρόνο επιδόσεως (βλ. άρθρο 75 παρ. 2 του ν. 2717/1999, Α' 97, εφαρμοζομένου αναλόγως κατ' άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981 και ήδη άρθρο 135 παρ. 2 του ν. 4700/2020), μέχρι την εξόφλησή τους, οπότε για την τελική κρίση θα έπρεπε το Δικαστήριο να προβεί σε αναλυτικότερη στάθμιση.

(ν) Επί της επιδράσεως των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020 στις λοιπές αξιώσεις από τον ν. 4093/2012 που δεν είχαν επιδιωχθεί δικαστικά.

119. Σύμφωνα με τις προμνησθείσες διατάξεις των παραγράφων 4 και 5 του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, με την εκεί προβλεπόμενη επιστροφή στους συνταξιούχους του Δημοσίου του ποσού κατά το οποίο δεν τους είχαν καταβληθεί οι συντάξεις τους, λόγω της εφαρμογής της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, κατά το χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016, αποσβένονται και όλες οι αναγόμενες στο ίδιο χρονικό διάστημα αξιώσεις

τους από τον ν. 4093/2012 που, έως τη δημοσίευση του ν. 4734/2020, δεν είχαν αχθεί σε δίκη. Δοθέντος δε ότι, όπως είναι προφανές, από το ως άνω αποσβεστικό αποτέλεσμα καταλαμβάνονται και αξιώσεις που ουδόλως με τον ν. 4734/2020 ικανοποιούνται, ερωτάται ευλόγως από το Τμήμα αν οι προαναφερόμενες ρυθμίσεις συνιστούν αδικαιολόγητη επέμβαση στα περιουσιακά δικαιώματα των συνταξιούχων και στη δυνατότητα πρόσβασής τους σε δικαστήριο, με συνέπεια αυτές να αντιβαίνουν προς τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 και 5, 17 παρ. 1 και 20 παρ. 1 του Συντάγματος, καθώς και τις συναφούς περιεχομένου διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 1 και 14 της ΕΣΔΑ, σε συνδυασμό με το άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου αυτής.

120. Όπως, ωστόσο, προαναφέρθηκε (σκέψη 80 της παρούσας), εκφεύγει της εξουσίας της Ολομέλειας να αποφανθεί, με τη διαδικασία του προδικαστικού ερωτήματος, για νομικό ζήτημα που δεν αφορά την εκδικασθείσα από το Τμήμα υπόθεση. Εν προκειμένω δε το τιθέμενο από το Τμήμα ζήτημα θα μπορούσε να ανακύψει μόνον από την εκδίκαση ένδικου βοηθήματος συνταξιούχου του Δημοσίου που, σε αντίθεση με την αγωγή της οποίας επελήφθη το Τμήμα, αφενός να έχει ασκηθεί επιγενομένως της δημοσιεύσεως του ν. 4734/2020 στις 8.10.2020, αφετέρου να έχει ως αντικείμενο μη παραγεγραμμένες αξιώσεις από μειώσεις και περικοπές των συντάξεων, κατ' εφαρμογή άλλων, πλην της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου, διατάξεων του ν. 4093/2012 οι οποίες, ως εκ της αντίθεσής τους προς υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες, να ελέγχονται ως ανίσχυρες, όχι, επομένως, ένδικο βοήθημα, όπως, επί παραδείγματι, η από 3.9.2021 (ΑΒΔ 7795/2021) αγωγή του εκ των παρεμβάντων στην παρούσα διαδικασία ..., η οποία, σε σχέση με τις λοιπές αξιώσεις από τον ν. 4093/2012, περιορίζεται σε εκείνες από την κατάργηση των συγκαταβαλλόμενων με τις συντάξεις του Δημοσίου επιδομάτων εορτών (Χριστουγέννων και Πάσχα) και αδείας, σύμφωνα με την υποπαραγράφο Β.4 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του νόμου αυτού, που έχει κριθεί συνταγματική με την 1389/2021 απόφαση της Ολομέλειας. Ως εκ τούτου και καθόσον, άλλωστε, και η ίδια, γνωμοδοτώντας, με τα Πρακτικά της 3ης Ειδικής Συνεδριάσεως της 23.9.2020, επί του μετέπειτα άρθρου 33 του ν. 4734/2020, επιφυλάχθηκε για τη συμβατότητα της αποσβέσεως, στο σύνολό τους, των απαιτήσεων των συνταξιούχων από τον ν. 4093/2012 προς το Σύνταγμα και την ΕΣΔΑ, χωρίς, ελλείψει συγκεκριμένου πραγματικού που να τίθεται ενώπιόν της, τίποτε επιπλέον των διαλαμβανομένων στην ανωτέρω γνωμοδότηση να μπορεί να προσθέσει επί του σχετικού ερωτήματος που της απευθύνεται από το Τμήμα, η Ολομέλεια κρίνει ότι πρέπει να απόσχει της απαντήσεως του εν λόγω ερωτήματος.

Για τους λόγους αυτούς

Εξετάζει τα παραπεμφθέντα από το Τμήμα ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου προδικαστικά ερωτήματα.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος, η Ολομέλεια αποφαινεται ότι, σύμφωνα με όσα έγιναν δεκτά στις σκέψεις 36 έως 48, το θέμα της συμβατότητας των διατάξεων της παραγράφου 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 και του άρθρου 1 παρ. 1 εδ. α' του ν. 4051/2012 με το Σύνταγμα και το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ έχει ήδη απαντηθεί με τα πρακτικά της 10ης Γενικής Συνεδριάσεως της 3.6.2015 και της 5ης Γενικής Συνεδριάσεως της 29.3.2017 της διοικητικής Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αντίστοιχα, με τα οποία κρίθηκε ότι οι εν λόγω διατάξεις δεν εγείρουν θέματα συμβατότητας με το Σύνταγμα και το άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

Επί του δευτέρου ερωτήματος, η Ολομέλεια αποφαινεται, ότι ως βάση υπολογισμού των ήδη καταβαλλόμενων συντάξεων κατά την 31.12.2014 νοούνται οι συντάξεις στο ύψος που ανέρχονταν κατά την ως άνω ημερομηνία, ανεξάρτητα από τη συνταγματικότητα των περικοπών που είχαν υποστεί οι συντάξεις, υπό την ισχύ δε του ν. 4387/2016, το ύψος των συντάξεων, με τον συνυπολογισμό των εν λόγω περικοπών, είναι συμβατό με υπερνομοθετικής ισχύος κανόνες, ανταποκρινόμενο και στις απαιτήσεις της εύλογης αναλογίας.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος, η Ολομέλεια αποφαινεται ότι (α) οι αξιώσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου από την περικοπή που υπέστησαν οι πληρωτέες σε αυτούς συντάξεις, κατ' εφαρμογή της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, υπόκεινται στη διετή παραγραφή της παραγράφου 5 του άρθρου 140 του ν. 4270/2020, (β) οι αξιώσεις των συνταξιούχων του Δημοσίου από την ίδια αιτία που ανάγονται στο χρονικό διάστημα από 11.6.2015 έως 12.5.2016 αποσβένονται με την αναγνώριση, με το άρθρο 33 του ν. 4734/2020, της υποχρέωσης επιστροφής σε αυτούς των αντίστοιχων ποσών, ακόμη και αν αξιώσεις αυτές εκκρεμούσαν σε δίκη, κατά τη δημοσίευση του νόμου αυτού, και (γ) ωσαύτως, δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 33 του ν. 4734/2020, συναποσβένονται και οι αξιώσεις για τους αναλογούντες επί του επιστρεπτέου ποσού, έως την καταβολή του στους συνταξιούχους του Δημοσίου, τόκους επιδικίας.

Αναπέμπει, κατά τα λοιπά, την αγωγή στο Τέταρτο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε, στις 16 Νοεμβρίου 2021.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΑΡΜΑΣ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΓΝΑΡΔΕΛΛΗ
Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΒΙΡΓΙΝΙΑ ΣΚΕΥΗ
Ο ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΕΦΕΝΤΑΚΗΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στην Αθήνα, στις 15 Δεκεμβρίου 2021.

Η ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΥΣΑ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ